

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TÅSINGE ÅRBOG 2002

TÅSINGE MUSEUMSLAUG

Til medlemmer af Tåsinge Museumslaug!

Glem ikke giroblanketten i bogen, men indbetal
beløbet inden fristens udløb.

Skal pengene sendes, så brug helst indbetaling til postvæsenet,
da der ved andre former for betalingsoverførsler er konstateret
manglende navn på indbetaleren.

Sådanne tilfælde medfører unødige rykkerskrivelser
og eventuel udeblivelse af næste årbog!

TÅSINGE ÅRBOG 2002

Udgivet af
TÅSINGE MUSEUMSLAUGS FORLAG

Redaktion:
Tåsinge Museumslaugs Årbogsudvalg

ISBN 87-89921-11-9

Bogens tilrettelægning:
Erik Hansen, Tåsinge

Reproduktion, sats og tryk
Isager, Svendborg (6221 3160)
Skriften er 11 punkt Garamond

Omslag:
240 g Lærredspræget Invercote, og papiret 115 g MultiArt Closs

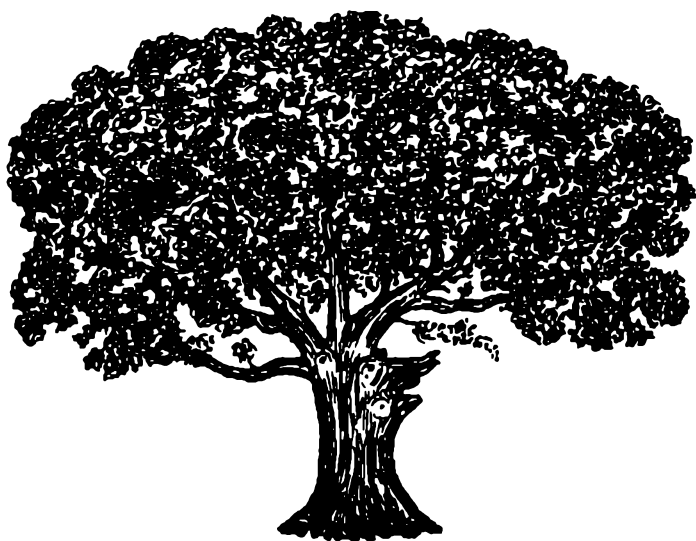
Indbinding:
Bruuns Bogbinderi A/S, Odense

Ekspedition:
Tåsinge Museumslaug
Chr. Kiilsgaardsvej 4
5900 Rudkøbing
Tlf. 6251 2667
e-mail: jpmunch@mail.tele.dk

Omslagets forside:
Det gamle tinghus i Vindeby.
Tåsinge Birks tingsted 1813-1882
samt Tåsinges første postekspedition
og færgeriets befordringskontor.
Tegnet af Carl Nielsen, 2002

Indholdsfortegnelse

Forord	
<i>Af Jytte Munch</i>	5
En redningsdåd på Lunkebugten 1827 - og dens helt	
<i>Af Thorvald Hansen</i>	7
Erindringer fra min barndom i Søby Skole 1886-1900. 1. del	
<i>Af Svend Møller</i>	11
Tilflyttede, integrerede personer 1813-1891 på Tåsinge	
<i>Af Albert Mohr Lolk</i>	29
Fornavne på Tåsinge 1646-1891	
<i>Af Albert Mohr Lolk</i>	32
Bregninge Mølle	
<i>Af Svend Højte</i>	35
Min barndoms Troense	
<i>Af Holger Karlsen</i>	47
Skoleudflugter på Tåsinge	
<i>Fortalt af gamle elever</i>	57
»Morgenodyssé« på Tåsinge	
<i>Af Kristian Isager</i>	65
Fra arkivets gemmer	70
Nyt fra arkivet	75
Nyt fra museet	76
Hvordan får jeg kontakt til Tåsinge Museumslaug?	79
Praktiske oplysninger	80

– Vær med til at værne om vor ø-kultur...

Forord

af Jytte Munch

Hermed præsenteres »Tåsinge Årbog 2002«, som er nr. 16. i rækken af årbøger.

Og redaktionen er glad for at kunne meddele, at denne årbog ledsages af et genoptryk af 1991-årbogen, som desværre dengang blev fremstillet i for få eksemplarer.

Alle jer, som har et hul i rækken af årbøger, eller som har efterspurgt netop denne bog på grund af bogens indhold, har nu endelig mulighed for at købe den ved henvendelse til lederen af arkivet eller til museumslauget.

Årets forsidetegning, der viser »Det gamle tinghus i Vindeby«, skyldes atter Carl Nielsens fine streg. Ud af vore ialt 16 årbøger har han givet os tegninger til 11 af dem, flere på speciel bestilling, - en smuk gestus og en beundringsværdig præstation i hans høje alder - 90 år! Det vil vi gerne her sige ham en varm og oprigtig tak for og håber, at helbredet må tillade, at denne hobby fortsat kan dyrkes!

Redaktionen indleder dette års årbog med en artikel samlet af Arne S. Asmussen efter oplysninger i Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv med overskriften: »En redningsdåd på Lunkebugten 1827 - og dens helt« af Thorvald Hansen. Artiklen åbner en dør til en svunden tid, hvor der fortælles om både mandsmod, dramatik, sorg, kærlighed og poesi.

Atter i år bidrager Albert Mohr Lolk til bogens indhold. Og som sidste år med hele to artikler - nemlig: »Fornavne på Tåsinge 1646-1891« og »Tilflyttede, integrerede personer 1813-1891 på Tåsinge«.

»Erindringer fra min barndom i Søby skole 1886-1900« er et tidsbillede skrevet af Svend Møller. Af pladshensyn har redaktionen været nødt til at gemme 2. halvdel af Svend Møllers fortælling til en kommende årbog.

I 1999 afgik Svend Højte ved døden. Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv opbevarer Svend Højtes efterladte manuskripter og har blandt hans beretninger om Tåsinges gamle møller udvalgt denne om »Bregninge Mølle« til gengivelse i år.

I 1995 og 2001 bragte vi Holger Karlsen juniors artikler om sin fader Troense-drengen Holger Karlsen, som junior har skrevet på basis af sin faders notater.

I år 2002 handler artiklen »Min barndoms Troense« om Holger Karlsen junior selv. Holger Karlsen tager os med på en tur rundt i Troense, mens han ivrigt fortæller om sin barndomsby Troense i 1940'erne.

Kristian Isager har været tidligt oppe med pen og skitseblok og har givet os lov til at gengive resultatet: »Morgenodyssé på Tåsinge«.

»Skoleudflugter på Tåsinge« er sammenfattet af tøsinger, som for længst har forladt deres barndoms skole.

Oplevelser og begivenheder i ens liv skyldes ofte tilfældigheder, og for mit vedkommende førte arbejdet med artiklen om skoleudflugten i 1950 til en dejlig 50 års jubilæumsfest med mine skolekammerater fra Troense skole, hvor der blev udvekslet dejlige minder fra en svunden tid.

Karen Jensen har gjort os opmærksom på, at der i artiklen i 2001-årbogen: »En hel speciel historie om en dåbskjole«, havde indsneget sig et par stavfejl i listen med navnene på de børn, der var døbt i kjolen, og hvor hendes børn var iblandt.

Dette beklager vi og retter i afsnittet: »Nyt fra museet«.

Samtidig bringes Karen Jensens erindring om, hvorfra stoffet til kjolen stammer. Både

Karen Jensen og vi på redaktionen efterlyser reaktion fra andre, som kan af- eller bekræfte historien.

Årbogen afsluttes, som tidligere år, med afsnittet »Fra arkivets gemmer« og de sædvanlige orienteringer om Arkiv og Museum i det forløbne år samt praktiske oplysninger.

Hvis nogle af artiklerne eller billederne kalder minder frem, som kunne være interessante at få med i en årbog, så lad os endelig høre fra jer. Ligesom det ville være dejligt med nogle helt nye historier fra jer unge, som efterhånden er blevet lidt ældre ligesom vi andre!

Med dette ønsker jeg alle rigtig god fornøjelse med årbogen!

God læselyst!

En redningsdåd på Lunkebugten 1827 – og dens helt

af Thorvald Hansen

Svendborg Avis bringer nedenstående artikel den 31. januar 1943. Oplysningerne er suppleret ved materialer fra fru Ellen A.P. Bødker, Troense.

»Den 27. januar 1827 sad pastor J.G. Møller i Vårø præstegård og slog sin skjaldeharpe. Det var almindeligt kendt blandt folk på øen, at den gode præstemand, der i øvrigt fik en krank skæbne, idet han endte i sindssyge, var ikke så lidt af en poet, selv om han ikke til hverdag greb pennen. Han var personlig bekendt med såvel Oehlenschläger som H. C. Andersen, der begge under deres »Langelandsrejser« havde besøgt ham ude i den stille landsby ved bredden af det sydfynske øhav.

Men denne gang havde det en særlig årsag, at han digtede. Dagen i forvejen havde han hørt om en rask sømandsdåd, og den betog ham i den grad, at der måtte kvædes om den. Som hans kollega som præst, men overmand som poet, Steen Blicher, en halv snes år senere begejstret sang om Søren Kannes bedrift, ja, således ville han også for øboerne udødeliggøre de Troense-folks, specielt kaptajn Niels Erichsens dåd.

En båd fra Ærø med to mand ombord havde vovet sig ud på Lunkebugten, hvor isen gik i drift, og det så ud til, at den ville skrue det skrøbelige fartøj ned, og at de to mænd ville finde døden derude.

Deres fortvivlede kamp mod storm og isgang blev iagttaget inde fra land, hvor man ikke mente, hjælp var mulig, da isen hverken ville »briste eller bære«, - og natten faldt på! Da var det, kaptajn Erichsen kom til stede.

Han var en af disse djærve søfarere, der i de tider bragte Danmarks navn og flag jorden rundt med hæder. Han var fører af Svendborg Toldsteds stolteste sejler, briggen »Prinsesse Caroline Amalie«¹⁾. I en periode var han fører af »De tvende brødre«. Han havde befaret alle verdenshave og set Kinas, Australiens og Sydamerikas kyster og oplevet det, som dengang var det uundgåelige led i søens romantik: Jagt på slaveskibe, kamp mod sørøvere og jagt på vilde bøfler o. s. v. Han hørte selvfølgelig til dem, »der ej plejer at ryste«.

Da han så den fare, der truede de to Ærø-mænd, tog han straks initiativet. Planker blev hentet i mængde fra skibsværftet, og nu gik han ud på isen og lagde plankerne til rette, så flere mænd kunne følge efter. Disse planker blev flyttet længere og længere ud, til man omsider kunne få forbindelse med de to i båden. De var halvdøde af kulde og udmattelse, men man fik dem bjerget i land.

Stamherren til Valdemar Slot, den djærve general-løjtnant Frederik Juel, var kommet til stede og lod tænde blus på stranden, for at redningsmændene kunne orientere sig. Alt gik godt. Alle de tilstedeværende hilste bedriften. Kong Frederik den Sjette belønnede senere Niels Erichsen med redningsmedaljen, der bar følgende indskrift: »Af farens svælg fremblomstrer priis og løn«.

Kaptajn Erichsen var søn af Erik Mathiesen Rosenvind og Kirsten Larsen (Kro- mand) fra »Røde Kro« i Egehaven. Han fødtes 1796 og døde 1881. At han var opvokset i et fromt hjem, hvor han var blevet tilskyn- det til godhed og dåd, er der ingen tvivl om.

Kaptajn Niels Erichsen.

I breve, han som ung modtog fra sin fader, læser man om de bekymringer, denne nærer for sin søn i denne verden med dens farer og fristelser. I et brev, dateret »Troense, d. 8. april 1815«, hedder det blandt andet: »Jeg beder dig, at du tager dig i agt for denne verdens onde forførelse og styrer din vej på den rette, så går det dig vel... Skulle du blive forlegen for penge, da lad Laus Fisker eller en anden god ven om samme, så skal jeg betale dem igen, men vær forsigtig med samme. Vi forbliver dine troende forældre...«

Ja, sådan kunne tonen lyde dengang i breve fra hjemmet til de unge, der var draget ud for at stå på egne ben. Vær forsigtig – også med penge! Det skadede vist ikke, om det nu og da bliver sagt, ej heller, at man overfor de unge vedkender, at man tror på det gode og ædle.

I malermester Fredholms glimrende samling, der er som udsyn tilbage over de nu svundne sømandskulturer, findes der meget, som minder om Niels Erichsen, der var Poul Fredholms oldefar. Malermesteren på toppen af Bregninge bakke har ikke alene gjort sin

gamle slægt og sin fødeby Troense ære og gavn ved at tage sig samlerens og bevarerens møjsommelige gerning på; men han har flettet et frisk blad ind i mindekransen om de hedengangne sømandsslægter, der i sin tid kastede glans over Danmarks navn.

Vi har brug for – i de tider, der stunder til – enhver hånd, der kan samle alt, hvad der har tjent Danmarks ære – og tak til dem, der alt over gerningen. Når bølgerne leger ved Lunkebugtens bred, da kvæder de videre på pastor Møllers skønne kvad, der var skrevet i kærlighed til danemænds mod og kløgt, og stjernen foroven bekræfter dette folks beståen. Thi kærligheden og stjernerne er vist fjerne frænder – de er begge i pagt med evigheden.«

Signeret Thorvald Hansen

VED EFTERRETNINGEN
om
tvende menneskers redning
ved Thorsengs kyst
i januar 1827

To forulykkede i en båd
faste i isflagen sade,
savnede redning og trøst og råd
engstlig til himlen de bade.
Skud fra Thorsengs skønne land;
Hjælpen her undtes dem gerne;
»Frelser dem« lød det, og hvo der kan
bringe dem hjælp i det fjærne!
Dagen var stormfuld, og natten var mørk,
Isen ej mand kunne bære;
Kulde og snefog på havets ørk,
trued hvert liv at fortære.
Frem sender Troense brave mænd
Vemmenæs heller ej svigter,
sindige kærlighed styrker dem
fast til umulige pligter.
»Indtil fra morgenen rød i øst
ledende lys os blinker,

»lader os tøve« så lød en røst,
 sikrere held os da vinker!
 »Tøve vi indtil morgenstund«
 rask nu Niels Erichsen svarer,
 »da vil de døendes sidste blund
 os al ulejlighed spare «.
 »Nej! på at hjælpe i rette tid
 ej vi os ville betænke,
 foran jeg går og til gud slår lid
 halvdøde livet at skjænke«.
 »Vel talt!« i kredsen så lød det nu
 »Nølen kun bringer dem døden.
 Derfor med danske sømænds hu
 straks vi vil hjælpe i nøden«.

Kjærligheds flamme på havets bred
 Juulernes ætling nu tænder.
 Redningen ledes så klart derved,
 håbet i hjerterne brænder.
 Planker nu bringes i hobetal,
 gyngende på dem de vandrer.
 Båden ved disse de drage skal
 hjælpende tro hverandre.
 Stundom de synke i havet ned
 lige til hals og til hage,
 og med den største udholdenhed
 ikke de ville forsage.
 Planker optages og lægges frem,
 langsomt de vejen må drage
 først imod morgenen klokken fem
 fuldt den var lagt tilbage.
 Ærøske mænd de i båden fandt
 halvdøde næsten af kulde,
 egne klæder de om dem bandt
 plejed dem kjærlighedsfulde.

Farefuld rejsen tilbage går,
 glæden dog letter al møje,
 salig, tilfreds enhver bredden når,
 takkende gud i det høje.
 Ætlingen Juul, som med sindige blik
 selv over frelserne våged,
 lønnen i jublende hurra fik
 da gennem borgen gik toget.
 Spørges, hvad var vel den veldåds ro

hvorom her sangen genlyder?
 Kjærlighed svares, ja, ædelt mod,
 dannemænds ældgamle dyder.
 Spørges om hel uundgæelig
 skæbnen skal dyden forkrænke
 eller om menneskets ånd kan fri
 knuse hver lidenskabs lænke.
 Du, som for andre i død kan gå,
 Spørgsmålet har du besvaret,
 hvad sjældnen grublere klarligt så,
 dig har gud åbenbaret.

Redningsmedaljen.

Skipper Niels Erichsen (1796-1881) var gift med Johanne Andersen Troensegaard (* 1799, †1862) datter af skipper Anders Pedersen Troensegaard (1744-1810), der var gift med:

1) i 1775 med enken Johanne Rasmusdatter (1739-1795) og

2) i 1798 med Ellen Nielsdatter.

Niels Erichsens børn:

- Laurits Christian, skipper, (*1828) ugift.
- Eline Andreasine (*1830) g. m. skipper Laurits Clausen(1828-1908)
- Andrea Petrine (*1836) g.m. skipper Hans Christensen (datteren Johanne blev g.m. købm. Niels Fredholm).

- Laura (*1838) g.m. forp. Nicolaus Vilhelm Jørgensen, Allerød. Ingen børn.

- Erica Christiane (*1841) ugift.

To døtre døde i en ung alder: Eline Kirstine (»Line« ?) (*1827 †1828), 15 mdr. gammel og Andrea Petrine Kirstine (*1833) 3 år gammel²⁾.

Niels Erichsens fader Erich Mathiesen Rosenvind g. m. Kirsten Larsen (*1768) var kromand i »Røde Kro« sidst i 1700 og først i 1800-tallet. Niels Erichsen overtog kroen, men der mangler oplysninger om, at han drev kroen selv. Han var skipper og førte i årene omkring 1836 briggen »Prinsesse Caroline Amalie«.

Hvornår »Røde Kro« blev nedrevet og det nuværende »Cap Horn« blev bygget vides ikke, men i årene omkring 1900 boede Laura Erichsen i det daværende »Vita«.

I et brev til Niels Erichsen dateret 25. august 1828 forbereder hustruen ham på de sørgelige budskaber om datteren Élines (»Lines«) alt for tidlige død:

»Højtelskede kjære mand ! Det gjør mig hjertelig ondt at jeg hermed skal berøve dig det glade håb ved din hjemkomst at modtages af din elskede Line. Nei kjære Niels, i denne verden modtager hun dig ikke mere, men hisset må vi håbe, at hun vil modtage os begge. Det var allerede den 30. i f.m., at det behagede det alvise forsyn, at bortkalde hende herfra til bedre. Hvor hårdt dette var for mig, behøver jeg vist ikke at sige dig. Hun gik let udaf verden, det kjære barn. Hun var frisk og sund at der kom på hende et slag, og hun døde hen med det samme. Vi lod doktoren hente, men alt forgæves. Hun var ikke mere at kalde tilbage. Hendes tid var her ikke længer, så vi må finde os deri og tænke, det var nu således beskikket og ingen mennesker er skabt uden modgang i denne verden. Vi må takke gud, som gav mig styrke til at bære det. Da der rigtignok stod højiligen fare for at der kunne have gået tre liv for eet, så du ved din hjemkomst kunne have stået alene tilbage

kjære Niels. Derfor må du være fornøiet og leve i det håb, at gud måske igjen kan skænke os en lille Line, som kan blive os lige så kjær, som den han tog til sig. Jeg burde have meldt dig det til Holland, men fra først af var min stilling ikke til det. Siden var jeg usikker, om det kunne træffe dig. Men nu frygtede jeg for at du skulle komme hjem uden at vide af noget og jeg selv skulle komme til mundtlig at sige dig det, som vist ville gjøre alt for stort indtryk på mig, da jeg ikke tåler meget. Nu vil jeg bede dig være tålmodig og være fornøiet med guds behagelige villie. Jeg vil slutte kjære Niels, da jeg mærker det et tungt for den at trøste andre, der selv trænger til trøst. Lev nu vel, kjære Niels og gud give det ikke skulle vare for længe, før vi måtte samles. Det ønskes af din hengivne kone«.

Artiklen er samlet efter oplysninger på Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv af A.S.Asmussen.

Henvisninger:

- 1) F. Holm-Petersen: Skibe og søfolk fra Svendborgsund (s. 307): »Prinsesse Caroline Amalie«, 95 kommercelæster, bygget 1830 af L.N. Møller, Svendborg
- 2) Høgstrøm: Troensegårdslægten og Svend Højtes oplysninger. Der kan være tvivl om få af de nævnte data p. g. a navnesammenfald.

Artiklens forfatter, Thorvald Hansen, var født d. 16. november 1901 på Strynø. I sin ungdom var han landmand, fisker og sømand. Efter afsluttet læreruddannelse på Skårup Statsseminarium 1931 boede han et års tid i »Lille Vejlegaard« her på Tåsinge, og hvor han fik megen kontakt med Søren Lolk.

I 1932 blev han ejer af og forstander for Nørre Søby Fri- og Efterskole og virkede der indtil 1956, hvor den blev solgt.

Thorvald Hansen døde d. 18. oktober 1960, kun 59 år gammel.

Artikler i Tåsinge Årbog 1997 og 2000.

Erindringer fra min barndom

i Søby skole 1886-1900. 1. del.

af Svend Møller

Mit Barndomshjem var Søby Skole paa Taa-singe, den lille idylliske Ø i det fynske Øhav.

En gammel straatækt Skolebygning var det. Ni Fag Vinduer vendte ud mod Vejen. De fire Fag hørte Skolestuen til, de øvrige Beboelsen; men der var flere andre Bygninger, og inden for disse laa en stor brolagt Gaardsplads med tre gamle Frugttræer staaende ud for den store Ladelænge. Fra Skolebygningens østre Gavl strakte sig en stor Have, en Forhave, som vi kaldte den, med Græsplæner, hvori var Rosenbede, og en Baghave med mossede Frugttræer. - Blandt disse gjorde et sig særlig bemærket ved sin mægtige Stamme og store Krone, hvis Grene enkelte Steder var ved at

naa Jorden. Det var ogsaa adskillige Aar gammelt og var et Nontitræ eller et Flaskeæbletræ. Dette Træ, et Graapærettræ og et Gravenstentræ dannede en Gruppe, hvorom der bredte sig en stor Græsplæne. For Enden af Haven laa et Lindelysthus. - Adskillelsen af For- og Baghave dannedes af et Buskads af Snebærbuske og Syrener, og desuden var der en Stenhøj med forskellige Stenplanter, en dejlig Stenhøj, hvorover hvælvende sig Kronen af et Akazietræ.

Læbæltet mod Nord bestod af Bøgetræer og Hasselbuske; men højest op ragede nogle Spidspile, hvis Sus ordentlig kunde høres, naar Efteraarstormene satte ind.

Fra legepladsen bagved skolestuen.

Mod Syd afgrænsedes Haven af et prægtigt, gammelt Stengærde, bag hvilket voksede en kraftig Ligusterhæk, der ragede ud over Gærdet. Mod Øst var ogsaa Stengærde med Bøgehæk indenfor. Haven var saaledes godt lukket, og ingen uden de kørende kunde se derind.

Foran Skolebygningen ud til Vejen var en Bøgehæk, indenfor hvilken der var Græsplæner med Bede. Langs med kanten af Græsplænerne stod fem Lindetræer og et Akazietræ med mægtige Kroner. Der var Brolægning foran Vinduerne. Mod Vest var Gymnastikpladsen omgivet af Bøgehæk og store Bøgetræer. Her stod et galgelignende Apparat med Klatrestang og nogle tykke Tove beregnet til at entre til Vejrs i.

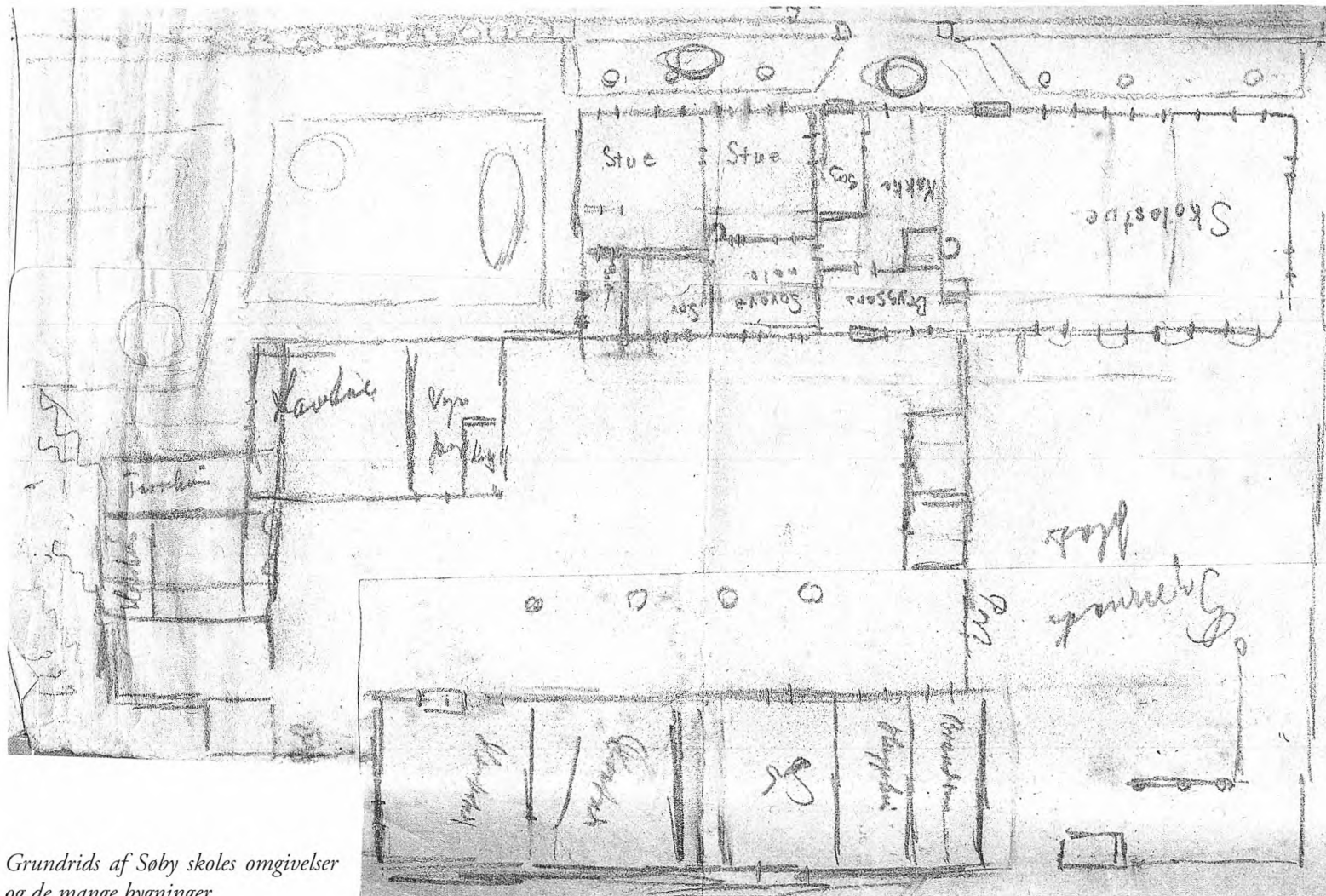
Desuden var der en Bom til Armgang og en til at indøve Ligevægtsgang paa.

Udbygningerne var alle Bindingsværk. Det var eventyrligt gammelt altsammen med Skillerum af stampet Ler. I den største af Udlæn-

gerne var Hestestald, Kostald, Lo, Huggehus og Brændehus. I Stedet for Brædeloft var der Stænger, hvorpaa Hø og Halm havde sin Plads. Der var i det hele taget saa mange Rum, som slet ikke benyttedes, men kun mindede om en længst forsvunden Tid, da Læreren foruden sin Lærervirksomhed ogsaa drev landbrug.

I min Barndomstid var Skolejorden forpagtet ud. Hverken Staldene eller Loen blev benyttet. Kun en enkelt Gang, naar vi fik fremmede, der var kørende, blev Hestestalden taget i Brug. I en anden af de gamle Længer var en Havestue med lerklinede Vægge. To meget smukke Vinduer i Spidsbuestil vendte ud mod Haven. Loftet var her af Bræder. Op til dette Rum stødte en Vognport, og ved Siden af denne laa Karlekammeret med Brostensgulv. Fra dette førte en Dør umiddelbart ud til Gaardspladsen. Det maa have været et koldt Karlekammer ved Vintertid.

Vi havde et Huggehus; men der var ingen

Grundrids af Soby skoles omgivelser og de mange bygninger.

Høvlebænk. Der stod et gammelt Bord med korslagte Ben og med en Skuffe, der indeholdt Søm, Knivtang, Hammer o.m.a. Gulvet var af Ler, og Væggene var lerklinede. Hist og her var der Hul i Muren, saa man kunde titte ind i det tilstødende Rum. En Savbuk og en Huggeblok var her. Trods det, at alt bar Mærker af Tidens Tand, saa var her dog dejligt at være, der var en egen Hygge ved det altsammen; det ligefrem duftede deraf.

Her lavede min Bror og jeg vor Drage ved Efteraarstide, for da var Marken bar, og saa kunde man saa dejligt tumle sig frit paa Stubjorden.

Det var ellers en stor fornøjelse, naar Kornet stod og bølgede for Vinden at springe ud i Kornhavet og lege, at vi svømmede paa et oprørt Hav. Dette var prøvet, men nu strengt forbudt, da der blev et slemt Kølvand efter os.

Nu, - derimod var der frit Slag - saa luftede det saa herligt. Den friske Septembervind fik Pilehegnet til at suse - ret en Vind for Drager.

Skyerne jog i stærk fart over den blaa Himmel. Jo, der var baade Sol og Vind og drivende Skyer.

*Men disse blanke Dage,
de grye i Duggens Perlespind,
de blusser ungt af Sol og Vind,
men har saa travle Stunder.
Blus ogsaa ungt mit Sind,
før Høstens Glans gaar under.*

(Mylius Erichsen).

- Dragen var ved at være færdig. Halen med sine mange Papirtutter laa og snoede sig hen ad Lergulvet. Mon den kunde stige? Vilde den slaa Kolbøtter?

Vi saa den i Tankerne højt, højt oppe, saa højt, at Skyerne skjulte den - Endelig færdig. Saa gik det i Løb ud gennem Porten, over Gymnastikpladsen, ud paa Marken i det fri.

Nu startede Vidunderet, Benene paa Naken, hen over Stubbene gik det, lige til det yderste Hjørne af Skølemarken. Dragen steg.

Halen svajede og svingede, og snart stod den roligt og støt i Luften. Jo mere Sejlgarnet viklede af Pinden, jo højere steg den. Vi skiftedes til at holde den. Snoren var stram, og det snurrede i den. Jeg ønskede mig i Dragens Sted. Hvor langt maatte man dog ikke kunne se i den Højde. Hvad jeg den Gang ønskede, at kunne se Jorden ovenfra, gik virkelig i Opfyldelse efter adskillige Aars forløb. Siddende i et Vidunder af Staal, Træ og Lærred hævede jeg mig fra Jorden, gled gennem Luften, mens Marker og Enge, Gaarde og Huse gled bort under mig. Byen blev saa lillebitte. Menneskene som Myrer. Havet blev til et lille Vandbassin, hvori Damperen kun synede som et Legetøjsskib, - Et uforglemmeligt Syn var det, saaledes at se Landskabet fra oven belyst af Solen, et skønt Maleri, som aldrig vil udslettes af min Erindring.

Snart dalede Maskinen, Propellen standse, og i Glideflugt gik det nedad. Den store Fugl landede blødt paa Grønsværet - man var en Oplevelse rigere. -

Tiden gik. Al Leg faar jo en Ende, selv om den er nok saa interessant. Snoren blev vundet om Pinden. Dragen maatte ned fra sit høje Stade. - Glade og rødmossede bar vi vort Legetøj ind i Huggehuset og gik saa ind til Hjemmets hyggelige Stue, hvor Far og Mor smiler til os.

Fra vore Vinduer kunde vi se ud ad Vejen, der førte til Søby. Vi kunde rigtig »tage Folk af«, hvad enten de kom fra Byen eller skulde til Byen. Levende Hegn var der paa begge Sider af Vejen, hyggeligt at gaa ad den Vej, hvad enten det foregik ved Foraarstide, eller naar Hegnenes forskelligartede Plantevækst begyndte at vise sig i deres allersmukkeste Dragt, eller ved Efteraarstide, naar Løvet antog de vidunderligste Farver, inden det af Stormen blev hvirvlet ind over Markerne eller fejet sammen langs Hegnenes Sider. Her var Svalhed om Sommeren og lunt ved Efteraars- og Vintertid.

*Naar stundom jeg aabner for Mindernes Gem,
fra Barndommens sollyse Riger,
da føres jeg ofte i Tankerne hjem
til Leg bag de lunende Diger. -*

*De var som en levende Eventyrbog
med vekslende spændende Tekster,
med Biller og Fugle med Firben og Snog
og sære forkrøblede Vækster. -*

*Naar Sneen i Blæst tabte Samling og Sans
og for hen over Markerne vide,
saa sluttede den i en Drive sin Dans
langs Hegnenes skærmende Side. -*

*Det første svimlende Foraarstegn -
endnu for mit Minde det funkler -
det mødte mig bag ved de levende Hegn
som glinsende gule Ranunkler.*

*Og der saa jeg Pindsvinet kravle af Hi
og Staalormen sno sig i Løvet,
mens Fuglenes nyeste Vaarmelodi
paa gylgende Kviste blev øvet. -*

*Ej skønnere Rigdom jeg nogen Tid saa
end Duggens tindrende Perler
en Sommermorgen paa Rakler og Straa
og Knopurt og slyngende Snerler.*

(A. J. Gejlager).

I Søby boede Sine »Stryns«, saaledes kaldet, fordi hun var fra Strynø. Hun drev en lille Købmandshandel, og utallige er de Gange, jeg har været i hendes lille Butik. Hun var Venligheden og Gavmildheden selv. Altid fik jeg noget i Tilgift og til Jul en eller anden Ting f. Eks. en Vase eller noget andet, som hun syntes, Mor vilde blive glad ved. Det fik andre ogsaa, men det var jo en stadig tilbagevendende Udgift for hende hvert Aar. Mor sagde ogsaa til hende, at hun maatte ikke blive ved med det; men hun kunde ikke lade være. Hun mente nu engang, at det hørte sig til.

Jeg løb altid glad til Sine med min Kurv og vendte glad tilbage med Varerne. Manden kørte Fragt til Svendborg, og det var just ikke altid saa behagelige Ture, den Mand maatte foretage i al Slags Vejr.

Paa Vejen til Købmandshandelen kom jeg forbi en Gaard, der tilhørte Mogens Hansen. Han var en temmelig før Mand, der, naar han færdedes hen ad Vejen altid havde en underlig skrævende Gang. Der var noget selvbevidst ved Manden, og naar han udtalte sin Mening om Ting der blev drøftet, var det paa en overlegen Maade. Han kunde godt lide Børn, og saa havde han en lille væver Kone med et dejligt mildt Ansigt. Hun var altid saa god ved min Bror og mig. Det kunde hænde, at Mor sendte os af Sted til Mogens Hansens for at faa en Høne til vort Middagsbord. Hvis »vor Far« ikke var hjemme, saa skulde hun nok sørge for, at det blev en god Høne, vi fik med hjem, og der vankede ogsaa Kager i samme Køb. Gaardens Stuehus syntes jeg var saa smukt, for der var en pæn bred Stentrappe op til Hoveddøren, og Gangen eller Entréen var saa stor og saa fint malet med den Tids gængse Dekorationer.

Der hang, foruden Overfrakker og Hatte, ogsaa en dejlig Kørepisk, som vakte min Beundring. Sikken Skaft og Smæld, der var paa den. Det var Stadspisken, der kun brugtes, naar de skulde »køre fint«. Den Gang da gjaldt det om, hvem der kunde møde op med de pæneste Køreheste, det fineste Seletøj og den flotteste Vogn. Det var et stolt Syn at se Bonden i Stadsen sidde højt paa Forsædet med Stadspisken flot til Siden styrende de raske Heste med deres sølvpletterede Seletøj.

Fra Gangen kom man ind i Dagligstuen eller rettere Folkestuen med det lange Bord og den faste Bænk ved Vinduerne ud mod Gaardspladsen. Der var ogsaa ved Kakkelovnen en Lænestol til Fatter. I et Hjørne af Stuen stod en Bornholmer og tikkede. Der var ved den ene Væg anbragt et Tobaksbord med Tobaksdaase og Askebægre. Paa Væggen over

Skolen set fra Søbyvejen.

Bordet var anbragt et Pibebræt med store Piber udstyret med mægtige Træhoveder; en af dem var en Merskumpibe med Sølvbeslag, sikkert Arvegods.

Paa Væggen hang bl.a. Grundlovsbilledet med Frederik den Syvende og desuden en Del Olietryksbilleder med, i mine Øjne, yndige Farver.

Engang imellem var vi sammen med Far og Mor paa Besøg her. Een Ting oplevede vi i denne Gaard; en Begivenhed, som endnu staar præget dybt i min Erindring, ikke blot for dens Dejligheds Skyld. Far og Mor var bedt derhen, og min Bror og jeg havde faaet Lov til at følge med. - Mens de sad i den »fine Stue«, opholdt vi os i Folkestuen sammen med de voksne Sønner, Hans og Rasmus. For at faa Tiden til at gaa, foreslog de, at vi kunde spille Kort, og saa spillede vi »Sorte Per«, det eneste Kortspil, vi kendte. De røg alt imens paa deres Piber, og saa fandt de paa, at vi da ogsaa skulde have hver sin Pibe at »bakke paa«. Vi følte os meget beæret ved dette Tibud, og snart sad

vi alle fire med hver sin Tobakspibe i Munden og pulsede løs, mens vi »slog i Kortene«. Glæden varede ikke saa længe, for snart begyndte Virkningen at melde sig. Jeg følte Sveden pible frem paa Panden, og det begyndte saa smaat at vende sig inden i mig. Snart forsvandt Mogens ud ad Døren, og jeg fulgte hurtigt bagefter; mens Hans og Rasmus saa lumsk morede sig over Situationen. Det var altsaa mere end frisk Luft, vi trængte til; men det hjalp da saa meget, at vi meget blegnæbbede kunde stavre hjemad. Vel var Far og Mor vrede paa os, fordi vi saaledes havde ladet os lokke til at ryge, men de syntes heller ikke om, at voksne Mennesker kunde bære sig ad paa den Maade. Jeg var glad ved den Aften at ligge i min Seng efter de overstaaede Lidelser.

Over for Gaarden, paa den anden Side Vejen, laa en stor Dam. Der var Stensætning uden om undtagen to Steder for Kreaturerne Skyld, naar de skulde vandes. Ind mod Marken var der Pileplantning; men ved Vejen stod store Popler. Det var en herlig Dam. Der var

Gadekøret i Søby. Mogens Hansens gård i baggrunden.

altid saa mange Ænder, der svømmede omkring eller stod paa Hovedet med Gumpen i Vejret spjættende bagud med Svømmefødderne. Allermorsomst var det at se dem, naar de med baskende Vinger for hen over Vandfladen for til Slut at forsvinde under Vandfladen og noget efter dukke op et helt andet Sted.

Deres Rappen og Frørnes Kvækken kunde i stille Sommeraftner høres helt hjem, naar vi sad i Haven og nød den svale Aftenluft efter en varm Dag.

Far, hvis Fødested var Aarsdale paa Bornholm og saaledes havde haft Havet paa nært Hold, elskede selvfølgelig Skibe. For at glæde os Børn havde han en skønne Dag to gode stykker Træ liggende, og de begyndte snart at antage Former af Skibe. Da selve Fartøjerne var færdige, blev de rigget til; en Mast med Storsejl og Fok. Derpaa blev de fint malet. Min Brors Skib var temmelig elegant i Formen og fik Navnet »Svanen«. Mit, der havde bredere Skabelon, fik paamalet Navnet

»Ørnen«. Jeg opkaldte det efter Skoleskibet »Ørnen«, som jeg havde set ligge til Ankers ud for Skipperbyen Troense.

Naar der var god Vind, saa der frembragtes krappe Bølger paa Mogens Hansens Dams stille Overflade, da stillede vi Roret henholdsvis paa »Svanen« og »Ørnen« og lod dem stikke til Søs med Bølgeskulp for Boven og frisk Vind i de hvide Sejl. De var ikke lige gode Sejlere, »Svanen« skar en stærkere Fart; men for os Børn var det et smukt Syn, naar Skibene rigtig krængede over, og Farten øgedes. Vi var stolte af vore Skibe, naar vi bar dem hjem efter endt Kapsejlad; men Far høstede Æren af at være Skibenes Bygmester. »Ørnen« er det bedste Skib, jeg har været Fører af.

Ved Vintertid, naar Dammen var lagt til og sikker at færdes paa, saa travede vi til Søby med vore Skøjter for at øve os i den muntre Vintersport. Enten var det Skøjterne, der ikke var fileet rigtig til, eller ogsaa var det vor manglende Evne til at sætte Benene, som vi skulde. Sikkert er det; vi faldt utallige Gange, inden vi

havde lært den Kunst at løbe lige ud eller gøre flotte Sving.

Naar Mogens Hansens kone kom ud for at se paa os, saa gjalt det om ikke at falde, for hun roste os gerne for vor Dygtighed. Det var med Sorg, vi modtog Tøbruddet, der satte en Stopper for al Vintersport; men saa var der andre Glæder, der ventede os.

Det var en Vinterdag, henimod Jul, en af disse dage, hvor det saa at sige er Skumring fra Morgen til Aften. Luften var stille, alting i Naturen hvilede. - Jeg stod omme bag Ladelængen og vendte saaledes blikket mod Nord. - Oventil den graa Himmel, nedentil Markens mørke Muld, ogsaa et Strykke med Vintersæd med den mørke grønne Farvetone over sig. Rundt om Markerne det flettede Risgærde paa Volden og saa Piletræerne, et herligt Landskab med sin egen fredfyldte Stemning over sig, der virkede ind paa mit Sind. Ved Tanken om, at det snart var Jul, saa jeg alting i en større Glans og følte mig saa inderlig knyttet til den Natur, der her viste sig for mit Øje. - Se der, langt borte Bregninge Kirke paa sin Bakketop - fortone sig i blaaligt Skær. Der laa en verden hinsides denne Højderyg, en Verden, som jeg længtes efter at faa at se; men foreløbig var den lille Verden derhjemme mig stor nok, og Oplevelserne saa rige. Naturen talte sit Sprog til mig og jeg forstod den. -

Jeg gik ind gennem Gaarden, lettede Klinken paa Bagdøren og fortsatte gennem Bryggers, Køkken, Gang og Dagligstue ind i Fars og Mors Soveværelse. Her var fyret op. Vandkedelen stod paa Ringene og snurrede saa hyggeligt. Jeg tog Plads ved Vinduet og rettede Blikket mod det smukke gamle Gaardinteriør; den gamle Ladelænge med sit mosgroede Tag, de store Frugttræer med deres fine Net af Grene, hvor Fuglene smuttede ud og ind, da særlig Graaspurvene; men ogsaa andre Fugle havde deres Tilholdssteder her, ikke at forglemme den lille Musvit med de rene skære Farver. Et smukt Digt af Valdemar Rørdam rinder mig i Hu:

Marken øde. Haven tom.

*Hvem er det, der smutter om,
sort og grøn, gul og hvid,
i den vaade Mørketid?*

*Hop, Hop ned og op,
kvidrer fint en liden Fugl
i den skarpe Sne ved Jul.*

Hvem har Liv, naar Lyset dør?

*Den. Skønt falmet og forslidt
har den Mod til lidt Kulør,
kvidrer, men den døjer sit.*

»Slid din Tid«. - Goddag Musvit! -

*Jorden hvid og Jorden graa
smutter overalt den graa smaa
snart i Dryp af sort Allé
snart hvor Barfrost bider koldt,
hopper i den bare Sne,
som en lille broget Bold.
Krokusklokker klædt med Is
Liljer der frøs ned i Slim,
grønne Graner, gule Ris,
alle faar det samme Rim
tynd og blid: »Slid din Tid! Slid din Tid!«*

*Blomster dufter og forgaar,
hastigt er vort eget Aar.*

Staar du bristefærdig spændt!

Slid din Tid, vaag og vent!

Er du visnet, Issen hvid,

Hjertet tørt? Slid din Tid!

Er al Verden Svig og Skam?

Slid din Tid! gør Skæbnen tam.

Har med Ham Haabet kaldt?

Slid din Tid! Det sker nok alt.

Gammelt Raad: Rimet slidt.

Hvad gør det den smaa Musvit?

Mer ved ingen. Slid din Tid! -

Der var nok at iagttage for et vaagent Barneøj.

Saa naaede vi Juleaftensdag og alle Forberedelser til at modtage den store Fest var gjort. Juletræet stod pyntet i en Stue, hvortil al Adgang var forbudt. Nu fik vi Højtidsklæder-

ne paa, og saa vandrede vi til Julegudstjeneste. Hvor var jeg lykkelig og glad.

*Lyt! hvordan Vejret saa tegner,
om det smaasner eller regner
under Vinterhimplens Blaa.
Allevegne klinger Røster,
hører Lillebror og Søster
le og snakke, pludre,
nynne alt de tænker paa
kalde med saa blid en Ynde
ja som Klokker smaa:
Jul, Jul - Fryd og Fred!
Og de kalder og de lokker,
de smaa Længselklokker
saa det tunge voksne Hjerte
toner selv derved.*

Bedstemoder blev derhjemme for at have Maden parat, til vi kom hjem. Kirkevejen var lang, og den var ikke altid lige god at færdes paa. Denne Aften var Vejen sølet, saa vi maatte af og til hoppe over Vandpytter og i Særdeleshed undgaa Hjulsporene. Det var jo en Bivej af den gode gamle Slags. Da vi omsider var ved Vejs Ende, tonede den gamle Bjerreby Kirkes Klokke ud over Landskabet med sin egen milde og bløde Klang. Den kaldte paa gammel og paa ung, og Folk strømmede til. Saadan en Aften var Kirkerummet ved at være for trangt.

Fra Vaabehuset førte en lang Trappe op til den Plads, hvor Orgelet var anbragt. Man skulde ind ad en lille Dør; men Døraabningen var saa lav, at voksne maatte bukke sig temmelig meget for ikke at rende Panden imod Dørkarmen. Naar man først var naaet heldigt igennem denne trange Passage, saa var der Plads nok baade til at rette sig og røre sig.

Ved begge Sider af Orgelet var Siddepladser, men Far saa helst, at ingen kom herop, for det virkede altid saa forstyrrende. Vi Børn vilde nu saa gerne være her, ikke alene for at være i Fars Nærhed, men herfra havde vi saa god en Udsigt over Kirkerummet. Bag Orgelet havde

Bælgræderen sin Plads. - Han havde den Bestilling skiftende at trække ned i to Haandtag, for at Bælgene kunde give Luft til Orgelpiberne. Dette ansvarsfulde Hverv var overladt til et af Fattighusets Medlemmer. Lønnen var ringe, men det var vist ikke af den Grund, at han engang imellem sparede lidt paa Kræfterne, saa at Far, naar han sad og spillede, pludselig overraskedes ved, at Orgelet ingen Toner gav fra sig, for lidt efter at tage fat paa ny. Det huede ikke Far, saa han maatte engang imellem give den ærede Bælgræder en lille Opstrammer. Han havde en Stol at hvile sig paa under Prædikenen, og da hans aandelige Oplagthed ikke var saa særlig fremherskende, tog han sig altid en lille Lur, saa Far maatte passe at vække ham i rette Tid, inden han igen skulde i Virksomhed; men saa havde han jo ogsaa samlet saa mange Kræfter sammen, at han med fornyet Styrke kunde tage fat igen. Juleaften var han dog særlig paapasselig. -

Det var nu en Fryd at være deroppe ved Orgelet saadan en højhellig Juleaften og skue ud i Kirkerummet; Lys paa alle Stolestaderne lige fra Indgangen til Koret, de gamle Messinglysekroner besat med straalende Lys. To meget gamle Lyseholdere, en paa hver Side oppe ved Koret havde hver sin Julekærte. Juletræer med Lys paa alle Grene og Alterlysene tændt. Det hele eet stort Lyshav.

Denne Aften var den gamle Bjerreby Kirke med sine hvidkalkede Vægge og Hvælvinger som et Paradis paa Jorden.

Nu stod Præsten foran Alteret, og Far begyndte at spille Julepræludium. Orgellysene kastede deres blide Skær over Koralbogen og over det gamle Kirkerum. Far kunde spille, jeg elskede at høre ham spille. Han lod ikke Orgelet bruse med al den Kraft, dette gamle Værk kunde præstere, nej, han spillede Præludiet dæmpet og smukt.

Far elskede sin Kirke og sit Orgel. Det var ham en Glæde at være Organist i Bjerreby kirke, og det var ikke et Pligtarbejde, han gjorde.

Den lune stue.

Jeg frydede mig at staa ved Siden af og synge; men denne Aften svigtede undertiden Stemmen. Jeg var saa glad, saa bevæget. Julesalmerne toned, Himlen sænkede sig over Jorden over den gamle Kirke, herlige Stunder for den Barnesjæl, der lod sig lære af alt det kønne. »Det Barn som sig glæder fromt og kønt, skal aldrig den Glæde miste«. Det er sandt. Hvad man saaledes oplevede af Julens Glans og Fryd, vil til alle Tider staa klart i Mindet, som det skønneste skønne i vort Liv.

Prædikenen Juleaften kunde undertiden være lang. Pastor Hansen var ikke af dem, der kunne fatte sig i Korthed. Jeg længtes kun efter, at Talen var forbi, saa vi igen kunde begynde at synge vore Julesalmer.

Saa kom da det Øjeblik, da der blev læst Udgangsbøn. Derpaa spillede far Postludiet, og Folk strømmede ud af Kirken. Vi stod og nikkede til Venner og Bekendte, og de sendte et venligt Smil tilbage.

Saa tømtes Kirken. Far sluttede af med Orgelspillet, og vi gik ned i Vaabenhuset for

at hilse paa dem, der endnu var tilbage, bl.a. Præsten og Fruen og ønskede dem glædelig Jul, og derpaa vandrede vi hjemad. Turen fik hurtig Ende. Vi skyndte os hjemad til den lune Stue.

Bedste havde alting i Orden. Bordet var dækket, og snart sad vi alle ved det runde Bord og spiste vor Juleaftensnadver. Maden var meget velsmagende, men Bedste var ogsaa meget dygtig til Madlavning. Mine Tanker var ikke saa meget ved Maden denne Aften. De beskæftigede sig mere med Juletræet, som snart skulde sættes ind i Stuen. Min Bror og jeg stod forventningsfulde ude i Køkkenet, mens Far tændte Lysene. Endelig aabnedes Døren til Stuen, og der stod Træet i al sin Glans, behængt med Kræmmerhuse, Sukkerfigurer, Glimmer og med den smukke Julestjerne i Toppen. Træet straaled, og vore Øjne straaled om Kap med det. - Far satte sig til Klaveret, og alle sang vi »Glade Jul, dejlige Jul«. Stuen fyldtes af Toner og Sang. Julen blev rigtig sunget ind derhjemme. Mens vi

beundrede Træet, spiste vi Nødder og enkelte af de Godter, der hang paa samme. Julehefterne blev rigtig set igennem. Hvor var jeg øm over mit Hefte »Grankogler« med de mange smukke Tegninger i.

Ak! saa hurtig Juleaften gik. Det blev snart Sengetid, og efter at have givet Far, Mor og Bedste hver sit Godnatkys og takket dem for alle de mange gode Gaver, gik vi i Seng og sang, som vi hver Aften plejede at synge:

*Nu lukker sig mit Øje
Gud Fader i det høje
i Varetaget mig tag!
Fra Synd og Sorg og Fare
din Engel mig bevare,
som ledet har min Fod i Dag.*

Juledags Morgen vaagnede vi op til nye Glæder.

Det var Sommer

Dagen havde været ualmindelig varm. Tunge mørke Skyer taarnede sig op i Sydvest og saa truende ud. Alt tydede paa, at der var noget i Naturen, der skulde have Udløsning. Ingen Vind. Luften tung og trykkende.. - Mor sagde, at vi maatte hellere gaa tidlig i Seng, for det var ikke godt at vide, hvad det kunde blive til i Nat. - Det var med en vis Ængstelse, jeg gik til Ro. Jeg kigede ud i Gaarden. Frugttræernes Blade ikke saa meget som viftede en lille Smule. Stilhed overalt; men det lynede ikke. Saa lagde jeg mig og sov ind.....

»Kan I skynde jer at staa op, det bliver slemt Vejr!« Det var Mors Stemme, der lød.

Pludselig kom et blændende Lyn, der oplyste hele Gaarden og vort Værelse, men kun et Sekund, saa var alt indhyllet i Mørke igen. Lampen i Stuen blev tændt, og Døren blev aabnet ind til vort Soveværelse. Det var lidt besværligt for mig at finde det rigtige Bukseben, men saa snart Paaklædningen var til Ende, skyndte vi os ind i Stuen. Jeg kunde

høre Mor gaa gennem vor fine Stue til Bedstemors Soveværelse for at kalde paa hende.

Snart var hele Familien forsamlet i Stuen. Gardinerne blev ikke rullet ned, for under Tordennejr vilde Far og Mor nok have fri Udsigt. Lyn fulgte paa Lyn. Søbyvejen, Pilehegnene, de høje Asketræer blev med ganske korte Mellemlum oplyst af de vældige Lyn. Tordenen buldrede ustandselig, og Skraldene blev mere og mere voldsomme, et Tegn paa, at Uvejret nærmede sig. Mor havde samlet det bedste af vort Tøj sammen og bundet det i en stor Bylt. Man kunde jo aldrig vide Alle Bygninger havde Straatag. - Den roligste af os alle var Far.

Nu begyndte Regnen at falde, man kunde høre de store tunge Draabers Fald paa Lindetræernes Blade, og snart blev det til en hel Susen. - Det øste Vande ned.

Pludselig skar et mægtigt Lyn gennem Luften efterfulgt af et ganske uhyggeligt Skrald, skrattende og øredøvende. Det gav et Sæt i os allesammen, og Mor sagde: »Der slog det ned her!«. Hun for til Vinduet ud mod Gaarden, men vi slap med Skrækken. Uvejret var lige over os, en uhyggelig Tanke. Jeg formelig rystede af Angst. Omsider aftog Tordenen i Voldsomhed, skønt Lynene syntes lige kraftige. Vi var dog alle klar over, at det stygge Vejr var ved at fjerne sig. Far tog Hatten og vilde gaa ud for at se, om der i Horisonten var noget Ildskær paa Himlen. Vi protesterede alle højlydt. Det tog han nu intet Hensyn til. Da han aabnede Døren, slog en dejlig frisk og ren Luft os i Møde. Det duftede fra Træer og Buske efter den forfriskende Regn. Snart vovede vi andre os ud. Ja, der i sydvestlig Retning var et rødt Ildskær paa Himlen. Altsaa havde Uvejret voldt Skade. Det var smukt at se de fjerne Lynglimt, men jeg var mat af den stærke Spænding, jeg havde været i, og det gjorde godt at kunne hoppe i Seng og lægge sig til at sove uden Frygt og bange Anelser.

Som før omtalt var der i en af de mange Bygninger en saakaldt Havestue med lerkline-

Gavlen ved havestuen.

de Vægge, Bjælkeloft og smukke Vinduer i Spidsbuestil.

Uden for det ene af Vinduerne stod nogle Vækster med bambuslignende Stængler. De kaldes japansk Pileurt og havde store brede Blade. De var smukke at se til, men dækkede desværre tit det smukke Vindue. Dog var det kønt indefra, gennem de gamle Rudeglas at se ud i det grønne Bladehang. - Havestuen bruges til forskelligt. Her stod en Rulle, et vældigt Monstrum til at rulle Lagner, Duge m.m. paa. Naar Mor havde rullet Tøjet paa Stokkene, saa var det mit og Brors Arbejde at trække den stenfyldte Kasse frem og tilbage, til Tøjet var tilstrækkeligt behandlet. Det hørte just ikke til vor morsomste Bestilling, det var lidt trætende i det lange Løb, og det var med en egen Glæde, vi saa Mor lægge de sidste Stokke under.

To Fløjdøre førte ud til Haven, og om Sommeren stod de for det meste aabne hele Dagen. I Frugthøstens Tid blev al den afpluk-

kede Frugt bragt herind og lagt paa Lergulvet. Det var ganske anderledes fornøjeligt at plukke Frugt end at trække Rulle. Mens Far holdt paa Stigen, entrede vi op og tog den Frugt, der sad allerhøjest oppe. Naar jeg var for dristig med at række Haanden ud efter de allerbedste og mest fristende Æbler eller Pærer, der som Regel sad alleryderst paa de tyndeste Grene, saa blev det Far for meget, og hans Røst lød fra neden: »Nej, lad dem være, du kan let falde ned!« Før han var til Ende med sit Advarselsord, saa havde jeg nappet Frugten i et Snuptag. Det var i Grunden et meget smukt Syn at se al den dejlige Frugt ligge paa Lergulvet. Nu skulde den sorteres og fyldes i Sække. Før Frugtplukningstiden var til Ende, kom en Opkøber ved Navn Ole Dennig fra Skipperbyen Troense. Han havde sin Frugtskude liggende ved Anløbsbroen der. - Naar han kom, vandrede han Haven rundt for at se paa Frugtens Kvalitet og gav os samtidig Anvisning paa, naar han vilde have den pluk-

ket ned og leveret. Nej, Frugten kostede næsten ingenting i Aar. Det var altid det samme Omkvæd, han kom med, naar Far spurgte om Prisen. Om Kunderne, naar hans Skude var naaet dertil, ogsaa fik den for næsten ingenting, tvivler jeg stærkt paa.

Far vilde i alle Tilfælde gerne af med Frugten og solgte den derfor til den Pris, som Ole fastsatte. Da Far ikke havde egen Befordring, maatte han ty til Mogens Hansen eller en anden Gaardmand, som skulde til Troense med sin Frugt. Den blev læsset paa Langvogn med rigelig Halm i Bunden for at afbøde de Stød, en stiv Vogn kunde give paa ujævn Vej.

Jeg erindrer en Begivenhed, som tildrog sig engang, Far skulde have Frugt sendt afsted. Alt var i Orden. Frugten stod i Sække med Mærkesedler paa. Vognen med de forspændte Heste stod ude paa Gymnastikpladsen, og man var begyndt at læsse paa, da en af Skolebørnene i Ubesindighed slog et mægtigt Knald med Pisken, og Hestene satte i vild fart ned over Marken. Ved et Hegn væltede Vognen med al den gode Frugt. Dog fortsatte Hestene ikke Farten og blev grebet i Tide. Hvad Kusken sagde husker jeg ikke, men der vankede i en god Mening til den tankeløse Dreng. Frugten blev trods alt kørt til Bestemelsesstedet, og da der ikke hørtes nogen Klage fra Ole, maa den ikke have taget nævneværdig Skade. Selve Begivenheden gjorde et stærkt Indtryk paa mig.

Havestuen var ikke alene Rullestue og Opbevaringssted for Frugt, den kunde ogsaa bruges til at lege i. Vi to Brødre legede undertiden »Købmand«. Af Kasser og Bræder lavede vi en Disk. Vægten, der jo var uundværlig, fabrikerede vi selv. Som Lodder brugte vi Sten. Man kan ikke kalde det en Kolonialhandel, vi startede snarere en Grønthandel eller Frugthandel, for Varene bestod af Stikkelsbær, Ribs og Hindbær, eller hvad der nu for Tiden var i Haven af spiseligt. Betalingen, og det var kontant Betaling, var Papirlapper, hvorpaa Værdien var angivet med Blyant.

Handelen gik strygende, og naar Legen ikke interesserede os længere, aad vi hele Varelageret, for naar Lysten til at lege Købmand igen indfandt sig, var det en smal Sag for os at starte en ny Forretning.

Det hændte undertiden, at Mor i Mørkningen bad mig løbe ud i Havestuen, lukke de to Fløjdøre ud til Haven og sætte Krogen paa foroven. - For en mørkerød Dreng som jeg var det i mine Tanker et meget stort Forlangende. Med bankende Hjerter gik jeg over Gaarden, hvor Tusmørket rugede, og derpaa aabnede jeg den lille Dør til Havestuen, hvor der var endnu nogle Grader mørkere. Havegangen saa saa skummel ud, og jeg hørte tydelig, at det raslede bag Buskene derude. Jeg for hen mod Dørene, smækkede dem sammen, satte Krogen paa for derefter skyndsomt at forlade Rummet, ile over Gaardens toppede Brosten og smutte ind ad Bryggersdøren. Sikken en Lettelse at have det overstaaet.

Gaardspladsen var et dejligt Opholdssted paa alle Tider af Aaret.

Ved Foraarstide sad en skønne Dag vor muntre Ven, Stæren derude, slog med Vingene og fløjtede Foraaret ind. Den metalglinsende Fyr skinnede saa festligt i Solen, mens den øvede sig paa sin nyeste Foraarsmelodi. Hen under Ladelængens Tagskæg var anbragt 3-4 Kasser beregnet til de muntre Gæster. De fik snart travlt med at undersøge Boligerne. Nogle af dem trængte i høj Grad til Rengøring, da Graaspurvne under deres Fraværelse havde benyttet dem. Straa og alskens Ragelse hang ud af Hullet, men snart var det hele i Orden, og nu begyndte Livet at røre sig. Naar Æggene var udruget, kom den allertravleste Tid for Stærene. Tit sad jeg ved Huggehuset og saa dem forlade Kassen, flyve op over Stuehusets Tag og forsvinde ud bag Pilehegnene for kort Tid efter at vende tilbage med en Regnorm dinglende i Næbbet. Det var en herlig Tidsfordriv saaledes at betragte Stærenes virksomme Liv, lige til Ungerne begyndte at stikke Hovedet ud af Kassen for at betragte

Gårdinteriør.

den store Verden, de snart skulde blive fortrolig med.

Den Efteraarsdag, da de høje Træer ude i Læbæltet var fulde af kviddrende og fløjtende Stære, der nu sagde Farvel for at rejse mod Syd til varmere Egne, da maatte jeg kalde paa Mor. For os begge var det en vemodig Stund. Nu vilde snart al Fuglekvidder forstumme, og det vilde være en lang Tid inden vi igen kunde fryde os over den.

Ved Foraarstide fik Far Brændsel til Skolen. Saa kom Bøndernes Karle kørende med Vogne fuldt læssede med Bøgebrænde og smed det af ude paa Gymnastikpladsen. Bagefter var de inde og fik Smørrebrød og Kaffe.

Til at save Brændet havde Far to Daglejere. Den ene af dem var en lystig Svend ved Navn Olsen. Han bode i et lille straatækt Hus ved Vejen, der førte til Bjerreby. Han var en solid Arbejder, og hans Kone tog ud og vaskede for Folk. Desværre holdt han alt for meget af de

vaade Varer, og det hændte mangen en Aften, at han vandrede forbi Skolen rød i Ansigtet og lidt usikker paa Benene.

Saa vidste vi, at han havde nydt for mange Kaffepuncher, eller som de ogsaa kaldtes »Sorte«: Kaffe og Brændevin blandet sammen. Han og hans Medhjælper havde nok at gøre med at save al den megen Brænde. De var ikke forsynet med hver sin Sav, men brugte kun een, og de blev naturligvis ikke færdig i Løbet af een Dag.

De havde deres Madæske med og sad i Køkkenet og spiste. Det var en fast Aftale, at naar Olsen lod Laaget smelde i paa Madkassen, saa var det Tiden at komme med Kaffen. Naar han fik Munden rigtig paa Gled, saa morede vi os kostelig. Han skildrede engang for Mor, hvorledes Gaardmandskonen i den Gaard, hvor han gik paa Dagleje, smurte Mellemmaden. »Oh Gud, Fru Møller. De skulde bare se, hvor ferm hun er paa Hænderne, naar hun smører Mad. Det gaar sgu gesvindt.«

Gårdinteriør.

Han gengav nu hendes bevægelser, hvordan hun i lynende Fart førte Kniven frem og tilbage over Brødet og engang imellem, naar det var nødvendigt, førte Haanden op til Næsen for at tørre en Dryp af.

Den syngende Lyd af Savbladet og Stærenes Fløjten hører med til Foraaret derhjemme i Søby Skole.

Senere blev al Skolebrændet savet paa Rundsav i Staus Mølle, og saa havde vi Børn den store Fornøjelse at kløve det skære Bøgebrænde, og det var virkelig et herligt Stykke Arbejde. Knuderne overlod vi til Far; men han havde ogsaa sin store Økse. Han stillede Brændet op, og naar det var godt gennemtørret af Solen, bar vi det ind. Det var knap saa interessant; men det var dog en stor Tilfredsstillelse for os, at det altsammen var kommet tørt i Hus.

Ved Sommertid drev vi Sejlsport i Gaarden. Ja, det lyder helt fantastisk; men det var Tilfældet. Nogle meget lange Krybber fra Stal-

den benyttede vi som Baade. Vi riggede Baadene til med Mast og Sejl af Sækkelærred. Et Flag syede Mor til os. Saa satte vi os agterude, og naar der var god Vind, kunde Sejlet rigtig bovne, og vi lod staa til ud paa »det aabne Hav« med brusende Skum for Boven. Var vi trætte af at sejle, slog vi Sejlet sammen paa Sømandsvis og forlod vort gode Fartøj for næste Dag maaske at gøre en endnu længere Tur.

I Frugttiden interesserede vi os særligt for det største af alle Gaardens Frugttræer, et Grev Moltkepæretræ. De store saftfulde Pærer nød vi mange af helst siddende højt til Vejrs. Der var nemlig gode Siddepladser paa Træets Grene. Ved Efteraarstide straaledede Løvet i mange Farver, men saa naar Stormene satte ind, hvirvlede det rundt i Gaarden for at ende i et eller andet Hjørne af Gaardspladsen. Nu fik vi travlt med at feje Løv sammen og køre det paa Møddingen. Der kom rigtig fart i Riskosten; men den toppede Brolægning besværliggjorde Fejningen, og særlig Rende-

Den østlige gavl af skolen.

stenen var slem at holde i Orden. Det var meget primitive Forhold med Hensyn til Afløb for Spildevandet. Kloakker fandtes ikke, saa undertiden blev der Oversvømmelse i Gaarden. Vi benyttede ved Vintertid de tilfrosne Oversvømmelser til Skøjtebane. Her trænede vi os til det egentlige Skøjteløb paa Dammen i Søby.

Gaarden badet i Sol en Sommerdag, eller hvidt af Sne, ja, Gaarden paa alle Aarets Tider rummede en egen Skønhed og Hygge, som aldrig vil glemmes.

Ved Stuehusets Gavl ud mod Haven var dejligt at være. Saa snart Solen var naaet et Stykke op paa Himlen, saa var denne Plet et yndet Opholdssted. Her stod en hvidmalet Bænk under Bedstemors Vindue. Her kunde vi rigtig sidde og nyde Begyndelsen paa den nye Dag. Bedstemor nikkede til os fra sit Kammer. Hendes hvide Haar fik dobbelt Glans i Morgensolen, og hendes Øjne lyste mildt gennem Brillerglassene, mens hun aab-

nede Vinduet for at indaande den rene Sommerluft. Her var Blomsterduft og Biers Summen, Fuglesang foroven og smukke Farver forneden. Havestuens røde Væg med Espaliertræerne: Fersken og Abrikos tog sig godt ud. Frugterne var der, men de var ikke modne endnu. Fersknerne saa meget fristende ud, naar de var naaet Modenheden. Dog var det ikke tilladt at pille ved disse Frugter. Far vilde ikke have dem plukket af i Utide.

Forhaven var vel den, vi tiest opholdt os i. Her var to Græsplæner med aflange og runde Rosenbede. Hvor Havegangen gjorde en Drejning ud for Havestuedørene, var en Plads, hvor vi gerne sad sammen med Bedstemor. Her var Skygge og Kølighed, og her hørtes Humlebiens hyggelige Brummen. Ogsaa Sommefuglene aflagde deres Besøg i Blomsterbedet foran os. Bedstemor havde Sans for Naturens Skønhed. Jeg husker, at hun engang paa sin stille Maade fremsagde følgende:

Det store Nonnetit-træ i haven.

»Et Blad, som svømmer paa en Bæk, et Græs, et Straa, for mig er underfulde Træk, som gør, at jeg maa stille staa.«

Buskadset mellem For- og Baghave var særlig smukt, naar Syrenerne blomstrede. De hvide var de mest fremtrædende. De lyste i Solskinnet saa skære, saa fine. Desværre varede denne Skønhed saa kort, men længe nok til, at denne Skønhedsaaften endnu staar frisk i min Erindring.

Ovenstaaende Billede var Baghavens største Seværdighed; det store og meget gamle Nonnetittræ med dets tykke Stamme og de mange krogede Grene, der bøjede sig helt ned mod Jorden. Det var nok ikke lutter store og vel-skabte Æbler, det bar i Frugttiden. Der var ogsaa en hel Del Knorte, som vi nu kaldte dem, smaabitte Tingester, der efter vort Skøn smagte langt bedre end de med den normale Størrelse. Det var utroligt, hvad vi kunde sætte til Livs af denne Lilleputfrugt.

Ikke saa langt fra Nonnetittræet stod Graapæretræet, hvis saftfulde Pærer var endnu mere velsmagende end Knortene. Undertiden entrede vi til Tops og nød Frugten i Højheden. Her var endnu bedre Udsigt end fra Pæretræet i Gaarden, for herfra kunde vi overse hele Haven og længere ude Markerne med de levende Hegn, Gaardene og Husene; men længst ude i Horisonten en blaa Stribe. Det var Stranden, der altid har haft en dragende Magt over mig.

Engang imellem foretog Mogens og jeg en lille Skovtur. Den gik ikke som en Skovtur ellers plejer at gøre, til den nærmestliggende Skov, men kun ned i Baghaven. Saa lod vi de tre Frugttræer forestille Skoven og Græsplæne Skovbunden. Man plejer at have Mad med paa en Skovtur, og Mor smurte os hver en lille Madpakke. Desuden fik vi hver en lille Flaske Øl med til at lække os paa i Sommervarmen, og saa drog vi »til Skovs.« Det første, vi foretog os efter at have naaet Bestemmel-

sesstedet, var selvfølgelig at spise Maden og slukke Sommertørsten. Det var snart gjort; og nu lagde vi os paa Ryggen i det bløde Græs for gennem »Løvtaget« at se paa den blaa Himmel med de drivende Sommerskyer.

I Bøgehækken, der afgrænsede Haven mod Øst, stod et mægtigt Sommerpæretræ, hvis Grene hang et godt Stykke ud over Per Skrædders Mark. Der skulde Stige til, for at man kunde komme op paa Grenene. Herfra kunde man se Gesinge By og ikke at forglemme, den gamle Bjerreby Kirkes Taarn; men det var nu ikke udelukkende for Udsigtens Skyld, vi umagede os derop, men det var de dejlige store, saftfulde, gulrøde Sommerpærer, der lokkede. Hvad smagte vel herligere end en stor moden Sommerpære? Det syntes ogsaa Hvepsene, saa dem maatte vi tage os i Agt for. De største og bedste Pærer hang altid paa de alleryderste Grene, saa dem maatte vi ryste ned, selv om de blev noget skamferet, naar de naaede Jorden med et Klask. Sommerferie og Sommerpærer er to Ord, som vækker de sødeste Minder fra min Barndomstid.

Jeg gik undertiden paa »Opdagelsesrejse.« Haven og Gaarden kendte jeg ud og ind. Jeg vandrede langs med Skolemarkens Hegn, indtil jeg naaede en Mergelgrav omgivet af Pilekrat, der tog sig særlig smukt ud ved Foraars-tid, naar det var besat med sine hvide silkeglinsende »Gæslinger.« Jeg krøb over Risgærdet og var nu paa fremmed Grund. Her var dejligt. I Hegnet voksede vilde Roser. Jeg kunde ikke lade være med at plukke nogle af dem, skønt jeg godt vidste, at de saa let kunde tabe deres fine blegrøde Kronblade, og at de tog sig langt smukkere ud, hvor de sad end hjemme i en Vase, men at plukke vilde Blomster har alle Dage været Børns Lyst. Børn og vilde Blomster hører sammen. De er begge lige uberørt af Kulturen.

Hvor var her stille, og hvor var det morsomt at betragte Hjemmet fra denne Kant. Det lignede en rigtig gammel Bondegaard.

Da jeg vendte hjem efter denne lille

Skolens bygninger set fra marken.

Afstikker, var det med Genskin af den klare blaa Himmel i Øjet, med Duften fra Mark og levende Hegn og rig paa Indtryk, glad som nu engang et lille Menneskebarn kan blive, naar det er Sommer.

(Fortsættes i en kommende årbog)

Svend Kristian Møller blev født d. 15. september 1886 i Søby skole, Bjerreby sogn. Hans forældre, Rasmus Pedersen Møller og hustru Nielsine Kristine Laura født Mogensen, var lærerfolk her fra 1884-1922. I Søby voksede Svend op sammen med tvillingebroderen, Mogens og søsteren, Inga, der var yngst. Svend Møller blev læreruddannet fra Skårup Statsseminarium og Laust Rasmussens lærerskole ved Ringe Fri- og Efterskole. Efter et par år som lærer ved Rødkilde privatskole på Møn blev han 1913 ansat som lærer i Tystofte Friskole ved Skelskør, en gerning, der kom til at vare i over 40 år.

Her mødte han tillige datteren i nabogården, Karen Rask Nielsen, født 24. juli 1894, der blev hans kone. Svend Møller virkede fra ca. 1920 også som organist og kirkesanger ved Høve Frimenigheds kirke, der ligger 10-12 km. fra Tystofte.

Svend Møller døde d. 21. juni 1959, og hans kone d. 9. april 1986.

Tilflyttede, integrerede personer 1813-1891 på Tåsinge

af Albert Mohr Lolk

I bogen »Fælles aner for 11 familier på Tåsinge« skrev jeg på side 59, at da der kun er få udenøs, der indgår ægteskab med tøsinger, kan vi med stor sikkerhed sige, at øen har levet sit eget liv til midten af 1800-tallet - med tilføjelsen - undtagen for Bregninge sogn, der altid har været porten til Fyn. Jeg sluttede med, at jeg har »planlagt nøje at undersøge, hvor mange fremmede (udenøs) der har indgået ægteskab med tøsinger i de tre sogne«.

Stoffet er hentet fra de tre hovedkirkebøger for Bjerreby, Bregninge og Landet sogne og suppleret med oplysninger fra folketællingerne 1834, 1845, 1860, 1880 og 1890, idet kirkebøgerne ikke har haft tilstrækkelige oplysninger om de fremmedes fødesteder og alder. Der mangler stadig mange vielsesår.

Når fødselsåret er beregnet ud fra folketællingen, er året et cirkaår, der af praktiske

grunde er markeret ved en prik foran årstallet. (Eks. .1804)

Det har været nødvendigt at anvende skøn ved afgørelsen af, om den fremmede kan betragtes som tilflyttet og integreret.

Hans Peter Eibye, ugift maler i Svendborg, født 12-01-1815, viet 10-10-1839 til Johanne Dorthea Rasmussen i Bjernemark medtages ikke, fordi vi herefter intet hører til parret, der utvivlsomt straks er rejst til Svendborg, hvor han har arbejdet.

Ligeledes må vi gå udenom *Niels Nielsen Søderberg, cigarmager i Svendborg, der meldte sig som fader til et barn, han fik med Karen Simonsen i Troense den 17-05-1846. Den 23-09-1846 blev hun gift med ham, der stadig har adresse i Svendborg.*

Heller ikke i dette tilfælde hører vi mere til dem på Tåsinge.

På det tilvejebragte grundlag er der lavet følgende statistik for tiden 1813-1891

Tilflyttede, integrerede	til sogn			ialt	tilflyttede
	Bjerreby	Bregninge	Landet		
Mænd	114	242	64	420	407
Kvinder	81	205	48	334	324
IALT PERSONER	195	447	112	754	731
Gennemsnit pr. år	2,5	5,7	1,4		

Antal indbyggere ved folketællingen 1890:

Bjerreby Sogn	1313
Bregninge -	1877
Landet -	<u>1097</u>
Tåsinge	<u>4287</u>

Dette tolkes således, at der er en god del flere mænd end kvinder som integrerede tilflyttere, at Bregninge sogn har flest, og Landet sogn, der på Tåsinge er beliggende mellem Bjerreby og Bregninge sogn, har færrest. Målt på folkemængden er der 2-3 gange så mange tilflyttere i Bregninge som i Landet sogn.

At der i skemaets ialt-kolonne er 420 mænd og ikke de eksisterende 407, 334 kvinder og ikke de eksisterende 324 ligger i, at 13 mænd og 10 kvinder er talt med i de to sogne, hvori de forekommer.

Når vi ser på den gennemsnitlige årlige tilflytning i de enkelte sogne, må vi nok konkludere, at de 2,5, 5,7 og 1,4 personer ikke kan bringe den store fornyelse af befolkningen, men dog et lille tilskud af frisk blod.

En undersøgelse af ukendte giftermål viser,

at kvinderne har langt flere ukendte vielser end mændene. Det ligger i, at tilflyttede kvinder bliver gift der, hvor de tidligere havde hjemsted, medens fremmede mænd bliver viet i pigernes sogn på Tåsinge, og da er vielsesdatoen kendt.

I 1997 berettede jeg i bogen: »Tåsinge, til- og fraflyttere 1813-1871«, side 1-20 - gengivet i forkortet form i »Tåsinge Årbog 1998«, side 15-20 - om alle flytninger, såvel mellem sognene på øen som til og fra den store omverden, og om årsager til disse flytninger, der mest var midlertidige bopælsskifter forårsaget af pladsskifte for tyende.

Den nye undersøgelse her har til opgave at vise, hvor mange mænd og kvinder der flyttede til Tåsinge 1813-1891 for at gifte og bosætte sig, d.v.s. blive integreret.

Et sammendrag viser, at der fra

	mænd	kvinder	flest
Svendborg kom	32	44	kvinder
Thurø	11	19	
Langeland + Humble sogn	62	25	
Humble sogn alene	18	6	mænd
Ærø	36	19	
Øhavet iøvrigt	22	22	
Fyn + Svendborg	149	121	
Danmark iøvrigt	51	48	
Udlandet	18	17	
Ukendt oprindelse	8	3	
<hr/>			
Integrerede tilflyttere	407	324	

Ialt kom der 26% flere mænd end kvinder.

Det ses, at de to førstnævnte steder - Svendborg og Thurø - leverer overtal af kvinder. Men ellers er der overtal af tilflyttede mænd, noget der til en vis grad skyldes, at der til særlige stillinger kun brugtes mænd. Således krævedes der mandkøn til præst og

degn, hvor øen ikke kunne være selvforsynende. Håndværkere som tømrer, snedker, murer, træskomager og saddelmager samt smed måtte i nogen grad tages ind udefra. Slottets behov for uddannede folk blev stort set dækket af fremmede mænd.

Også navnemæssigt betød tilflytningen noget. Der kom nye navne, hvoraf her blot nævnes for mænd:

Bruhn	fra Skelskør
Bruun	Langeland og Århus
Carstens	Virksund i Jylland
Feldthusen	Sverrig
Gleie	Nakskov
Høgstrøm	Uppsala
Leifer	Hamborg
Marquardsen	Ollerup
Osterholdt	fyrstendømmet
Palle	Ulbølle sogn og Dreslette
Rath	Holsten
Rathje	Åbenrå amt
Robach	Kerteminde
Svennevig	Thisted amt
Torp	Ærø

Af kvinder nævnes:

Bager	fra Marstal og Kalundborg
Belt	Anst
Bom	Kerteminde
Bontgaard	Svendborg
Bredal	København
Cramer	Flensborg

Dunclau	København
From	Gøteborg
Fuglsang	Ærø
Groth	Svendborg
Holm	Kiel
Kall	København
Kjær	-
Koch	Fåborg
Krog	Ålborg
Lindegaard	Assens
Mohr	Odense og Nyborg
Preus	Slesvig
Rosendal	København
Ulfsparre Rothe	-
Saxdorff	-
Tøger	Svendborg
Utke	Viborg
Volseth	Køge
Walgren	Flensborg
Aarenstrup	Kerteminde

A. C. E. Mohr Lolk født 1913 i Troense. Lærer i København og Odense 1944-1983, skrevet godt 28.000 sider om Tåsinge (kopi på Landsarkivet og i Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv) samt diverse artikler i årbøger og aviser. Se også hans anden artikel her i bogen.

Fornavne på Tåsinge 1646-1891

af Albert Mohr Lolk

Navngivning har altid været et problem for forældre, når et nyt medlem af familien så dagens lys. Der har undertiden stået strid om det »rette« navn, selvom der skulle ske opkald efter bedste- eller oldeforældre, ikke mindst når piger skulle have navn efter mandlige aner. Således er navne som Henningine, Mogensine og Diderikke opstået (se bemærkninger allersidst).

Har man i dag store vanskeligheder med forslag til navne, er der hjælp at hente i f. eks: »Hvad skal barnet hedde?«.

For at få grundlag for en undersøgelse af

forhold omkring fornavne i gamle dage på Tåsinge har det været nødvendigt at samle alle fødte og navngivne børn fra 1646-1891 i registre ordnet efter børnenes fornavne. Denne undersøgelse - findes i min bog: »Tåsinge. Fornavne 1646-1891« - kom til at omfatte 18.849 børns navne. For at få et indtryk af en sådan masse er de 15 hyppigste dreng- og pigenavne udvalgt, omfattende op til 90 % af børnene.

Der er lavet »Top 15« lister for hvert sogn.

Til belysning tages et eksempel: Skema for Bregninge sogn 1813-1891:

»Top 15« Bregninge sogn 1813-1891 = 78 år (fødte) Fornavne

Nr.	navn	antal navne				ialt	navn	antal navne				ialt
		1	2	3	4			1	2	3	4	
1	Hans	137	139	32	7	315	Anne	86	230	48	3	367
2	Niels	102	88	7	-	197	Maren	88	38	8	-	134
3	Rasmus	116	55	8	-	179	Karen	64	53	6	-	123
4	C/Karl	21	98	17	6	142	Marie	19	77	15	1	112
5	Anders	83	38	3	-	124	Johanne	25	50	11	1	87
6	Peder	67	53	3	-	123	Hansine	14	41	4	3	62
7	Lars/Lauritz	61	40	4	-	105	C/Karoline	28	26	4	-	58
8	Jens	44	44	5	-	93	Laura	11	28	11	1	51
9	C/Kristian	46	28	15	-	89	Rasmine	15	27	3	-	45
10	Chr/Kristen	51	16	2	-	69	Kirsten	36	6	-	-	42
11	Jacob	28	15	4	-	47	Sophie	6	22	7	-	35
12	Frederik	7	28	5	1	41	C/Kristiane	18	12	3	-	33
13	Jørgen	22	14	4	-	40	C/Kristine	17	13	3	-	33
14	Johan	1	25	6	-	32	Ingeborg	6	17	6	-	29
15	Søren	10	10	2	-	22	Bodil	9	7	2	-	18
		796	691	117	14	1618		442	647	131	9	1229
af 2079		38%	33%	6%	1%	78%	af 2037	22%	32%	6%	0%	60%
Total 9600							Total 9249					Ialt 18849 navne

En gennemgang af skemaets 1. linje for Hans og Anne vil være tilstrækkelig for at forstå undersøgelsens art.

137 drenge er døbt Hans og ikke mere.

139 drenge har to fornavne eks:

Hans Christian

Hans Jacob

Hans Peder

32 drenge har tre fornavne eks:

Hans Christian Arnold

Hans Marius Kristian

Hans Thorvald Georg

7 drenge har fire fornavne eks:

Hans Rasmus Karl August

Hans Rudolf Kristian Dyhr

315 drenge bærer Hans som 1. fornavn.

86 piger er døbt Anne (Ane og Anna incl.) og ikke mere.

230 piger har to fornavne eks:

Anne Margrethe

Anne Marie

Anne Sofie

48 piger har tre fornavne eks.

Ane Kirstine Hansine

Ane Laurine Sofie

Ane Marie Jacobine

3 piger har fire fornavne eks:

Ane Marie Kamilla Margrethe

367 piger bærer Anne som 1. fornavn.

Disse to: Hans og Anne er så hyppige, at de gennem alle undersøgelserne holder plads nr. 1. gennem ca. 250 år.

For også at vise tiden efter 1891 er det hele i forkortet form samlet i følgende skema:

Afsluttende sammendrag

De 15 hyppigst forekommende fornavne

Tåsinge 1646-1891				Danmark 1970-1980	
Nr.	drenge	ialt	piger	ialt	
					drenge piger
1	Hans	1641	Anne	2142	Thomas Mette
2	Rasmus	1249	Maren	1387	Michael Rikke
3	Niels	873	Karen	1323	Jesper Christina
4	Peder	776	Kirsten	652	Lars Tina
5	Anders	758	Bodil	393	Claus Maria
6	Jens	629	Johanne	352	Henrik Heidi
7	Lars	514	Margrethe	207	Brian Trine
8	Christen	507	Gertrud	139	Morten Anne
9	Jørgen	267	Marie	122	Peter Marlene
10	Jacob	225	Hansine	109	Søren Dorthe
11	Carl	210	Mette	104	Martin Pernille
12	Christian	179	Birthe	103	Kim Tine
13	Morten	158	Sophie	94	Jan Anja
14	Erik	59	Ellen	84	Jacob Susanne
15	Frederik	57	Rasmine	76	Carsten Camilla

8102

7287

Kilde: Side 39, 40, 59, 70, 90, 105 og 156

Kilde: Søndergaard: »Danske fornavne« Popularitet, betydning, oprindelse, s. 36 I min bog s. 41.

Skemaet skal forstås således, at Hans forekommer 1.641 gange i gruppen 8.102 = 20 %.

Anne forekommer 2.142 gange i gruppen 7.287 = 29 %.

Vi lægger mærke til, at der ikke er den store ændring i navnene indtil 1891.

Men foretager vi en sammenligning med tiden 1970-1980, der gælder hele Danmark og har »Civil Person Registeret« som fundament, opdager vi en slående ændring.

Hans er helt væk, og Anne er rykket ned midt i flokken.

Skemaet fortæller, at der af drengene er forsvundet: Hans - Rasmus - Niels - Anders - Jens - Christen - Jørgen - Carl - Christian - Erik og Frederik.

Blandt pigerne er forsvundet: Maren - Karen - Kirsten - Bodil - Johanne - Margrethe - Gertrud - Hansine - Birthe - Sophie - Ellen og Rasmine.

Tilbage er blevet af:

Drengene: Peder - Lars - Jacob og Morten.

Pigerne: Anne - Mette og Marie.

De nye, der i de mellemliggende år 1892-1980 er væltet ind, er af:

Drengene: Thomas - Michael - Jesper - Claus - Henrik - Brian - Søren - Martin - Kim - Jan og Carsten.

Piger: Rikke - Christina - Tina - Heidi - Trine - Marlene - Dorthe - Pernille - Tine - Anja - Susanne og Camilla.

Bibelske navne

Ser vi bort fra de almindelige, gamle danske fornavne som Andreas - Jacob - Johannes - Peder og Simon samt Anna - Elisabeth - Marie og Martha, der antagelig er valgt af familiemæssige grunde, er der en rest, som i tiden 1646-1891 kan være valgt af religiøse. Det anførte antal gange forekommer der af mandkøn:

Abraham 1 - Adam 1 - Balthasar 1 - Daniel 1 - David 2 - Elias 1 - Jeremias 1 - Josef 3 - Lucas 1 - Marcus 6 - Michael 1 - Salomon 3 - Simon Peder 1 - Thomas 9 - Zakarias 1, ialt 33.

Af kvindeskøn: Anna Magdalene 1 - Barbara 4 - Magdalene 3 - Marie Elisabeth 1 - Martha Elisabeth 1 - Martha Marie 3 - Sara 2, ialt 15.

33 drenge udgør af 9.600 kun 1/3 %.

15 piger udgør af 9.249 kun 1/6 %.

Af dette må vi kunne læse, at Tåsinge ikke udgør et så religiøst område, at det sætter præg på navngivningen.

Pigenavne med basis i drengenavne

Abelone - Apelone - Abel er også brugt som pigenavn - Adolfine - Albrechtine - Andrea af Andreas - Alexandre af Alexander - Andersine - Andreasine - Antonia af Antonius - Augusta - Bartoline - Benedicte - Berhardine - Berteline - Brandtine - Carlsine - Christiane - Claudine af Claudius - Clausine - Danieline - Diderikke - Edvardine - Einardine - Emilie - Eugenia - Erikginge - Felixine - Ferdinandine - Frantzine - Frederikke - Georgine - Gregarsine - Haralda - Hermandine - Hjorslevine - Herlufine - Hansine - Henningine - Henrica - Jacoba - Jacobe - Jacobine - Jacobsine - Jensine - Josefine - Jørgine af Jørgen - Konradine - Laurine fra Laurs - Lauritsia - Madsine - Markusine - Martine - Mikkeline - Mikkelline - Mogensine - Nicoline af Nicolaus - Nielsine - Nielsmine - Pederine - Pedersine - Perine - Petrosine - Petra af Peter - Poulina - Rasmine af Rasmus - Simona - Simonia - Simonie - Simonine - Sørine af Søren - Søvrine af Søveren - Thomasine - Valentine - Viktoria - Vilhelmine - Villiamine.

I den lange række af navne skal nævnes det enestående pigenavn: Benanna.

Her slutter min præsentation af fornavne på Tåsinge gennem tiderne. Eftersom jeg ikke har nutidigt materiale fra Tåsinge, har jeg måttet gøre brug af den omtalte publikation for Danmark i håb om, at den er dækkende, hvilket der er god grund til at tro, så godt som vi i dag kommunikerer.

Bregninge Mølle

af Svend Højte

Møller på Tåsinge

Endnu for omkring et halvt hundrede år siden kunne man mange steder rundt om i hele Danmark se en vindmølle af den såkaldte hollandske type rage op over landskabet. Hvis vinden blæste passende kraftigt, kunne man på de fleste møller se vingerne dreje lystigt rundt som tegn på, at møllen var i brug. De hollandske møller havde da næsten overalt afløst de ældre stubmøller. Kun ganske få steder stod endnu en sådan mølle, og vistnok ingen af dem var i brug.

Det mest karakteristiske ved en stubmølle er, at hele møllen skal drejes efter vindretningen, hvorimod det på en hollandsk mølle kun er dennes øverste del, den såkaldte »Hat«, der bliver drejet. Dette kan endda gøres automatisk ved hjælp af en særlig mekanisme, som kaldes en »Selvkrøjer«.

For at udnytte vindkraften bedst muligt bør en vindmølle bygges på et højtliggende sted, hvor vinden frit kan stryge til fra alle retninger, og en sådan mølle er derfor som regel let at få øje på.

Vandmøllen er en anden type mølle. Som navnet angiver, bliver den drevet af vandkraft, og en sådan mølle skulle derfor bygges ved et vandløb eller kildevæld. Heraf følger, at en vandmølle altid ligger lavt i forhold til det omgivende landskab. Da møllebygningen som regel også er ret lav, og da der i mange tilfælde vokser skov på begge sider af et vandløb, kan en vandmølle ofte være så godt skjult, at den er vanskelig at opdage.

Selv om der endnu i midten af dette århundrede var ikke så få vandmøller tilbage, var det ikke så ofte, man lagde mærke til

dem. I de senere år er nogle af vandmøllerne blevet restaureret, og enkelte af dem er i vore dage blevet en turistattraktion.

Det var vandmøllen, der først blev taget i brug i Danmark. Den ældst kendte mølle var en ganske enkel type med vandretliggende skovlhjul og lodret aksel. Det menes, at sådanne møller blev anvendt her i landet allerede før Kristi fødsel.

En nyere og større type var forsynet med lodretstillede skovlhjul og vandretliggende aksel. Møller af denne type kendes her i landet i hvert fald fra første halvdel af 1000-tallet.

Vindmøllen kom noget senere til Danmark. En af de ældst kendte stubmøller er omtalt i midten af 1200-tallet. Der skulle gå mere end et halvt årtusinde, før den hollandske mølle kom til landet. Til gengæld fik denne mølletype hurtigt stor udbredelse.

På Tåsinge har der i tidens løb været flere møller såvel vandmøller som vindmøller.

Møller kan anvendes til forskellige formål, men i denne beskrivelse vil der kun blive omtalt møller, som har været anvendt til formaling af korn.

Bregninge Mølle

Hvis man ser på et højdekort over Tåsinge, vil man finde, at øens højeste punkt, som er ca. 72 m. over havets overflade, er toppen af Bregninge bakke. Af kortet kan man endvidere se, at vind fra vest her har fri adgang hen over det sydfynske øhav og dels over den lavtliggende vestlige del af øen. Det kan derfor ikke undre, at man tidligt valgte at bygge en vindmølle på dette sted.

Hvornår den ældste mølle blev bygget her kan ikke dokumenteres, og det kan heller ikke bevises, at den var øens første vindmølle, men det må anses for meget sandsynligt. I hvert fald findes vistnok ikke sikre oplysninger om en endnu ældre vindmølle. Det kan dog ikke helt udelukkes, at der måske kan have været en eller flere endnu ældre møller, som ikke har efterladt sig spor i kildematerialet.

Da biskop Jacob Madsen fra Odense i 1588 besøgte øen, skrev han i sin visitatsbog: »Er 1 Weirmølle på Landet«. Selv om han ikke har anført, hvor den var beliggende, kan der næppe være tvivl om, at det var toppen af Bregninge bakke.

Dette understøttes af et notat om et fæsterskifte i Lensregnskabet for 1633/34, hvis liste over fæsterskifter er gennemgået af ingeniør og lokalhistoriker Gunnar Kjær Mortensen.

Det fremgår heraf, at *Niels Rasmussen Kold* fra Strammelse havde fæstet vindmøllen i Bregninge efter *Peder Møller*. Disse to er de ældst kendte møllere i Bregninge.

Endnu fra første halvdel af 1600-tallet er kildematerialet meget sparsomt, og fra dette tidsrum har jeg ikke fundet yderligere oplysninger om møllen og dens fæstere.

Kort tid efter midten af 1600-tallet kom de ulykkelige krige mod Sverige, og den svenske besættelse af Danmark fik sørgelige følger for befolkningen. I krigens kølvand fulgte smitsomme sygdomme, og mange mennesker døde. Hvor slemt det stod til, får man et gribende indtryk af ved at læse, hvad den daværende sognepræst for Bregninge og Landet menigheder har noteret i kirkebogen. I året 1659 skriver han, at han havde begravet 110 lig, men han havde ikke kunnet overkomme at indføre deres navne i kirkebogen. - Endnu værre stod det til i 1660, da han nøjes med lakonisk at notere: »Døde i dette år 119«. Det vides fra andre kilder, at nogle af de døde var blevet myrdet af de plyndrende svenske soldater.

De overlevende beboere var blevet forar-

mede, dels på grund af plyndringer og hærgninger og dels på grund af den misvækst, der blev en følge af de meget strenge vintre i disse år.

Krigen havde kostet staten mange penge, og da den var forbi, blev det derfor tvungende nødvendigt at udskrive nye skatter. For at kunne pålign disse skatter besluttede regeringen, at der skulle udarbejdes en fortegnelse over værdien af hver enkelt gård og hvert hus i hele landet. Som grundlag for beregningen benyttede man de såkaldte landgildeydelse, altså de ydelser, hver enkelt fæster og bruger skulle betale til godsejeren. Disse ydelser blev omregnet til Hartkorn, der blev benyttet som grundlag for påligningen af skatten. Denne første såkaldte Matrikel var færdig i 1662, og den kaldes derfor Matr. 1662.

I den nævnes i Bregninge et hus, som *Niels Møller* bor i, og som har ligget til vindmøllen. Møllen, som var afbrændt, skulle årligt yde 5 Pund mel i landgilde. (Mængdeenheden 1 Pund må ikke forveksles med vægtenheden 1 Pund = 0,5 kg. I datiden var f. eks. mængdeenheden 1 Pund rug eller hvede = 20 skæpper = 2^{1/2} tønne korn).

Det kan ikke siges med sikkerhed, om nævnte *Niels Møller* er samme mand som den foran nævnte *Niels Rasmussen Kold*, som havde fæstet møllen mindre end 30 år tidligere, men det er da meget sandsynligt.

Årsagen til møllens brand er ikke anført, men det ligger nær at tænke sig, at den kunne være stukket i brand af de svenske soldater, som hærgede på øen. Retfærdigvis bør det dog tilføjes, at en mølle naturligvis kunne brænde af andre årsager som f. eks. varmløbning eller lynnedslag. Det skete ikke så sjældent.

En ny mølle er formodentlig bygget få år senere og i hvert fald før midten af 1680'erne. Ved udarbejdelsen af en ny og forbedret Matrikel i årene 1682-1689, den såkaldte Matr. 1688, blev alle landets møller skyldsat. For Bregninge mølle er i denne Matrikel

anført, at Hartkornet var under gårdens (d.v.s. slottets) takst, og mølleskylden blev ansat til 2 tdr. Hartkorn.

Møllen var da fæstet af møller *Augustinus Carstensen*. Med ham tog det desværre en sørgelig ende. Skønt gift gik han i seng med en anden mands kone ved navn Maren Povel Hvids under hendes mands bortrejse. Følgen blev, at hun i 1688 fik et barn med mølleren. - En sådan overtrædelse af det 6. bud så man meget strengt på i hine tider. Mølleren blev dømt til at have sin hals forbrudt, en straf som dog senere blev ændret til »jern i Bremerholm«, altså straffearbejde i København. Her har han formodentlig været strafefange til sin død.

I jordebogen 1692 er som fæster af vindmøllehuset anført *Anders Pedersen Møller*, og han har sikkert også haft fæstet på møllen. Han fik døbt børn i tidsrummet 1690-1702.

I hans tid blev der foretaget en synsforretning. Det hedder heri, at møllen er i en temmelig elendig forfatning. Taget er meget utæt. Den øverste kværnsten er revnet, og drevet og knagerne i knaghjulet er så slidte, at disse dele skulle fornyes. Møllevingerne er ved at falde ned, og sejlene er pjalter og laser. Saksen under møllen var gået i stykker, men var repareret med jernskinner, således at den foreløbig kunne benyttes, men tovværket er kasabelt. - Det lyder jo temmelig trøstesløst.

1700-1800

Omkring 1710 blev fæstet overtaget af *Niels Hansen Møller*, som var født 1674 i Bregninge. Han var søn af Hans Nielsen (Væver) og hustru Johanne Rasmusdatter. Han blev 1703 i Bregninge gift med *Anne Andersdatter (Lund)*, som vistnok var født 1674 i Nyby som datter af gmd. Anders Rasmussen (Bundemand) og hustru Kirsten Rasmusdatter (Lund).

I de første år af ægteskabet boede familien »til huse« i Nyby, indtil den som foran nævnt

flyttede til Bregninge vindmølle. Så vidt vides havde Niels Hansen Møller fæstet på møllen, indtil han vistnok i midten af 1720'erne overtog fæstet på Ventepose vandmølle. Her døde han i 1727.

Efterfølgeren i Bregninge hed *Jens Hansen (Vejrmøller)*, men om ham er ingen oplysninger fundet. - Da Bregninge kirkebog er brændt for tidsrummet 1732-1773, er det ikke muligt heri at finde oplysninger om ham og de efterfølgende fæstere af møllen. - Af jordebøger er for tidsrummet 1739-1762 desværre ingen bevaret. Kildematerialet er derfor meget sparsomt fra denne periode.

Et skifte har dog kunnet give en enkelt oplysning, - I 1746 blev afholdt skifte efter Johan Michael Cheffers hustru *Marie Kirstine Marcidatter* i vindmøllehuset. Han må sikkert på det tidspunkt være fæster af møllen. De udenlandsk klingende navne kunne tyde på, at de var indvandrere.

Peter Henningsen skriver i sin bog: »Niels Juel og almuen på Tåsinge 1714-66«, side 48 følgende: »*Til påske 1748 fæstede Johan Michael Schæfer Bregninge vejrmølle og forpligtede sig desuden til at opføre en hestemølle (hestegang) for egen bekostning, hvortil herskabet leverede materialerne. Møllerne skulle Schæfer selv vedligeholde, og desuden skulle han være skikkelig og høflig og ikke optræde uretfærdig mod nogen, »såfremt hand icke derfor vil underkaste sig vedborlig straf efter forordningen*«.

Til slottets husholdning skulle han male vederlagsfrit og forsvarligt. I årlig afgift skulle han betale 24 tdr. godt mel af vejrmøllen og 8 tdr. ditto af hestemøllen, når den stod færdig. Desuden måtte han udrede 12 tdr. godt mel eller 12 Rdl. årligt »ligesom hand selv bedst kand efterkomme at udrede« for at have sine 6 heste og 2 køer på græs i Nyby Medelvang.

Som bolig fik han et hus ved møllen med tiliggende have. Hans indfæstningsbeløb fremgår ikke af fæstebrevet.

Endnu i første halvdel af 1700-tallet ser

Stubmøllerne, der var i stand til at dreje om deres egen akse, var et almindeligt syn i det 18. århundrede. Her ses de på Bregninge Bakke. Vægmaleri på Valdemars Slot. (Foto: Margit Nielsen).

det ud til, at Tåsinge i forhold til antallet af beboere var underforsynet med møller, men denne mangel blev der efterhånden rådet bod på ved bygning af nye møller. I jordebogen 1762 er der i Bregninge nævnt ikke mindre end 3 vindmøller, som blev kaldt henholdsvis: »Den nye mølle«, som da var fæstet af førnævnte møller Cheffer. »Den store mølle«, hvis fæster hed Jens Svop. Endvidere var der en vindmølle uden beboelse. Den blev vistnok kaldt »Den lille mølle«.

Det ser ud til, at møller Cheffer få år senere er afgået som fæster, for i jordebogen 1767 er som fæster af de to store møller anført *Rasmus Hansen*, som skulle svare en årlig afgift på 60 Rdl.

Den lille mølle var da blevet fæstet af førnævnte Jens Svop, der dog døde før 1776, hvorefter den lille mølle vistnok blev nedlagt. Hans enke Bodil Svops blev boende i det jordløse hus, som hun i jordebogen 1800 er anført som fæster af.

Hvor længe Rasmus Hansen beholdt fæstet på de to møller er uvist. Han blev i 1773 gift med *Anne Christophersdatter* og overtog fæstet på en gård, men døde allerede ca. 1777.

Om de efterfølgende fæstere er fundet en del oplysninger.

Ifølge Bjerreby kirkebog blev Hans Jensen, enkemand og møller i Bregninge, 1775 i Bjerreby kirke gift med *Anna Kirstine Madsdatter* i Vårø præstegård. Han må på det tidspunkt have haft fæstet på i hvert fald den ene af møllerne. Dette bekræftes da også af Folketællingen 1787, hvori er nævnt Hans Jensen, 60 år og anden gang gift, samt hans kone Ane Kirstine Madsdatter, som var 40 år gammel. Han er da anført som møller på Bregninge mølle.

Han var født 1728 i Pederskov vandmølle som søn af møller Jens Hansen (Møller) og hustru Margrete Clausdatter. - Hans Jensen, som også fik tilnavnet Møller, blev 1752 i Bjerreby gift med *Maren Larsdatter*, der da

var enke. I de første år af ægteskabet boede familien i Vemmenæs, men før 1760 flyttede familien til Bjerreby, hvor Hans Jensen Møller havde fået fæstet på stubmøllen. Hvornår han overtog fæstet på møllen i Bregninge er uvist, men det er i hvert fald sket før 1775, og han har formodentlig beholdt det til sin død i 1795.

Endvidere vides med sikkerhed, at *Johan Jørgensen* i 1785 havde fæstet på en af møllerne i Bregninge. Hans navn kendes, fordi der er bevaret en oplysning om, at han nævnte år borttrømte sit fæste på møllen.

I Folketællingen i 1787 kaldes de to møller henholdsvis »Møllen på Bregninge bakke« og »Bregninge mølle«. Førstnævnte mølle var fæstet af den foran omtalte Hans Jensen Møller, medens den sidsnævnte var fæstet af *Peder Larsen (Møller)*, som formodentlig har afløst den borttrømte møller.

Peder Larsen (Møller) var i 1787 kun 21 år, men han var allerede i 1785 blevet gift med *Maren Jørgensdatter*. De fik en søn, som blev døbt Niels samme år. - Hun døde 1789 efter at have født endnu en søn. Møllen blev nogle år senere flyttet ud på Staus høj ved Skovballe, og Peder Larsen Møller flyttede med. Han var da 1789 i Bregninge blevet gift med *Maren Rasmusdatter*. - Dette bekræftes af Folketællingen 1801 for Søby, hvori er anført Peder Larsen, 34 år og anden gang gift. Han benævnes husmand og møller. Hans kone Maren Rasmusdatter var 30 år. Endvidere deres søn Niels, som da var 16 år og altså født 1785. Alt dette passer fint med de foran omtalte oplysninger fra Bregninge.

Alle de hidtil omtalte møller i Bregninge var stubmøller, og af disse var ved udgangen af 1700 tallet vistnok kun den ene tilbage. Ejeren af slottet og af alle møllerne, kammerherre Frederik Juel, (1761-1827), besluttede da at lade den afløse af en ny og mere moderne mølle af den såkaldte hollandske type.

1800-1900

Ved en stubmølle skal hele møllehuset drejes efter vindretningen, medens man ved en hollandsk mølle kun behøver at dreje møllehusets øverste del den såkaldte »Hat«. Dette gør betjeningen betydeligt lettere. Endvidere kan en sådan mølle forsynes med en såkaldt »Selvkrøjer«, som er en mekanisme, der automatisk drejer hatten efter vindretningen. - Den hollandske mølle var således et betydningsfuldt teknisk fremskridt.

Den ny mølle må være blevet bygget ca. år 1800 og i hvert fald før 1802. Sidstnævnte år blev alle møller i hele landet vurderet af hensyn til påligning af bygningsskat. Møllen i Bregninge blev vurderet til 2.732 Rdl. - Til sammenligning kan nævnes, at der i Sunds Herred blev vurderet 16 vandmøller og 5 vindmøller. Den gennemsnitlige vurdering var 910 Rdl.

Endvidere kan det oplyses, at kammerherre Juel i året 1800 havde fået bevilling på et grubbeværk i den nye vindmølle. - Et grubbeværk var udstyret med en kværn af en speciel konstruktion. Den blev benyttet til afskalning af byg til fremstilling af byggryn. Som følge af bearbejdningsmetoden fik grynene form af små, runde kugler, og de blev derfor ofte kaldt »Perlegryn«. - Det bør tilføjes, at en grubbekværn krævede en betydelig højere hastighed end en almindelig kværn.

Den ny mølle i Bregninge var øens første hollandske mølle, men det vides, at også stubmøllen i Bjerreby havde en grubbekværn i 1802.

Det ser ud til, at den ny mølle i de første år ikke havde nogen møllefæster. I Folketællingen 1801 er anført navne på 3 karle, om hvem det oplyses, at de alle tjente på en grubbemølle med jord, som ejedes af kammerherre Juel. Han må åbebart have drevet møllen ved hjælp af tjenestefolk.

Første møllefæster i den ny hollandske mølle var *Mads Kier*, som var gift med *Karen*

Jensdatter. De fik døbt børn i tidsrummet 1804 til 1812. Han er da også nævnt som fæster af møllen i jordebogen 1812. Yderligere oplysninger om denne familie er ikke fundet i kirkebogen, så den er formodentlig flyttet fra øen ret hurtigt efter 1812.

Fæstet blev ca. 1814 overtaget af *Jens Mogensen*, som var født 1782 i Albjerg på Fyn. Han var søn af Mogens Madsen og hustru Kirsten Nielsdatter. - I 1814 blev han i Vejstrup kirke gift med *Maren Jørgensdatter*. Hun var født 1791 i Vejstrup sogn og datter af Jørgen Reinholtsen og hustru Beate Sørensdatter.

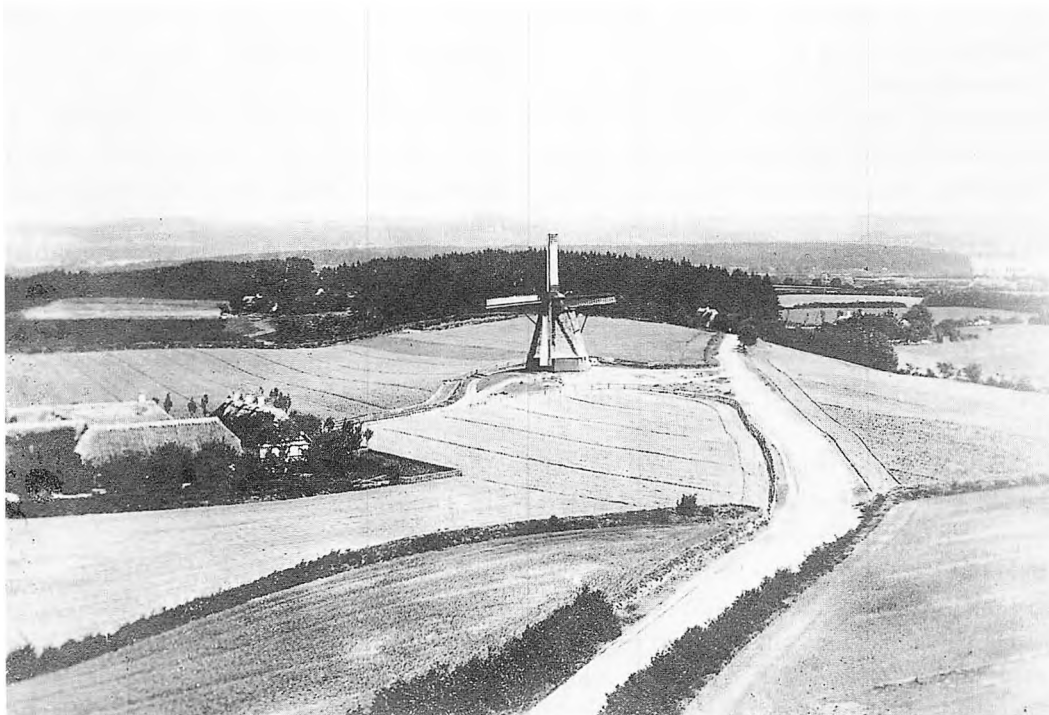
Hans initialer I M S samt årstallet 1839 står stadig indskrevet på en af de svære bjælker i møllens mellemste etage.

Jens Mogensen er nævnt som fæster i jordebogen 1816. (Forpagter for 10 år fra 1814-01/05 og fæstebrev 1823-25/07). - I Matr. 1844 er han anført som fæster af matr.nr. 4 b. med Hartkorn: 2-3-2-0 efter den ny matrikel, samt af matr.nr. 6 a. med Hartkorn: 0-7-0-2 1/4. Det giver tilsammen Hartkorn: 3-2-2-2 1/4.

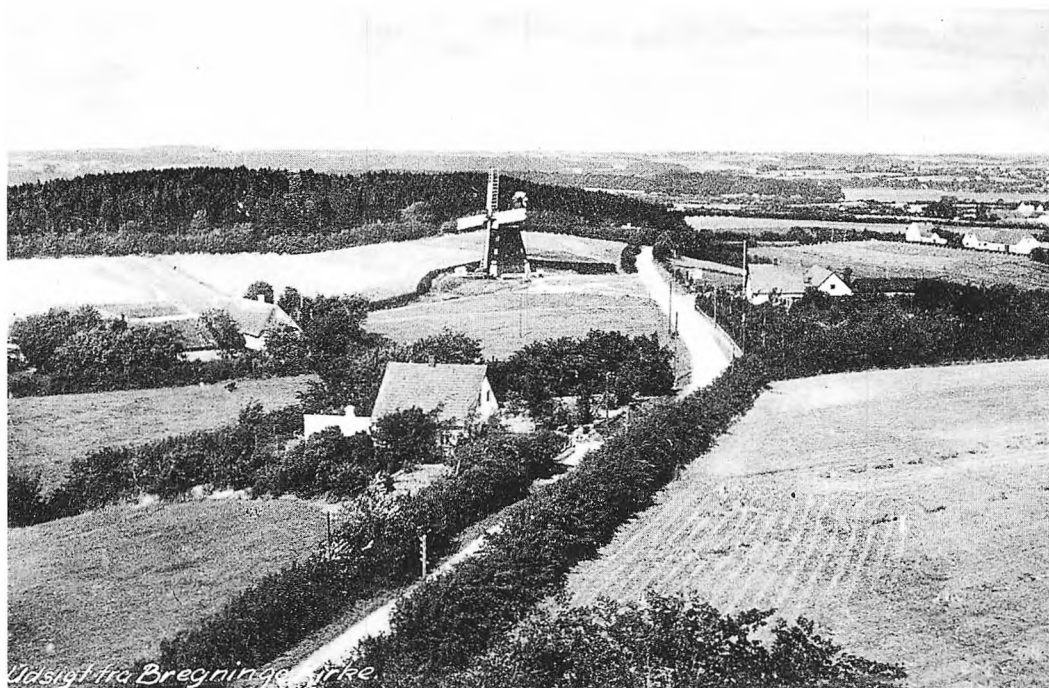
Dette bekræftes også af oplysninger, som jeg i 1991 har modtaget fra Hjørdis Mikelsen, København: »Jens Mogensen forpagtede møllen i 1813 for en årlig afgift af 131 tdr. rug. Til møllen hørte da 6 tdr. land, som var indhegnet med grøft. Der var 4 frugttræer, men ingen humle og kommen. 12 fag stuehus indrettet til beboelse. 11 fag baghus, sammenbygget, indrettet til Lo, Stald, Kornlade og Karlekammer.

I fæstebrevet 1823 er angivet Hartkorn: 3-2-1-2 1/4.

Senere samme år er tilføjet, at Hartkorn 2-

Ældre foto af Bregninge Mølle. Dengang var der mere forblæst på bakkens top.

Udsigt fra Bregninge kirke

Nyere foto med samme motiv, men nu er der kommet flere huse til, og læhegnene er vokset op.

4-1-2 1/4 er taget fra Rasmus Svendsens enkes gård, (matr.nr. 4.)

Indretningen i 1823 er angivet som følger: Dagligstue, Sovekammer, Storstue, Møllestue, Køkken, Spisekammer, Bryghus, Loft, Huggehus, Ko- og Hestestald og Loer samt Møllen«.

Hans kone døde 1849, men han beholdt fæstet indtil 1851 og flyttede senere fra øen. Ægteparrets 6 børn var alle født i Bregninge sogn i årene 1815-1827. Nogle af disse blev gift og bosat dels på Tåsinge og dels på Thurø.

I 1851 overtog svigersønnen *Erik Hansen* fæstet. Hartkornet er da angivet til: 3-2-2-2 1/4 således som beregnet ovenfor. - Han var født 1813 vistnok i Ærøskøbing, og han var vistnok udlært som møllebygger.

Da han 1843 i Bregninge kirke blev gift med *Ane Cathrine Rasmusdatter*, er han i hvert fald i kirkebogen anført som møllebygger. - Hun var født 1812 i Bukkehave mølle som datter af møller Rasmus Sørensen og hustru Petronelle Madsdatter.

Ved vielsen opholdt han sig i Bjerreby mølle. Denne var da fæstet af Rasmus Knudsen Clausen, som var født i Ærøskøbing, og de to har muligvis kendt hinanden før i tiden.

Ane Cathrine Rasmusdatter døde 1845, og han blev derefter 1850 i Bregninge kirke gift med *Birgitte Mogensen*, som var født 1827 som datter af ovennævnte Jens Mogensen. Erik Hansen beholdt kun fæstet i 7 år og flyttede derefter fra øen.

Efterfølgeren som fæster hed *Jørgen Larsen*. Han var født ca. 1820, men hvor er ikke fundet. Han var gift med *Claudine Hansen*, men ikke viet på Tåsinge. Han døde 1869 i en alder af 46 år. Oplysninger om, hvad der blev af hans enke og deres børn, er ikke fundet.

Det er muligt, at hun beholdt fæstet nogle år efter sin mands død, men i hvert fald blev det 1875 overtaget af *Hans Mortensen Lolk*. Han var født i Helluf 1847 og søn af gmd.

Morten Hansen (Lolk) og hustru Boel Jørgensdatter (Barfod). I 1875 blev han i Bjerreby kirke gift med *Ane Hansen (Høj)*. Hun var født 1851 i Ny Gesinge og datter af gmd. Hans Jensen (Vej) og hustru Karen Rasmusdatter (Høj). Hans Mortensen Lolk tilhørte den på Tåsinge velkendte Lolk-slægt, som har spillet en betydningsfuld rolle på øen.

I 1875 blev møllen ombygget og fik det udseende, som den beholdt, så længe den blev benyttet som mølle. Hans Mortensen Lolk døde i 1896. Hans enke beholdt fæstet indtil 1912, da både møllen og møllegården blev købt til selveje.

1900-2000

Møllegården blev købt af sønnen Valdemar Mortensen Lolk, men da det i denne beretning er møllen, der har størst interesse, vil gårdens videre historie ikke blive omtalt her.

Møllen blev købt af svigersønnen *Anders Andersen Højte*, som var født 1886 i Heldager på Fyn. Han var søn af gmd. Rasmus Andersen (Omand) og hustru Ane Ottesen, som begge var født på Tåsinge.

Efter at faderen var død i 1894, sad moderen enke i nogle år, men i 1901 blev hun i Tved kirke gift med gmd. Lars Rasmussen Højte i Vårø og flyttede til Tåsinge med sine 5 børn. Disse fik derefter Højte-navnet.

Anders Højte blev 1912 gift med *Jørgine Mortensen Lolk*, som var født 1889 i Bregninge og datter af førnævnte møller Hans Mortensen Lolk. - Der kom ingen børn i ægteskabet, som senere blev opløst.

Anders Højte lod efter overtagelsen møllen modernisere og udstyre med selvkrøjer og selvvikker samt med en 10 HK forbrændingsmotor. Møllens vingefang er i 1934 angivet til 34 alen. Møllen har aldrig haft »Omgang« eller »Svikstilling«, som denne platform også kaldes.

Anders Højte blev den sidste møller i

Bregninge mølle. Det gik med den som med så mange andre vindmøller. I løbet af 1930'erne fik de stadig mindre og mindre at male, og efter en vis kortvarig opblomstring i årene under anden verdenskrig måtte de fleste af dem lukke. Af disse blev mange ret hurtigt revet ned, nogle blev foreløbig bevaret kun for senere også at blive revet ned, og kun nogle få blev reddet, fordi de blev taget i brug til andet formål. Det sidste blev tilfældet med Bregninge mølle.

Da Anders Højte købte møllen, hørte der 5 tdr. land jord til, og i 1948 satte han møllen samt mark og beboelse til salg. Dette sidste blev købt af *Marie og Martin Madsen*, mens møllen blev købt af tømremester *Svend Flintegaard Andersen* og hans hustru *Tove Rosalie f. Larsen*, og Anders Højte flyttede til Svendborg.

Det siger sig selv, at det ikke var købernes hensigt at benytte møllen til dens egentlige formål. De havde imidlertid fået den idé, at de ville ombygge den til restaurant. Rent umiddelbart kan denne beslutning synes noget usædvanlig og risikabel, men set på baggrund af deres hidtidige beskæftigelse bliver den mere forståelig.

Svend Flintegaard Andersen var født 1917. Han var vokset op ikke langt fra møllen, idet hans forældre gmd. Hans Søren Andersen og hustru Anna Marie Christensen Flintegaard havde købt »Carlsberggaarden« i Nyby i 1918. Han blev udlært som tømmer og startede senere egen forretning. I begyndelsen af anden verdenskrig blev han gift med ovennævnte Tove Rosalie Larsen, som var født 1918 i København. Hun var datter af bagermester Christian Larsen og hustru Anny Sofie Frederikke. Allerede som ganske ung fik hun interesse for restaurationsbranchen, og samtidig med at hun gik på handelsskole, arbejdede hun som servitrice. Også efter at hun senere havde fået fuldtidsarbejde i et parfumeri, fortsatte hun med at arbejde som servitrice lørdag og søndag. Da hun var blevet

gift, flyttede hun og hendes mand til Svendborg og senere til Tåsinge. I de følgende år arbejdede hun som servitrice i restaurationer i Svendborg. Hun fik således stor erfaring i denne branche. - Da hendes mand kom med forslaget om, at de skulle købe Bregninge mølle og ombygge den til restaurant, greb hun lejligheden til at blive selvstændig.

Først skulle møllen ombygges til sit nye formål, og det kostede mange penge, men da hendes mand var tømremester, kunne han udføre en stor del af arbejdet selv. - Det tog et par år, og pinsemorgen 1950 kunne de byde de første gæster velkommen.

I begyndelsen var restauranten kun åben om sommeren, men senere blev den helårsrestaurant. - Det viste sig hurtigt, at den blev en god forretning, så det blev nødvendigt at udvide flere gange. I højsæsonen gav restauranten undertiden beskæftigelse til omkring en snes personer.

Når man en klar og stille sommeraften sidder ved et vinduesbord i øverste etage og ser udover landskabet, kan man beundre den meget skønne udsigt. Det er en oplevelse, man sent vil glemme.

I sommeren 1964 blev familien desværre ramt af en tragisk ulykke. Svend Flintegaard var meget interesseret i flyvning og havde privatflyvercertifikat. I slutningen af 1950'erne havde han købt en lille sportsflyvemaskine og fået lavet en primitiv landingsbane på en mark nær Bregninge. Ved en flyvetur med to passagerer styrtede maskinen under forsøg på nødlanding ned på en mark på Vestsjælland og blev knust. - Både han og hans passagerer blev dræbt.

Det var et meget hårdt slag for hans familie, men enken besluttede trods alt at drive møllerrestauranten videre. - Senere blev hun gift med tømremester og enkemand *Ove Carl Christensen*, som var født 1923 i Brahetrolleborg. Han havde egen forretning i København, men flyttede efter giftermålet til

Møllen set fra nord og med Bregninge Kirke i baggrunden.

Foto fra juli 1993, da møllen havde fået nye vinger.

Tåsinge og blev restauratør sammen med sin kone. Han døde 1987, men hun lever endnu da dette skrives.

I 1974 besluttede de at holde op og sælge møllerrestauranten. Den blev købt af hovmester *Engelbert Schrøter Magnussen* og hustru *Jensya*. De var begge født på Færøerne, han 1933 i Vaag og hun 1935 i Klaksvig. Købesummen var vistnok 800.000 kr.

I 1978 udvidede de med en større tilbygning og fortsatte driften frem til 1981, hvor møllen blev solgt til daværende ejer af Bregninge kro *Hans Staff Johansen* og hustru *Karen Elise*. - Han var født 1938 i Stabolt som søn af bolsmand Niels Staff Johansen og hustru Martha Johanne.

I 1974 havde Hans Staff Johansen og hans kone købt Bregninge kro, og den ville de fortsat drive sammen med møllerrestauranten, som fremover kun skulle være åben i sommerhalvåret. - Det blev desværre kun kort tid, han nåede at drive begge restauranter, idet han døde 1982 i en alder af kun 44 år.

Karen Elise Johansen valgte da at sælge kroen til restauratør Lennart Worm, for derefter at koncentrere sig om restauranten i Bregninge mølle.

Hvis forlængst afdøde møller Hans Mortensen Lolk kunne stå op af sin grav på den nærliggende kirkegård og en sommer-søndag vandre en tur hen forbi sin gamle mølle, ville han sikkert stirre forbavset, når han så dens nuværende udseende og de mange biler, der holdt foran den. En sådan forandring ville han næppe synes om. Det er der muligvis også andre, der heller ikke gør.

Trods dette er møllen dog alligevel i sin nuværende skikkelse blevet bevaret som det sidste minde om de vindmøller, som igennem århundreder har malet korn på Tåsinge.

Efterskrift:

Hans Lolk Knudsen, dattersøn af møller Hans Mortensen Lolk, gav i 1950 folkemindesamler Povl Fredholm følgende afskrift af et vers:

*Paa Jorden ej lever klogere Mand
end den som sin Tunge styre kan.
Som meget ved, men lidet siger
og inden han svarer, sig nøje betænker.
Tal lidt, men tal sandt
og lad enhver være god for sig,
saa vil ej nogen krænke dig.*

Linierne stod engang at læse på en af de svære bjælker i møllen og var skrevet af en ubekendt turist omkring år 1900. Bjælken med verset blev skjult ved ombygningen til restaurant.

Svend Hansen Højte, f. 1918 i Vårø, Bjerreby sogn, død 1999 i Højbjerg v. Århus. Civilingeniør. Hobby: Tåsinges lokalhistorie. Artikler i Tåsinge Årbog 1989, 1990, 1991, 1992, 1993 og 1994.

Denne artikel er fundet frem iblandt Svend Højtes efterladte manuskripter, der opbevares i Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv. Beretningen er dateret 18. februar 1991 og er en del af et samlet arbejde om møllerne på Tåsinge og deres historie. Afsnittet her gengives blot let redigeret fra helheden og med få suppleringer.

Det er årbogsredaktionens forhåbning, at der til kommende årbøger må kunne udvælges og gengives flere af Svend Højtes beretninger om Tåsinges gamle møller.

Møllere i Bregninge

- en ufuldstændig oversigt

- ? - 1633 Peder Møller.
- 1633 - ? Niels Rasmussen Kold, senere kaldt Niels Møller.
- ca. 1670 - ca. 1689 Augustinus Carstensen.
- ca. 1689 - ? Anders Pedersen Møller.
- ? - ca. 1710 måske Jørgen Jørgensen Møller.
- ca. 1710 - ca. 1725 Niels Hansen Møller (1674-1727)
- ca. 1725 - ? Jens Hansen (Vejrmøller).
- ? - ca. 1765 Johan Michael Cheffer (i den nye mølle).
Før omkring midten af 1700 tallet var der kun 1 vindmølle, men i jordebogen 1762 er nævnt 3 møller. De var fæstet af henholdsvis: Johan Michael Cheffer, som nævnt ovenfor.
- ? - ? Jens Svop (i den store mølle).
Den tredje mølle var 1762 uden beboer.
- ca. 1765 - ca. 1773 Rasmus Hansen, som var fæster af 2 møller.
- ca. 1773 - 1795 Hans Jensen Møller (1728-1795), der er nævnt som fæster af møllen på Bregninge bakke.
samt:
- ca. 1773 - 1785 Johan Jørgensen, der var fæster af Bregninge mølle.
- 1785 - ca. 1800 Peder Larsen (Møller), senere møller i Staus mølle.
Kort tid før år 1800 blev der bygget en ny hollandsk mølle, som afløste stubmøllerne.
- ca. 1800 - ca. 1804 Ingen fæster, kun tjenestefolk.
- ca. 1804 - ca. 1814 Mads Kier.
- ca. 1814 - 1853 Jens Mogensen, som blev afløst af svigersønnen:
- 1853 - 1859 Erik Hansen.
- 1859 - 1869 Jørgen Larsen (ca. 1829-1869).
- 1869 - 1875 måske hans enke Claudine Hansen.
- 1875 - 1896 Hans Mortensen Lolk (1847-1896).
- 1896 - 1912 hans enke Ane Hansen (Høj), derefter svigersønnen:
- 1912 - 1948 Anders Hansen Højte (1886- ?)
? - Møllen ombygget til restaurant i årene 1948-1950.
- 1948 - 1964 Svend Flintegaard Andersen og hustru Tove Rosalie, f. Larsen.
- 1964 - 1969 Tove Rosalie Andersen.
- 1969 - 1974 Tove Rosalie og hendes anden mand, Ove Christensen.
- 1974 - 1981 Engelbert Schrøter Magnussen og hustru Jensya.
- 1981 - 1982 Hans Staff Johansen og hustru Karen Elise, derefter hendes bror:
- ca. 1983 - Niels Villy Christiansen, med Karen Elise Johansen som forpagter.

—ooOoo—

Min barndoms Troense

af Holger Karlsen

Tidsmæssigt er vi tilbage i 40'erne, hvor en stor del af begivenhederne selvfølgelig var præget af 2. verdenskrig og den tyske besættelse af landet, men hvor dagliglivet trods alt gik sin vante gang i Troense, hvor de gamle bindingsværkshuse spejlede sig smukt i Svendborgsund, og udsigten til Thurø fuldendte idyllen.

Beboerne havde for de flestes vedkommende mere eller mindre tilknytning til tidligere tiders betydelige søfart fra Troense, der også havde sat sit tydelige præg i befolkningens sammensætning.

Mindst hvert andet hus var beboet af gamle søfolk, der efter et langt liv til søs atter var vendt tilbage til deres barndoms by for at nyde et velfortjent otium, og spændende var det at lytte til deres beretninger, når de samledes på bænken ved Hulvejen for at vende skråen og følge med i trafikken på sundet, der den gang var ret betydelig.

Vel var tiden slut for skibe, der udelukkende fremførtes med sejl, men alligevel var jagter og skonnerter et kærkomment syn, når de ved hjælp af den ilagte motor tøffede af sted gennem sundet for at vende tilbage en 14 dages tid efter - måske fuldt lastet med håndstrøgne mursten fra Egersund eller en last briketter til Jacobsens Plads.

Og ind imellem var der bud efter lodsens, når en damper lå ved Thurø Rev og ventede på dagslys og gode strømforhold for at komme sikkert til kaj i Svendborg uden grundstødning ved Stærodden.

Sunddamperen »Helge« var også den daglige adspredelse for mange, når den på sin rute fra Svendborg lagde til ved dampskibsbroen og satte passagerer og post i

land, for derefter at fortsætte til Blåby og Grasten. Måske var der i sommertiden badegæster med, som skulle 14 dage på landet.

I Troense var der indtil flere sommerpensionater, og så var der selvfølgelig badehotellet, hvor de mere velbeslåede havde råd til at leje sig ind. Men ellers var det almindeligt, at private flyttede ud i baghuset og lejede forhuset ud til badegæster. Primitivt, men alligevel en lille ekstra indtægt til at supplere den sparsomme sømandspension.

Den gamle dampfærge »Langeland« hørte også med til billedet af Svendborgsund, når den på sin rute mellem Svendborg og Rudkøbing kom sejlende for fuld steam, og den sorte røg væltende op af de to skorstene, og når den med sin velkendt lyd fra dampfløjten advarede lystfiskere, der lå midt i sejlrenden og pilkede torsk.

Jo, der var virkelig noget at se på – også for os drenge, der færdedes ved stranden, hvad enten vi fangede krabber fra broen eller roede i joller, der måske på et tidspunkt blev rigget til med smukke og fok.

Vi børn løb altid barbenet ved stranden i sommertiden, og så roede vi over til sandpletten i læ af Bregninge skov og badede.

Vi fik alle lært at svømme, uden at vi sådan set vidste af det – det var bare noget, der kom af sig selv.

Midt i byen lå den gamle skole, hvor de opvoksede generationer igennem flere hundrede år havde fået deres grundlæggende børnelærdom.

Først kom vi som syvårige i forskolen hos frøken Petersen, hvor vi til at begynde med skrev på tavle, men hvor vi også fik lært at

Badstuehjørnet.

Dampfergen »Langeland«.

læse, skrive og regne og desuden lært en masse salmevers udenad.

Frøken Petersen havde en hofteskade, som var meget generende for hendes gang, og hun gik altid med en krykke under den ene arm. Hun var en dygtig, men bestemt lærerinde, der ikke tålte nogen slinger i valsen, og hun uddelte »huskekager«, når de små labaner var for frække.

Den helt store oplevelse var, når vi skulle på skoleudflugt. Det foregik med sunddamperen »Helge«, der sejlede os over til Grasten, hvor vi spiste lækkert smørrebrød med blandt andet skivede tomater og æg, som vi havde medbragt i en skotøjsæske.

Når vi senere på dagen sejlede hjem, spillede lærer Lund på violin, og vi sang alle med på »Jeg elsker de grønne lunde«.

Omkring 11 års alderen kom vi i 3. klasse, og det foregik i hovedskolen hos lærer Lund, hvor vi normalt skulle gå, indtil vi blev konfirmeret.

Han interesserede sig meget for sejlads og havde en stor flot spidsgatter. Hver morgen roede han i en lille hækjolle ud til »Stormsvalen«, der lå på svaj, og der kunne godt gå nogen tid, inden han indfandt sig på skolen.

Middagsfrikvarteret blev ofte forlænget alt afhængig af middagsøvnens længde, men hvad - på det tidspunkt var han vel efterhånden også en ældre mand.

Efter 7 års skolegang kom de nykonfirmerede drenge som regel ud at sejle eller i lære hos en lokal håndværker eller på Svendborg skibsværft.

Pigerne fra Troense kom »i huset«, hvorimod pigerne længere ude fra landet kom »ud at tjene«.

Enkelte var så heldige, at de kom i forretning eller i lære på et kontor i Svendborg, og endelig var der de få, som kom i »Svendborg skole« og fortsatte i en boglig uddannelse.

Til at servicere lokalsamfundet var der på et tidspunkt ikke mindre end fem købmands-

forretninger i Troense, hvoraf Storm og Bonde var de største.

Foruden almindelige dagligvarer havde de lidt forskelligt kram og andet som for eksempel tjære til at smøre på det mønede tagpap på baghustaget.

Alt blev solgt i løs vægt. Mel, sukker og lignende stod i sække eller var fyldt i skuffer, hvorfra købmanden fyldte den ønskede vare i papirposer.

Sirup til blodpølsen og brunkagerne blev hældt i et medbragt glas, og så kunne man købe klipfisk og saltsild, der blev taget lige fra tønden.

Under krigen og længe efter var langt de fleste fødevarer rationeret, og det var altså ikke nok at medbringe penge til købmanden - der skulle også afleveres rationeringsmærker for hvert enkelt køb af kaffe, margarine og mange andre dagligvarer.

Rationeringsmærker.

Troense Skole.

På skoleudflugt med »Helge«.

Også bageren skulle have rationeringsmærker ved køb af rugbrød, sigtebrød og franskrød, og selv hvis man flottede sig med at spise et par stykker smørrebrød på hotellet, så skulle der afleveres mærker for brød og smør.

Byens bager havde også konditori, og her kunne man få serveret kaffe, men det var nok mest badegæster, der flottede sig med en kop kaffe og en konditorkage samtidig med, at de nød den flotte udsigt ud over sundet.

Til mortensaften og jul fik mange stegt anden eller gåsen hos bageren. Den blev afleveret klar til stegning i bradepanden og hentet igen, når den var sprød og lækker. Det havde nok noget at gøre med rationering af fast brændsel og petroleum.

De tre andre købmænd var alle sømandsenker, der indrettede sig med en lille butik og handlede med de mest almindelige dagligvarer og petroleum. Der skulle ikke være den store kundekreds, før det gav et fornuftigt supplement til enkepensionen.

Omme i »den ny by« var det fru Pilegård, i Grønnegade var det fru Petersen, og ved Kokkebakken var det fru Munk.

Apropos »den ny by«, så er det den østlige del af Troense, og den kaldtes sådan, fordi der helt tilbage i 1700-tallet blev anlagt en ny bydel for at udvide Troense.

Fra starten omfattede Troense kun Grønnegade og Badstuen. At der tidsmæssigt er forskel på de to bydele ses tydeligt på huse-nes byggestil.

Når folk i min barndom gik aftentur før sengetid, så gik de altid rundt »den ny by« eller »Kap Horn rundt«, som de sagde. På denne tur kunne de følge med i, hvad der skete på sundet, og det var ikke uvæsentlig.

Foruden købmændene, så havde Troense også en specialforretning med tobaksvarer. Det var Jens Jensen – også kaldet »Jens Bilidt«, fordi han altid sagde »bi lidt«, når han vrikkede sig ind bag forhænget efter de mere udsøgte tobaksvarer.

På disken var der et lille glasskab med lidt søde sager og lakridspiber.

I den anden ende af Jens Jensens hus hang det kendte barberskilt i messing og fortalte os, at her var det muligt at blive barberet og klippet.

Over for bageren lå gartner Rasmussens grøntforretning, hvor fru Rasmussen handlede med grønsager og blomster fra eget gartneri, der lå lidt uden for byen.

Til »Mors dag« stod vi børn i kø og ventede på, at fru Rasmussen vikledede grønt crepepapir rundt om lerurtepotten, for at det skulle se pænt ud.

Det var en særlig oplevelse, når de første tomater og agurker fra gartnerens drivhus kom i butikken.

Og midt i juni måned var kyllingerne måske blevet så store i den hjemlige hønsesgård, så der måtte ofres et par stykker til årets første kyllingesteg – med agurkesalat. Og så var der måske en skål friskplukkede jordbær ovenpå.

Under krigen – i 1943 - var en af gartnerdrengene blevet så gammel, så han skulle ud at sejle, og han påmønstrede galeasen »Inger« af Troense.

Men han nåede desværre kun at være ombord i ganske kort tid, for ved Thurø Rev blev skibet minesprængt.

Den unge sømand reddede godt nok livet, men fik knust den ene fod, og dermed brast drømmen om en styrmandsuddannelse. Denne ulykkelige hændelse fortæller os lidt om, hvor farligt det var at være sømand under krigen – også i de hjemlige farvande.

»Trikotagen« var byens tøjforretning i ordets snæverste forstand, idet der kun førtes et begrænset sortiment af færdige strikvarer, garn og sytråd, samt datidens damelingeri, der vist ikke havde ret meget lighed med nutidens dameundertøj.

Og så var der »Tatol«, der på nogle vareområder var en slags konkurrent til »Trikotagen«, men derudover kunne man købe parfume, sæbe og galanterivarer.

I kælderlejligheden under »Tatol« boede fisker Rasmussen, der havde sin fiskerbåd liggende ved dampskibsbroen, hvorfra han solgte fisk.

Tidligt om morgenen tændte han blæselampen for at varme bådens petroleumsmotor op, så den kunne starte, og så tøffede han ud for at tømme de ruser og fiskegarn, som han havde sat aftenen i forvejen. Ved bolværket solgte han fiskene og fik sig en god snak med de gamle koner.

Det var jo ellers sådan, at de fleste gamle søulke havde en pram eller jolle, og at de selv fangede deres fisk, hvad enten der blev pilket torsk eller stanget ål.

I en stille og mørk augustaften kunne Pilekrogen være helt oplyst af de mange ålestrangere, der ved hjælp af blusselampen og lysterstagen sikrede sig en ret ål til middagsbordet.

På hjørnet af Slotsalleen boede »Fedevare-Hansen«, hvor vi kunne købe for 15 øre leverpostej, afskåret pålæg og hjemmelavet sildesalat, når der skulle lidt ekstra på brødet til skovturen.

Vognmandens lastbil fik påsat sider med vinduer og overdækket med presenning. På bagsmækken blev der hængt en trappe, så selv kvinder med lange skørter kunne komme anstændigt op på ladet, hvor der var anbragt bænke – og så gik turen ud i det blå med sang og banjospil.

Smed Drongesen kunne sko heste, ordne cykler og reparere radioapparater.

Smedjen lå i Slotsalleen og havde esse og ambolt og alt, hvad dertil hører. Fra smedjen hørtes de velkendte hammerslag, der sang i ørerne, når hesteskoen skulle formes af råjernet, og det kolde vand i spanden sydede og boblede, når den færdige hestesko til sidst skulle afkøles, inden den blev hængt på plads på bjælken.

Da der efter krigen blev lagt asfalt på vejene i Troense og omegn, fik smeden travlt med at forny sko på mælkehandlerens hest, der nu hurtigere blev slidt af. Men på trods heraf, så

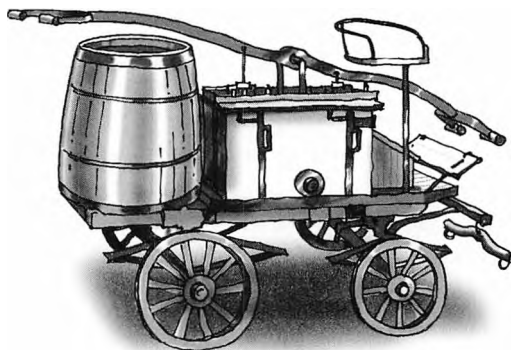
havde Drongesen også tid til at nørkle med datidens radioapparater, der havde hans store interesse.

Skråt over for smedjen boede skomager Bødker, der sammen med svenden Peter sørgede for at forsåle de nedslidte skosåler og bagflikke hælene.

Der var altid en særlig duft af læder og skosvæerte, når vi børn kom i værkstedet for at tiltuske os en tynd skindstrimmel, der blev brugt som piskesnert, når vi slog snurretoppen op og ned ad den nyasfalterede gade.

Snurretoppen eller kyslen, som den lokalt kaldtes, blev drejet på den gamle drejbænk, der skulle trædes af os børn, mens den aldrende bedstefar holdt jernet til klodsen, så spånene sprøjtede, og kyslen tog form.

Skomager Bødker var også brandfoged, og det var ham, der skulle give tilladelse til, om vi måtte tænde Sankt Hans-bålet ved stranden, som vi møjsommeligt havde slået grene og ris sammen til fra de forskellige frugthavers udtynding. Tilladelsen var afhængig af vindretningen.

Gammel brandsprøjte

Den lokale brandsprøjte, der bestod af et pumpeværk, kar og slanger, stod i sprøjtehuset, der lå ud mod stranden mellem bageren og Glejes hus.

Det var altid spændende, når der en gang

om året blev afholdt sprøjteøvelse, og man kunne godt have en fornemmelse af, at den traditionelle efterslukning med en kasse øl var en vigtig del af øvelsen.

Hvis det virkelig skulle blive alvor med rigtig ildebrand, så kom Falck fra Svendborg med deres motorsprøjte, men det kunne godt tage sin tid at blive færgen over sundet, så derfor måtte man som sagt have sin egen lokale sprøjte.

Foruden de lokale forretninger, så var der de handlende, som kom kørende med hest og vogn eller bil til folks gadedør. Det var først og fremmest mælkehandler Fredholm, der dagligt kørte rundt i hele byen med hest og vogn og sørgede for mælk og fløde.

Til at begynde med blev mælken solgt i løs vægt, d.v.s., at husmoderen mødte op ved mælkevognen med en kande eller skål, og mælkeemanden målte med sit litermål direkte fra hanen på mælkejungen. Senere blev mælken fyldt på flasker fra mejeriet og lukket med en kapsel.

Hvis vi om søndagen skulle have lidt flødeskum til at pynte lagkagen med, så måtte vi op til Fredholms mejeri på Kokkebakken. Det var som regel fru Fredholm, der havde gang i flødepiskeren og solgte flødeskum i løs vægt i medbragte skåle.

Slagteren fra Vindeby kørte rundt med en halv ko i vognen, der på stedet blev skåret ud i stege og kogestykker til en god gang oksekødssuppe.

Fra vognens loft hang røgvarer, spegepølser og flæskesider.

Med hensyn til grisekød, så havde mange selv gris i udhuset – især under krigen.

Og når julegrisen skulle slagtes, så var det en begivenhed, der kunne virke voldsom – set med barneøjne.

Men det var trods alt lækkert med al den gode grisemad, der blev resultatet – fedtegrever, leverpostej, blodpølse og sylte.

Tarmene blev rensset og stoppet med hakket flæskefars til medisterpølse, der blev hen-

Slagtemad

kogt. Suleflæsket blev lagt i saltkarret, og skinken blev røget og hængt op ved skorstenen, hvor der var lunt og tørt.

Foruden de her nævnte handlende, så var der brødbilen fra Büngers Brødfabrik i Svendborg og æggemanden fra Bregninge Banke, der samlede æg ind fra bønderne og solgte ved gadedørene i Troense.

Havde man i øvrigt overskud af æg fra egen hønsegård, så blev de lagt i en krukke med vandglas, for at de skulle kunne holde sig.

For enden af Badstuen lå ligvognshuset, hvorfra den sorte ligvogn med udkæringer og baldakiner blev trukket frem ved passende lejligheder.

Det var Lakkendrups to fyrige oldenburgere, der blev spændt for og dansede polka med to skridt frem og et tilbage for at holde farten, så det efterfølgende ligtog kunne følge med, når den blomstersmykkede kiste skulle føres de 3-4 kilometer op til Bregninge kirke.

Og så blev der foran ligtoget båret en fane - med sørgeflor i dagens anledning.

Det kunne være fanen fra Niels Juels Foreningen, når det var en af Troenses gamle kaprajner, der skulle ud på den sidste rejse, eller det var fanen fra Bregninge Sogns Arbejderforening.

Som børn opholdt vi os meget ved stranden, her bådebroen ved Badstuen.

Jacobsens Plads. (Svendborg & Omegns Museum).

Venner og bekendte havde strøet blomster på vejen ud for, hvor de boede, som en sidste ære for den afdøde.

Når en afdød skulle føres fra Svendborg sygehus til Bregninge, så blev færgens dannebrogssflag sat på halv, og hestene fik muleposer på, så de stod mere roligt under overfarten. Og færgekarlen fik travlt med at feje dampende hestepærer op fra dækket.

Jacobsens Plads var oprindeligt et betydeligt træskibsværft, hvor der i gamle dage blev bygget et stort antal skonnerter, galeaser og jagter, men selv om den sidste nybygning løb af stabelen i 1920, så kunne man stadig fornemme fordums tiders storhed og aktiviteter med bedding, svedekiste og egekævler, og så flød det med værk, der blev anvendt til kalffring.

Pladsens ejer, Gunnar Jacobsen, var godt nok gået i faderens fodspor og havde lært skibsbyggerfaget, men på grund af udviklingen inden for skibsbygning overgik skibsbygmesteren til handel med kul og koks.

Pladsen blev betjent af »Kul-Kresjan«, hvis udseende i løbet af dagen tydeligt levede op til arbejdet med det sorte produkt, men samtidig blev han tituleret med »De« af den konservative kulgrosserer.

Og så til sidst nogle af Troenses øvrige personligheder og originaler:

Den lokale læge hed doktor Søgaard, og han havde tid til at cykle rundt i byen på sygebesøg. Han havde altid sin brunkrøllede terrier med. Den sad tålmodigt og ventede, til lægebesøget var overstået. Kun når doktoren skulle længere ud på landet, så kørte han i den lille Ford-Prefekt.

Den gamle hjemmesygeplejerske, frøken Rasmussen, kørte også mest på cykel og havde jordemodertasken bundet fast på bagagebæreren. Hvis hun en sjælden gang skulle have sin lille bil ud af garagen, så kunne den aldrig starte og måtte skubbes i gang.

I Badstuen boede byens gamle spillelærer Friisholm. Han var lidt af en original, men i

ordets allermest positive betydning. Der var simpelt hen ikke det instrument, han ikke mestrede, og mangen Troensedreng eller -pige har fået deres musikalske opdragelse hos ham samtidig med, at han viste en af sine mange tryllekunster. Mange af hans elever endte med at få fast engagement i berømte orkestre.

Ommen i »den ny by« boede fru Bassøe, der var tidligere skuespillerinde. Det interessante ved hende var, at hun på loftet opbevarede en stor teatergarderobe med alskens dragter.

I forbindelse med den årlige skolekomedie på hotellet, så var det fru Bassøes dragter, vi blev iklædt, og det var fru Bassøe, der sminkede.

Og på trods af den morskab, der normalt herskede omkring opførelsen af en skolekomedie, så havde vi megen respekt for den aldrende skuespillerinde, der ikke tålte nogen som helst form for skæg og ballade.

En af byens andre originaler var Gleje, der tidligere havde været postbud, men som nu levede og åndede for sin flotte sejlbad.

Den blev hvert år sat i vandet og slæbt ud på ankerpladsen, og når sæsonen var omme, så blev den slæbt tilbage og sat på vinterbedding på Jacobsens Plads.

Gleje, der var en stor mand, omtalte sin lille kone som »Jomfruen«. Hun var en elskelig og kundevenlig medarbejder på posthuset, modsat den aristokratiske postmester, der foruden sit postale job også var chef for den lokale telefoncentral, der betjente byens telefonabonnenter.

Telefondamerne blandede sig ofte i samtaler med ordene »Tre minutter – ønsker De at fortsætte«. Efter kl. 21 var det nattakst, og efter det tidspunkt telefonerede man også kun, hvis det virkelig var nødvendigt - f.eks. til læge eller jordemoder.

Direktør Tegner var en gammel herre, der hørte med til billedet af Troense, når han på sine daglige spadsereture rundt i byen rensede vejen foran sig med sin sølvbeslåede stok,

idet han pirkede ethvert strå og stykke papir til siden.

Han var altid stilfuldt klædt og hørte absolut med til byens ganske få aristokrater. Han boede i byens flotteste villa i Pilekrogen og lod sig betjene af flere tjenestefolk.

Som modstykke til direktørens særlige sans for rene gader og veje, fyldte byens uvorner hver nytårsaften hans hæk med halm.

Lodskroen, der tidligere hed Eghaven, var et hyggeligt traktørsted. Det var daværende minister Kjærbøl, der var ejer af kroen, men den blev bestyret af Katinka Larsen.

Katinka var i øvrigt enke efter en af Troenses stolte sejlskibskaptajner. Hun boede i den store, hvide villa på Kokkebakken og havde i sine unge dage sejlet med som kok ombord i de sejlskibe, som blev ført af hendes mand.

Katinka gik en gang imellem ud som kokekone, og der var virkelig tale om festmad, når Katinka var i køkkenet.

Og sådan kunne jeg egentlig blive ved, men alting skal jo have en ende og således også mine erindringer fra barndommens Troense.

Pensioneret skoledirektør Holger Karlsen, Sakskøbing, født 1933 i Troense. Uddanner folkeskolelærer og ansat ved Sakskøbing kommunes skolevæsen i perioden 1963 - 95. Forfatter/ medforfatter til en række lokalhistoriske skrifter. Artikler i Tåsinge Årbog 1995 og 2001.

Tegninger af: Irene Carlsen

Fra Badstuen

Skoleudflugter på Tåsinge

fortalt af gamle elever

Tåsinge var før de to centralskolars tid ind-delt i en lang række små skoledistrikter: Troense, Eskær, Bregninge, Lundby, Vornæs, Bjerreby, Søby og Vemmenæs. Til hvert skole-distrikt hørte der en forskole oftest med en lærerinde som lærer og en »hovedskole« med en lærer, hvor eleverne gik de sidste fire år.

Et af skoleårets højdepunkter var den årlige udflugt i hestevogn, - charabanc eller jumpe.

Hver eneste tøsing over en vis alder har minder fra disse skoleudflugter, og »Tåsinge Årbog 2002« har med nedenstående bidrag ønsket at mindes disse begivenheder i skoler-nes liv, som forsvandt med automobilismens gennembrud fra midten af 1950-erne.

Udflugten - skoleårets højdepunkt

Albert Mohr Lolk, f. 1913-10/05 fortæller fra sin tid som skoledreng i Frederik Juels skole 1920-27:

Når skolen skulle på tur til Skovballe eller Vemmenæs, kørte gårdmændene for skolebørnene, men min fader kunne desværre ikke hjælpe andre, da hans vogn var fyldt op af kone og egne børn.

Nogle dage før kom charabancen frem. Eftersom den kun blev brugt en eller to gange om året, altid i sommerhalvåret, stod den bagest i den lange vognport.

Så tog vi fat på selve vognen: den skulle vaskes og tørres, hynderne bankes, forlæderet og messingknapperne, som holdt det, pudses. Hestenes seletøj skulle pudses, og det var strengt nødvendigt, fordi vore heste var arbejdsheste og kun havde et sæt seletøj. Hestene selv skulle have en omgang med saks og børste.

Vi børn var vant til at bestille noget, så vi fandt det helt naturligt at hjælpe til med forberedelserne. Det var mor, der sørgede for madkurven, og far, der lagde hånd til tømmerne.

Henry Poulsen, Strammelse, fortæller fra sin skoletid i Vornæs skole 1927-34:

På udflugtsdagen samledes alle ved Vornæs skole, hvorfra turen startede. Vi havde islænderhoppen »Lise« for jumpen, hun fulgte med lethed de større heste, undertiden så ivrigt, at den næsten løb ind i den forankørende vogn.

Udflugten gjaldt altid Skovballe Kro, dog med lidt variation i den kørte rute. Et festligt indslag på turen var musikken, der var med den første vogn. Musikerne var Knud Jensen, Strammelse og Rasmus Skov, Gesinge.

Jeg husker ingen uheld under udflugten, men har hørt, at Aksel Svop har oplevet, at den ene line i tømmeren sprang, hvorved hesten blev trukket så meget til siden, at vognen væltede i grøften, uden at der dog skete større skade.

Efter ankomsten til kroen blev hestene fraspændt og opstaldet. Far havde altid islænderen opstaldet hos Herman, der boede i en mindre ejendom tæt ved kroen.

Hans Marquardsen, skoledreng fra Søby skole i årene 1928-35, fortæller:

Som børn i en håndværkerfamilie havde vi ikke eget hestekøretøj og måtte derfor »places« i vogne hos andre, hvor der fandtes ledige pladser.

Det var også en ære at komme til at køre

for skolelæreren og hans familie, og jeg erindr-er, at der i Søby skole oftest blev bragt bud fra en af elevernes forældre: »Vi skulle spørge fra far, om I ville køre med os!«.

Udflugterne gik gerne til Vemmenæs eller Skovballe, kun en enkelt gang var målet Bregninge Bakker, hvor man tumlede sig herligt i det fine område. Søby skoles elever kom jo fra det flade land på Tåsinges sydlige del, så bakkerne i Bregninge var jo noget helt andet. Her fandtes også et ishus ved siden af det gamle sprøjtehus, som lå hvor slugten går ind i bakkerne. Men drengene rutchede så ivrigt ned ad de stejle skrænter, at buksebagen blev slidt ud af det pæne tøj - og succesen blev aldrig gentaget!

I 1936 eller 1937 blev der arrangeret en 3-4 dages udflugt til København for skolens ældre klasser, formentlig i forbindelse med »Provinsbørns ferieophold i København«. Og jeg fik lov til at komme med, skønt jeg på det tidspunkt var konfirmeret og udskrevet af skolen. Vor indlogering skulle vist have været på fregatten »Jylland«, men blev i stedet ændret til en skoles gymnastiksal. Herfra gik vi byen rundt og besøgte museer og seværdigheder, Zoologisk Have, Carlsberg bryggeriet, Tivoli, Glyptoteket m.v., sammen med en lokal guide, der fulgte med os rundt hver dag i København.

Erik Hansen, f. 1926-23/04, skoledreng fra Bjernemark 1933-1940 fortæller:

Spændingen steg alt som dagen for den årlige skoleudflugt nu nærmede sig. Dagen før drog vi over og lånte vor genbo, Julius Madsens charabanc, fik den vasket og banket støvet af hynderne. De lette Oldenborgheste blev striglet ekstra godt og fik manker, haler og »sokker« klippet. Jeg tror, at de også fornemmede, at de skulle ud på noget særligt. Det var oftest de to gamle heste, der blev spændt for til denne tur, da de gik så godt i spand. Det var iøvrigt min fars store lyst at køre med dem, og han har sikkert også glæ-

det sig til turen, selv om han tit var træt i armene af at holde tilbage på de ivrige heste - navnlig på hjemturen. Men selv efter at jeg var blevet konfirmeret og udskrevet af skolen, fortsatte han med at køre for familien lærer Andreassen enkelte år i 1940-1945.

Det var skik og brug, at hvor der var ledig plads i vognene, kom de med, som ikke havde et køretøj selv. Jeg mindes dog et enkelt år, hvor Alfred Priisholm fra Gyldenmose absolut ville cykle, endda på hans fars cykel, der var så stor, at Alfred kørte hele vejen ud og hjem med det højre ben ind under stangen for at kunne træde den - noget af en bedrift! Han ville ikke opgive trods mange opfordringer til at få en plads i en af vognene.

Fra min skoletid husker jeg kun to udflugter, nok for de ældste klasser, som gik udenfor Tåsinge. De blev foretaget med tog og vognmand, den ene gang til Fåborg og Svanninge Bakker, den anden gang til Tommerup og Frøbjerg Bavnehøj.

Ellers var det altid med hestekøretøjer og her på øen.

Dagen kom, og alle vogne mødte ved Bregninge skole over middag, måske ved 2-tiden. Målet for turen var fastlagt i forvejen og var enten Vemmenæs eller Skovballe. Vi ville nu helst til Skovballe, der var en god have at lege i og med god læ for alle vinde, men skoven og stranden tiltrak sig også opmærksomheden.

Hos de nærliggende husmænd og gårdmænd var der på den tid af året gode muligheder for at få hestene opstaldet, da deres egne heste var på græs. Dette var der som regel truffet aftale om i forvejen.

I Vemmenæs var de nærmeste stalde kroens egen og »Færgegaardens«, de øvrige landbrug lå noget længere væk i selve Vemmenæs by. Jeg tror endda, at min far kørte til sin bror i Ny Bjerreby og spændte fra, og dér lånte en cykel for at komme tilbage til kroen.

Med fint vejr var det også en god oplevelse at være ved Vemmenæs Kro, hvor salen var

Ejner Hansen fra Nørreskov med køretøj og passagerer på vej til Lundby skole.

Gustav Rasmussen og familie ved Sophie Frederikke Vej 2, klar til udflugten.

i en træbygning på den anden side af vejen, der førte til færgelejet. Men var det en dag med blæst og byger, var der ikke så rart at være derude.

Når alle køretøjer holdt i en lang række på Bregninge gade - deltagerne var fordelt - blev der gjort tegn til afgang. Valdemar Lolks vogn kørte forrest og havde lærer Kirkedal Mortensens familie med.

Ruten til udflugtsmålet var forskellig og kunne for eksempel gå gennem Vornæs, over Dæmningen og Ny Gesinge til Skovballe.

Bortset fra et enkelt spand af mælkekuskens heste, så var de fleste ivrige efter at komme frem og kunne endda være svære at holde tilbage. Christian Møller i Horse Skov måtte somme tider finde en græsmark indenfor et hegn, hvor han kunne lade sine to Nordbagger få luft og strække ud nogle omgange, da de ellers ville trave helt tæt op mod bagenden på den forankørende vogn - de ville fremad!

Vel ankommen til Skovballe steg alle passagerer af, kroen blev taget i besiddelse og omgivelserne set efter, om noget var forandret siden sidst. De voksne drak en kop eftermiddagskaffe, og der vankede nok også en sodavand til børnene.

Der blev foranstaltet forskellige sanglege. »To mand frem for en enke« samt leget »Skjul«, alt efter de forskellige aldersgrupper.

En fast tradition gennem mange år var, at Jens Hansen i Bregninge (tidl. gårdmand i Bjernemark, enkemand og barnløs) gav 2 kroner til årets udflugt. For disse penge blev der indkøbt 200 stk. 1-øres flødekarameletter i kroens kiosk. De blev fordelt blandt børnene, og på lærer Kirkedal Mortensens opfordring blev der råbt et højt hurra for Jens Hansen.

De voksne fordrev tiden med indbyrdes snak og enkelte besøg i byen hos gamle bekendte samt en tur til stranden.

Den friske luft og tumlen rundt i have og skov gav god appetit til den medbragte aftenmad fra skotøjsæsken.

Ud på aftenen, da alle var trætte, blev der spændt for, vognene kørte frem, blev læsset, og man rullede hjemad i mere spredt orden.

En god udflugtsdag var til ende!

Om skoleudflugterne fra Lundby skole fortæller Ella Pytlick, f. Pedersen, fra Nørreskov vedrørende årene 1923-30 og hendes søn, Bent, for årene 1943-50:

Omkring 1920 begyndte man med skoleudflugter ved Lundby skole. På dette tidspunkt var lærer Mathorne og lærerinde frk. Jeppesen hele lærerstaben på skolen. I begyndelsen gik turen til Bregninge Bakker, senere til Vemmenæs Kro. Men Skovballe Kro blev det foretrukne udflugtsmål blandt andet på grund af den store have, hvor børnene kunne lege fredeligt.

Og Bent fortæller videre:

Omkring 1930 blev det Arne Toftegaard og frk. Ane Simonsen, der udgjorde lærerstaben ved Lundby skole. Det var så dem, der sammen med nogle forældre planlagde turen. På selve dagen samledes man i skolegården, hvor gårdmændene kom kørende med deres flotte vogne. I dagens anledning var vognene pudsede og polerede, seletøjet sværtet, og hestene var blevet striglet, børstet og pyntet op. Så det var et smukt syn, der mødte én.

Der var vogne af forskellig slags. Jeg kan for eksempel nævne Niels Mortensen med charabanc - en vogn med to bænke langs siderne. »Skaarup«-Hansen, som han blev kaldt, der kørte i jumpe - et tohjulet køretøj med to sæder på langs ad køreretningen. Holger Larsen med en langvogn, som kunne have mange børn med. Selv om der var 20-30 vogne, skulle der jo megen plads til.

Vognene var pyntede med dannebrogssflag. I et par af vognene sad der spillemænd og spillede.

At køre ud gennem den smukke natur en solskinsdag er noget, man aldrig glemmer. Der blev ikke kørt samme vej hver gang. Nogle gange gik turen igennem Bjerreby,

Stjoul, Vårø og Søby til Skovballe. Andre gange blev der kørt igennem Strammelse og Vornæs Skov.

Vel ankommet til Skovballe Kro gik man igennem skoven ned til stranden, hvor børnene kunne lege »sisten«, »to mand frem for en enke« og andre lege.

Før spisningen stillede børnene op inde i krosalen, hvor man sang efter højskolesangbogen. Efter at der var spist, var der sanglege og dans, og ved ti-elleve-tiden begav man sig hjemad.

Skoleudflugter af denne art sluttede i 1955, og derefter var det helt andre muligheder, der blev taget i brug. Men dengang var det en stor oplevelse med de lokale ture, og disse står endnu tydeligt i erindringen hos mange af os.

Kjeld Hansen fra Grønnegade erindrings om sine skoleudflugter fra Troense skole i årene 1945-52:

Vores årlige udflugt gik i regelen til Grasten på Thurø, hvortil vi sejlede med »Helge«.

Et år fik lærer Johannes Lund den idé, at vi skulle få fisker Peder Vest fra Pilekrogen til at sejle os til Tankefuld med sin motorbåd. 2 bundgarnsjoller foruden et par joller mere blev lastet med ca. 20 børn samt lærerinde frk. Margrethe Pedersen, lærer Johannes Lund og fru Jonna Vest. Og hele arrangementet blev af motorbåden bugseret op gennem Svendborgsund og tilbage igen. Så vidt det vides, var der ingen forældre med. Der var nok heller ingen, der spekulerede på det farlige i en sådan sejlads, da alle børnene kunne svømme, det havde lærer Lund lært dem ved badeturene til Bregninge Skov og den lille skov ved »Lodshuset«.

Jytte Munch, f. Andersen, tidligere elev i Troense skole fortæller fra sin skoletid dér 1946-51:

Skoleforløbet i Troense skole var dengang opdelt således, at eleverne gik 2 år i 1. og 2 år

i 2. klasse hos lærerinde frk. Margrethe Pedersen. Derefter 3 år i 3. klasse hos lærer Johannes Lund.

I 1950 var en skolerejse til København i sig selv noget ganske særligt, for skoleudflugterne plejede ikke at gå ret meget længere end til Vindebyøre, »Den lyse plet« i Nørreskoven, Grasten eller som det længste på cykel til Skaarup, hvor vi fik en rund Hesselager-is til 10 eller 15 øre.

Og når vi, der deltog i rejsen, tænker tilbage på oplevelsen, får den også et historisk skær, fordi vi som nogle af de sidste 200.000 børn boede på fregatten »Jylland« ved Islands Brygge, hvor den efter reparation på Holmen blev brugt som vandrerhjem og logiskib for provinsens skolebørn, inden den blev slæbt til Ebeltoft, hvor den i dag ligger som et flot gennemrestaureret museumsskib.

Fra Troense sejlede vi med sundfartens »Helge« til Svendborg, kørte derefter med toget fra Svendborg banegård til færgelejet i Nyborg. Her gik vi ombord på Storebæltsfærgen, og i Korsør steg vi på toget, som kørte os til Københavns hovedbanegård, hvorfra vi så igen spadserede det sidste stykke til fregatten »Jylland«.

Kufferter eller sportstasker havde vi ikke, - nej, vi havde vores skoletasker og måske en pakke ved siden af med noget af vores tøj.

På fregatten sov vi i hængekøjer i to etager, og det var absolut ikke kedeligt. Lærerne havde vist heller ikke dengang rigtig styr på deres elever. Varmt bad fik vi ikke under opholdet på fregatten, højst en klatvask i koldt vand ved lange stålvaske på fregattens dæk.

Det eneste kedelige ved turen var - som vi husker det - maden, som absolut ikke var noget at skrive hjem om. Vi fik, som noget af det første, serveret boghvedegrød, og det opfattede de fleste af os som en fornærmelse - bare fordi vi var fra Fyn! Dog ikke Ragna, som elskede boghvedegrød, så hun fik indtil flere portioner. Madpakkerne, som vi hver dag

Elever fra Troense Skole i Zoologisk Have, København, maj 1950:

Forreste række fra venstre: Lærer Johs. Lund, den kvindelige guide, John Hansen, Karl Thomsen, Johannes Berg, Frede Sørensen, Anders Fallentin, Knud Erik Eldow, Erik Gammelgaard, Frede Bruun, Ivan Pedersen (Salomon), Kjeld Hansen, lærerinde frk. Margrethe Pedersen, Heine Hansen.

Bageste række fra venstre: Karen Jensen, Ruth Pedersen (g. Jensen), Hanne Hansen (g. Rohde), Jytte Andersen (g. Munch), Ellen Rasmussen (g. Ulvedal), Hanne Christensen (Husman), Ragna Holm.

*Deltagerne i 50-års jubilæet samlet i gården bag den gamle Troense skole:
 Forreste række, siddende, fra venstre: Jytte Munch, Karen Jensen, Simon Madsen, Anny Hansen.
 Midterste række, stående, fra venstre: Leif Weiskvist, Frede Sørensen, Hanne Husman,
 Hanne Rohde, Ulla Nielsen, Ragna Holm, Ellen Hansen, Meta Rasmussen, Ib Rasmussen,
 Ib Jansen.
 Bageste række, stående, fra venstre: Aage Vogn, Anders Fallentin, Karl Thomsen, Ivan
 Salomon, Kjeld Hansen, Alan Havsteen-Mikkelsen, Tage Bruun.*

hentede i byen, inden vi tog på tur, var meget flade, og slet ikke som mors derhjemme.

Ved skolerejsen til København fra d. 9.-12. maj 1950 var der arrangeret besøg på Thorvaldsens Museum, Københavns Domkirke, Glyptoteket, bryggeriet Carlsberg, hvor vi fik alle de sodavand, vi kunne drikke samt et lille emblem med en elefant. Vi besøgte desuden Zoologisk Have, Tivoli og endelig var vi på kanalrundfart.

Alle deltagere husker tydeligt, at opholdet i Tivoli blev afkortet. Vi elever havde en aftale med lærerne om, at vi skulle mødes ved indgangen hver time. Men desværre var der nogle af pigerne, der ikke havde hørt rådhusklokkerne - eller måske været optaget af noget andet. Men der var ingen pardon, vi måtte alle pænt følge med om bord på fregatten et par timer tidligere end planlagt. Der må absolut have været megen tumult under dæk den aften.

Det skal lige bemærkes, at det jo ikke dengang var almindeligt, at alle havde sit eget armbåndsur, derfor blev rådhusklokkerne brugt som det ur, alle skulle rette sig efter. Den gang fik vi - hvis vi var heldige - et armbåndsur i konfirmationsgave eller også blev pengegaverne brugt til indkøb af et sådant.

På turene rundt i København blev vi guidet af en kvindelig guide, men ingen af deltagerne kan huske, hvor meget vi kørte i sportvogn, eller om vi måtte spadsere byen rundt. Derimod husker alle den lille købmand, som lå tæt ved fregatten »Jylland«, og hvis lager af gule ærter var tomt, da vi forlod København. De gule ærter blev brugt som skyts i pusterør. Frede Sørensen viser stolt sit pusterør frem på billedet i Zoologisk Have.

Efterskrift:

Under arbejdet med erindringen af skolerejsen fandt man ud af, at nogle af eleverne fra Troense skole kunne fejre 50 års jubilæum i år 2002.

De gamle skoleprotokoller blev fundet frem på Sundhøjskolen, og så begyndte eftersøgningen af skolekammeraterne. Det var nu slet ikke så let at finde ud af, hvem der skulle inviteres til sådan et jubilæum. Problemet blev løst ved, at også naboårgangene blev inviteret med, da vi som nævnt gik flere år i samme klasse.

Det blev en utrolig dejlig oplevelse for alle. Elever med ægtefæller mødtes til velkomst i den gamle skolegård, hvor der blev fotograferet - se billede. Dagen gik med genopfriskning af skoletiden, eftermiddagskaffe og middag, og jeg kan fortælle, at det ikke var kedeligt. Lærere og elever »fik ikke for lidt«. Der blev kærligt genopfrisket øgenavne, særheder, drengestreger og pudsige oplevelser.

Der blev uddelt knus og tak til initiativtagerne, som til gengæld lovede, at der nok skulle blive kaldt til samling igen, for vi blev jo slet ikke »færdige med hinanden«!

Der savnes desværre erindringer fra Bjerreby og Vemmenæs skoledistrikter, men vi håber, at ovenstående indlæg kan inspirere nye fortællere. De skal da være meget velkomne til at komme med bidrag af gode oplevelser og billeder fra egne skoleudflugter. Så kan de komme til at supplere denne gode samling.

Huse i Grønnegade, Troense.

»Morgenodyssé« på Tåsinge

Tekst og tegninger af Kristian Isager

DET VAR ET MÆRKELOGT vejr den dag - mere april end maj - med byger og vestenvind. Der er i det hele taget byttet noget om på kalenderen i år.

Ved firetiden skinnede solen. En halv time senere silede en stille sommerregn ned over Svendborgs villahaver. Byen er død. Regnen plasker, og fuglene synger. Et par alliker har travlt nede i en skorsten på Strandvejen. Vegetationen dufter stærkt.

Sundet løber fladt og mørkt under broen.

Iholm bliver slank at skue fra denne vinkel. I øst over Thurø bebuder en svag stribe under de regnvåde, grå skyer ved sin farvepragt en snarlig solopgang.

En flok krager flyver op, indignerede over forstyrrelsen midt i måltidet. Det regner stadig. - Jeg forsøger at lave en »tagrende« nederst på oliejakken, men opgiver. Her dufter af regnvåd asfalt, muldjord og nys udprungne frugttræer.

Alle farver forstærkes af regnen, og duftene forekommer at slå kraftigere igennem. Fuglesangen er svagere.

I TROENSE til højre ad Grønnegade med dens mange små og velholdte skipperhuse, der ligefrem udstråler historie og lyst til at fortælle, men de siger ikke noget bag deres grønne hække med de blomstrende tulipaner bagved. Drosler og solsorte danner den dejligste duo. Et par musvitter gentager deres dejt-dejt.

I udkanten af Kohaveskoven tårner et par kæmpestore, saftig grønne kastanietræer sig op. De står i fuld blomst. - Det er holdt op at regne.

Den skov er som en hønsegård - med fasaner - på afstand hører man et par stykker skræppe op. Når man kommer inden for, har man nogenlunde samme fornemmelse, som når man træder ind i en kirke før gudstjenesten og et forstemt orgel sætter i gang. - Et

lykkeland for en jæger, man kan ikke undgå at ramme - men en lidelse for en naturelsker.

Et stykke inde får jeg øje på et spætmejspar - travlt optaget af at skaffe »morgenbrød«. - Et rådyr smelder et sted mellem stammerne. Et øjeblik går jeg ud i skovbrynet og står på en stor, våd, muldjordsduftende ærtemark. Fra det sted, hvor jeg står, tæller jeg fem stykker råvildt, tre hinder og to bukke. De står et stykke borte og lader sig tilsyneladende ikke forstyrre, det endskønt jeg er helt sikker på, at de har set mig.

Dråberne fra regnen hænger overalt. En spætte hamrer løs på et træ på den anden side af vejen. Gulspurv, rødhals og musvit synger lystigt et eller andet sted i den grønne skov. Et par faldne kæmper fra efterårsstormen sidste år fejrer deres sidste sommer med at springe ud i fuldt flor. En havesanger synger.

Jeg bliver stående lidt og betragter den store californiske kæmpefy, der, omend den syner stor i den danske flora, hvis den stod blandt sine amerikanske fædre, ville være en lille undselig plante! - Hvilket mageløst træ, Vorherre der har skabt!

Solopgangen druknede i vand. Men solen hænger nu lavt på himlen og sender sine varme livgivende stråler ind mod land. Alt antager et rødligt skær. De store regntunge skyer virker endnu mørkere - danner komplementærfarver til solens klare lys.

Ambrosiusegen.

Valdemars Slot er ved at vågne. En traktor larmer et eller andet sted. En hund gør.

SKYERNE DRIVER i små vandrette parallelle formationer ude langs horisonten. Over mod Langeland ligger mit regnvejr, mørkt, og spyer sit vand ud over den lange ø. - På mig skinner solen.

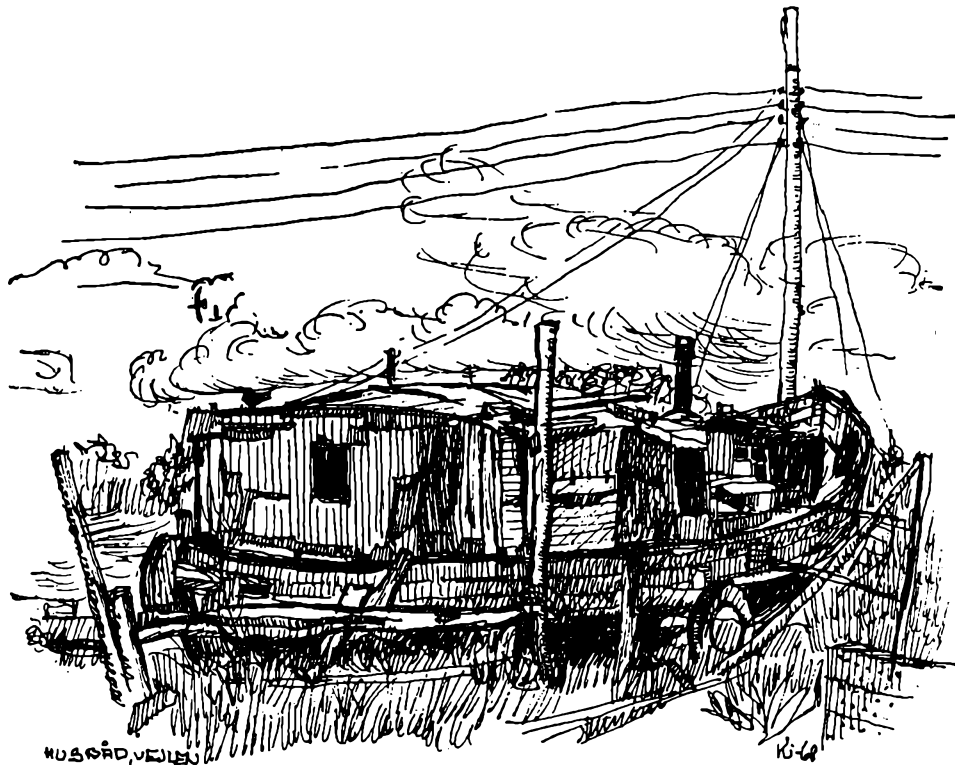
En enlig musvåge sejler af sted højt oppe. Med større chance for en hurtig jordforbindelse jubler lærkerne - her er mange af dem, ikke sært at det er Danmarks talrigeste fugl. En hare springer af sted over marken lige nedenfor.

Pilen står på spring, nogle er allerede sprunget. Den stynede poppel er nationaltræ i de levende hegn her omkring. For nogle er dette træ et symbol på landskabelig skønhed i det, de erindrer Sybergs mange store fynske malerier, for andre eksemplet på den menneskelige undertrykkelse af naturen. - Løvetand, som Johannes V. Jensen skriver om i »En sømand har sin enegang«, bedre kendt som »Fandens mælkebøtte«, blomstrer overalt, i grøfter og på marker. En køn blomst.

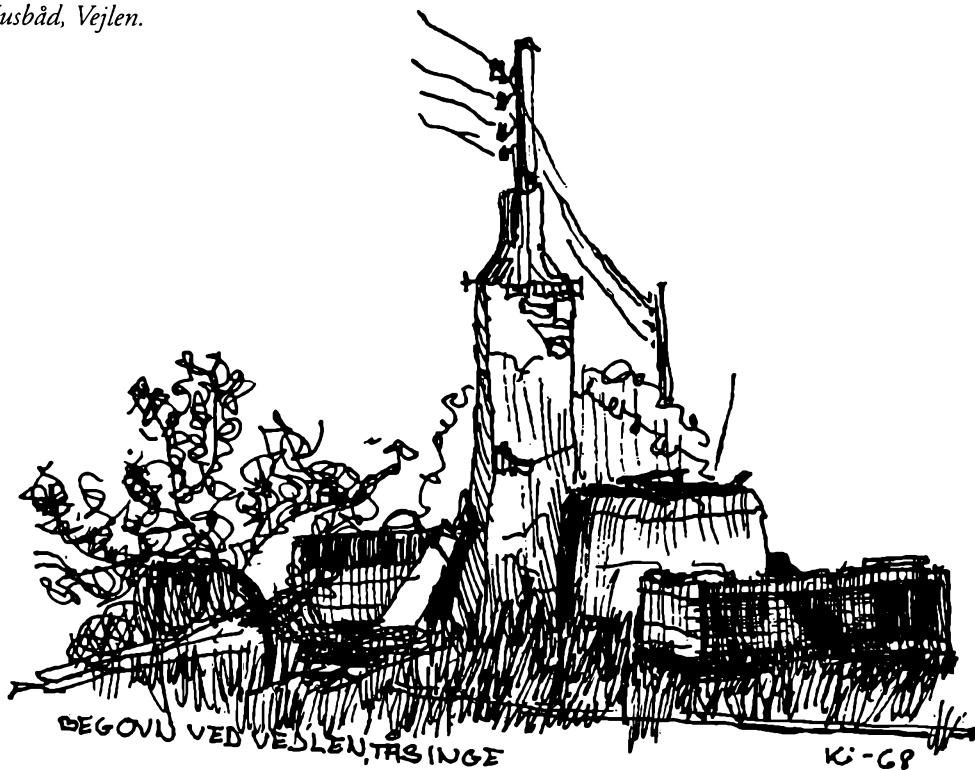
VED NORET, kaldet Den lille Vejle, pakker jeg kikkerten ud og tager et vue ud over det fladvandede område. Stedet larmer. Tre hejrer, et skeandepar, viber, rødben, gravænder, fire grågæs, et knopsvanepar med rede ikke langt fra vejen, blishøns og et par gråænder. En dobbeltbekkasin, også kaldet horsegøg, flyver op. Navnet horsegøg bærer den, fordi den under flugten skiftevis hæver sig og falder, idet den med halefjerene frembringer en lyd som en vrinskende hest. - Luften er fuld af svaler, der går lavt hen over vandhullerne.

Solen har mere magt nu, den næsten varmer, selv om blæsten er taget en smule til.

Den store Vejle er et sivbevokset fladvand, der er inddæmmet fra øhavet, og som er et sandt fugleeldorado. - Jeg lægger mig på ryggen på dæmningen med kikkerten for øjnene og et strå i munden. Et troldande- og taffel-andepar holder kursen væk fra mig. Fire

Husbåd, Vejlen.

Begovn, ved Vejlen.

»sutsko« (toppet skallesluger), som de hedder på sydfynsk jægersprog, kommer over mod mig, men ændrer så kurs ud langs med kysten. Bagude i rørskovene letter en grågåse-flok og går i flot V-formation ind over nabo-markerne.

Her er en kriblen af liv. Liv opstår og for-går her.

Anløbspladsen på den anden side af dæm-ningen består af et par badebrolignende moler, et skævt sorttjæret skur på pæle halvt ud i »havnebassinet«, halvt på land, og et par sydhavslignende husbåde, dejlige skuder. Deres primitive grimhed er absolut en gevinst for stedets atmosfære. En svag stank af råd-den tang er prikken over i'et. Et par mænd roder med en bådmotor. En terne styrtdykker ud for havneindløbet.

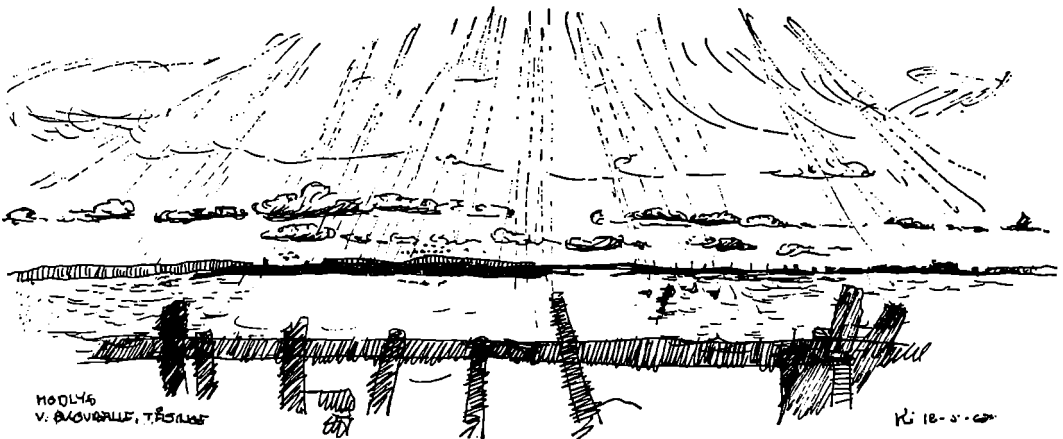
SKOVBALLE LADEPLADS er et lille hyggeligt sted på øens vestkyst, stærkt lig den lille anløbsplads ved Vejlen, men mere åbent beliggende og uden den rådne tanglugt. Lige udfør ligger de to små holme Odden og Mejlholm, på sydfynsk Oddeomejlholm, udtales let syngende. De afslører i kikkerten

et rigt fugleliv. - Et af stedets skure er udstyret med et skilt, stærkt angrebet af rust, der ikke rigtig ved, om det skal falde ned eller lade være, og derfor bliver siddende. En lyster rager op over taget, på enden sidder en orange gummihandske og udpeger nærmeste vej til Vorherre.

Solen og skyerne giver i skøn forening, som var det aftalt, nogle pragtfulde belysninger over havet med skrå stråler gennem sky-laget. En ny byge er under opsejling. - Har i nogen tid fulgt den gennem øjenkrogen, dens vej og kurs er sikker - det er mig, den sigter efter.

Tjørnen blomstrer nu sammen med æble- og pæretræerne. De sætter usvigeligt sikkert deres præg på dette hjørne af øen med alle dens plantager. Kirsebærtræerne er på retur. Et sted i det blomstrende tjørnevildnis synger en tornsanger, synger og holder op, som om den aldrig har lært sine strofer rigtig til ende.

MÅNEN ER ET FLADT stort strand-engsareal med græssende ungkreaturer og et rigt fugleliv, bestående hovedsageligt af strand- og havfugle.

Modlys ved Skovballe.

Jeg skeler bagud og opad - mit bad venter mig uigenkaldeligt. Går en lille tur ud over engen, springer fra tue til tue, fjoget som et barn.

I bare et af de store vandhuller tæller jeg otte klyder, en ret stor vadefugl, der spankulerer rundt i vandkanten, søgende fra side til side med sit krumme opadbøjede næb efter føde i vandoverfladen, fem rødben, tre præstekraver og et enkelt strandskadepar - tjaldur, færingernes nationalfugl. Lidt længere ude hører jeg de vemodige fløjt fra en strandhjejle. En viberede med fire æg ligger godt gemt under en tue. Et skeandepar flyver forskrækkede op, de må have rede i nærheden. En flok ryler letter længere ude.

Skyerne hænger nu over mig, men har endnu ikke spyet noget vand fra sig. De føles

som en stor vandfyldt plasticpose - stikker man hul, kommer det hele på en gang. Jeg vender om. De første dråber falder tungt mod asfalten. Himmelen og havet står sommerligt silende og duftende i ét.

Den dag sluttede, som den begyndte.

Kristian Isager er født 1946 i Vejle, men tilbragte den væsentligste tid af sin barndom, skoletid og ungdom i Svendborg. Udlært som murer hos murermester Poul Jørgensen i Vindeby 1968.

Tilbragte, som artiklen beskriver det, en stor del af sin fritid på cykel med kikkert og tegneblok på Tåsinge i ungdomsårene.

Kristian Isager var i sin tid medforfatter til bogen: »Bevaringsværdige Huse i Svendborg« og fungerer i dag som arkitekt med Odense som udgangspunkt.

Fra arkivets gemmer

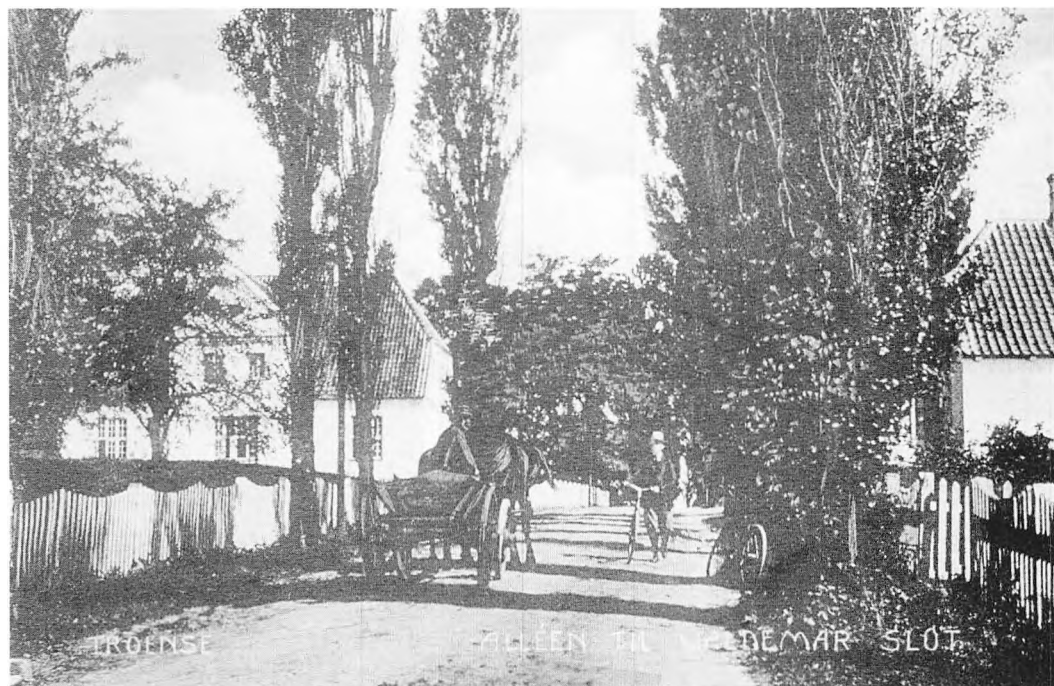
»Pellegaarden« i Vindeby juli 1905 (ved nuv. Troensevej 44).

Eskarvej. Udsigt fra Kobbakken, mens piletræerne endnu stod der.

Den gamle skovriderbolig ved Valdemars Slot 1905. Her boede skovrider Cloos.

Den nyere skovriderbolig, der blev bygget på den gamles plads. Efter Vindeby færggårds brand i 1928 blev dette hus nedtaget og genopført dér (Færggårdsvej 1). Til højre ses gartnerboligen.

Valdemars Slot. Fra venstre: Godskasserer Olsen, skriver Larsen og godsforvalter Bjørn-Jensen.

Den gamle gård i Bregninge, der lå, hvor nu »Bakkelygaard« ligger, Kirkebakken 2. Nedrevet ca. 1918.

Bregninge (Tåsinge) menighedsråd på udflugt til Bregninge på Æro.

Skovfoged Oluf Hansen med søn og skovarbejdere slår ukrudt i Nørreskov.

Skovfoged i Tvedskov, August Vilhelm Illemann, hans kone Karen og datteren Kathrine.

Tærskfolk i Vemmenæs.

Nyt fra arkivet

Arkivet har gennem årene fået adskillige beviser på, at mange udvandrere aldrig glemte deres fødestavn og troligt gemte på minderne derom. Det gælder både dem, der rejste til de fjerne lande, såvel som dem der kun flyttede til en anden landsdel eller ø indenfor fædrelandets grænser.

Svend Møllers beretning om sin barndom i Søby skole, hvoraf der gengives første del her i årbogen, er et smukt bevis på dette. Den er skrevet med hans sirlige håndskrift på ialt 290 sider og illustreret med mange af hans egne amatørfotografier. Altsammen indbundet i en bog med skindryg og -hjørner. På ryggen står præget i guld: Svend Møller - Erindringer.

Efter at Svend Møllers enke havde været alene nogle år, måtte hun, på grund af svagheit, flytte til et plejehjem og var derfor nødsaget til at efterlade mange ting i den gamle friskole. Spørgsmålet om, hvem der skulle have hendes store væv, blev anledningen til, at nogle søstre, der havde været Svend Møllers elever i skolen, fik overdraget opgaven at sortere og fordele det altsammen. En del effekter, bøger m. m. kom til et lille skolemuseum i Flakkebjerg, og andre ting kom til grevens museum på godset Holsteinborg. Andre arkivalier kom til Møn, hvor Svend Møller havde været lærer i en kort periode, og det lokalhistoriske arkiv i Skelskør blev ligeledes betænkt.

Her til vort arkiv kom der ialt 4 afleveringer. De to første kom i sommeren 1986 og derefter to i marts og april 1987.

Materialet var omhyggeligt blevet sorteret, fotografierne nænsomt udtaget af album og påskrevet den tekst, de havde dér.

Den første aflevering kom via Svendborg & Omegns Museum, og den næste kom de 3 søstre med en sommerdag i juli 1986.

Svend Møller havde ofte fortalt sine elever om Tåsinge og de steder, hvor han havde færdes som barn. Det havde levendegjort hans fødeø for dem, og nu ønskede de at se det hele med egne øjne. Så det blev til en køretur rundt på øen og navnlig med ophold ved Søby skole samt en tur til stranden ved Skovballe.

Når jeg ønsker at fortælle mere indgående om dette, er det dels fordi, jeg fik den glæde at møde Svend Møller på den egn, hvor han fik sit virke og kunne mærke, at han aldrig havde glemt den ø, hvor han havde sine rødder. Det var ligeledes godt for ham at træffe en »hjemmefra«, og han spurgte altid om, hvorledes det stod til på Tåsinge.

Dels for at understrege, at den gode og omhyggelige behandling, som blev ægteparrets bo til del, bør tjene som et særdeles godt eksempel på, hvorledes det helst bør gå med vore arkivalier, når den tid kommer, hvor vi ikke selv har brug for dem længere.

Arbejdet med indsamling af erindringer om tidligere tiders skoleudflugter har været interessant, og alle 8 fortælleres bidrag indgår nu i arkivets samlinger. Til gengivelse her i årbogen har det selvsagt været nødvendigt med en vis redigering, for at undgå alt for mange gentagelser, - de fleste vaskede jo vogn, pudsede seletøj, og næsten alle kørte til Vemmenæs eller Skovballe. Men det er vort håb, at erindringerne må blive læst med interesse. Sammen med de nyerehvervede fotos gives der et godt »billede« af, hvorledes det gik til dengang, - og mange vil sikkert kunne genkalde egne oplevelser.

Albert Mohr Lolk har, foruden sine to artikler her i årbogen, også givet sit bidrag til, hvorledes det foregik, da han gik i skole. Samtidig dermed sendte han også en lille

historie, som læserne bør have del i. Den handler om Rasmus Hansen Pelle, der på Lolks skoletid ejede »Pellegaarden« i Vindeby, nuværende Troensevej 44.

Han lå en februar på sygehuset i Svendborg og var meget urolig for forårssåningen. Da man sagde til ham: »Der er tid nok«, kom det sindige svar, der er blevet dette århundre-

des kerneord på Tåsinge: »For-be-re-del-ser-ne, min far!«.

Modtagelsen af nye »gamle« arkivalier har fortsat i samme takt som tidligere år, og flere medarbejdere yder nu en god indsats i det videre arbejde med papirer og billeder i arkivet. - Kom selv og besøg os!

Nyt fra museet

Vort kære gamle museum på toppen af Bregninge Bakke tiltrækker heldigvis – på trods af alle de andre konkurrerende og gode tilbud i omegnen – stadig interesserede gæster. Og begejstringen over, hvor meget museet rummer, er stadig lige stor.

Men det skal ingen hemmelighed være, at det er svære odds, vi er oppe imod.

Heldigvis har museumslaugets bestyrelse i det forløbne år fået stor hjælp fra flere aktive medlemmer, således at både museet og de tilhørende udenomsarealer fremstår i en sådan stand, at vi med god samvittighed og glæde har kunnet invitere gæster indenfor.

Arbejdsopgaverne har været mange og omfattende.

F.eks. har vi selv i den forløbne sommer skullet holde ukrudt og græs nede, da der ikke fra kommunal side har været ressourcer til mod betaling at yde os såkaldt »pensionistservice« som tidligere år.

Vedligeholdelse af de gamle bygninger kræver en stor arbejdsindsats, registrering og vedligeholdelse af samlinger, montre og udstillingslokaler ligeledes.

Vi må nok se i øjnene, at bygningerne inden længe bør gennemrestaureres.

Der er også brugt megen energi på udsætning af gederne i bakkerne. Projektet er gennemført med hjælp fra Fyns Amt og Svendborg kommune, men museets andel omfattede opførelse af læskur, etablering af el og vand samt betaling af forbrug.

Heldigvis har projektet, som fredningsmyndighederne længe har efterlyst, vist sig at fungere til alles tilfredshed – trods nogen skepsis!

Gederne har det dejligt, de uønskede vækster bliver holdt nede, og naboerne har ikke klaget - ja, vi kan næsten sige tværtimod. Det er nemlig kommet os for øre, at f.eks. bedsteforældre bruger samværet med gederne som udflugtsmål med børnebørn. Ligeledes fortæller ejerne af gederne, at de kan mærke, at gederne trives og stadig er meget tillidsfulde.

Det er vi glade for og takker hermed både jer, som har været hjælpere på projektet, og jer, som har taget vel imod det, og vi håber, at bakkerne ad åre igen bliver synlige.

Også tak til alle jer, som husker museet, når I rydder op eller tømmer dødsboer. Ideen med museet er jo netop gennem effekter at fortælle om Tåsinges og tøsingernes historie. I år har vi fået mange spændende ting indle-

veret, og det er med spænding, vi her i vinter går i gang med registrering og nærmere eftersyn af det gamle tøj o.a. Jeg er sikker på, at arkivet i Landet også glæder sig til eftersyn af de indleverede gamle dokumenter, billeder m.v.

Tirsdag formiddag er fast arbejdsdag, hvor vi hjælpere mødes på museet og hjælpes ad med registrering, vedligeholdelse og forberedelser til næste sæson.

Hvis du skulle have overskud og lyst til at hjælpe os i arbejdet for vort lokalhistoriske museums overlevelse, kan du kontakte os på museet en tirsdag formiddag eller ringe til museumslauget.

Desværre stiger besøgstallet ikke kun ved, at vi holder museet i fin stand, vi skal også ud og »sælge varen«!

Så ud over de sædvanlige annonceringer arbejder vi netop nu - i samarbejde med en yngre frivillig hjælper - på kreering af egen hjemmeside på adressen:

www.taasinge-museum.dk

I dag planlægges ferier og ture over Internettet, hvorfor det er vigtigt også at være synlige der.

Her i september havde vi den glæde at være med, da Svendborg Sparekasse, i anledning af sparekassens 150 års fødselsdag, uddelede pengegaver. Vi fik en check på 4.000 kr. til hjælp med indkøb/etablering af en ny montre, så museets samling af kristentøj og dåbskjoler kan komme op af kasserne.

Karen og Bent Jensen, Bjerreby, hvis børn er døbt i dåbskjolen fra Troense, som blev omtalt i årbogen sidste år, har over for museumslauget udtrykt glæde over, at kjolen bliver bevaret i museumsregi. Men de har også gjort os opmærksomme på, at deres børns fornavne ikke var korrekte. Dette undskylder vi og bringer hermed de rigtige navne:

Tonny Jensen, døbt 17/8 1958 i stedet for Jonny.

Anne Birgitte Jensen, døbt 31/5 1960 i stedet for Anna Birgitta og Ulla Bella Jensen, døbt 24/3 1963 i stedet for Ullabella.

Karen Jensen fortæller samtidig, at hun har fået fortalt, at kjolen skulle være syet af et underskørt, som har tilhørt Baron Carl Juel Brockdorffs moder og ikke som artiklen fortæller af stof skænket af direktør Tegner. Redaktionen og museet i særdeleshed vil gerne have denne historie af- eller bekræftet.

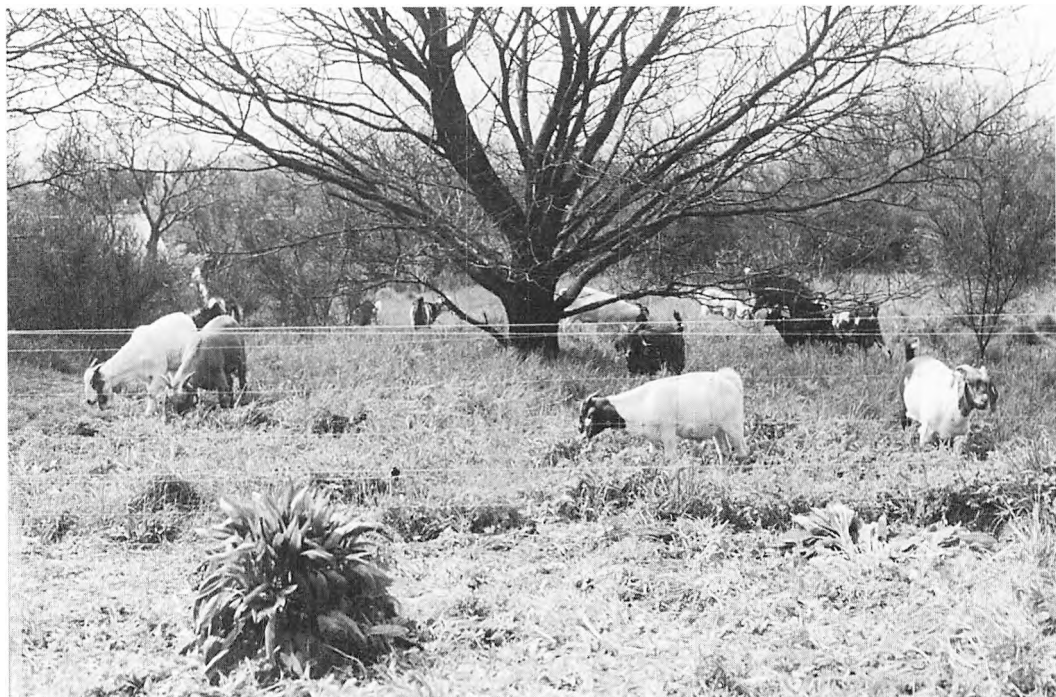
Sommeren 2002 har været utrolig varm og solrig, men netop den 4. juli regnede det i et par timer om aftenen. Så uheldige var vi, men heldigvis trodsede ca. 150 personer, Tåsinge folkedanserne og musikerne vejrguderne og hjalp os med endnu engang at festligholde museets stiftelsesdag – om end i en lidt forkortet udgave. - Alle æbleskiver blev enten spist på stedet eller taget med hjem til aftenkaffen i tørvejr.

Vi håber, at vi tilgodeses med det sædvanlige gode vejr til næste år.

Arrangementet med dukkeeksperternes besøg blev en meget stor succes. 45 dukkeforældre stod i kø for at høre eksperternes bedømmelse af deres »børn«. Der var mange fine eksemplarer blandt dukkerne, så mange forældre har sikkert haft ekstra godt fat om »barnet« på hjemvejen. Museet har for øvrigt planer om gentagelse af arrangementet.

Dette var årets gang i museet på toppen af Bregninge bakke, og museumslauget takker alle jer, der på en eller andet måde har hjulpet os i arbejdet med at bevare Povl Fredholms samling eller har tilført samlingen nye effekter, som fortæller om livet på vores ø gennem tiderne.

*Med venlig hilsen
fra museumslaugets bestyrelse.*

Da gederne kom til Bregninge Bakker d. 7. maj 2002.

»Dukkeeksperterne«, Bodil og Poul Erik Poulsen, i arbejde på »dukkedagen« d. 5. juni 2002.

Hvordan får du kontakt til Tåsinge Museumslaug?

Drejer det sig om museet, arkivet, medlemskab, spørgsmål om eller forslag til:
Foreningsarbejdet, udflugt m.m. – kontakt da en af nedenstående!

Bestyrelsen:

Jytte Munch, Chr. Kiilsgaardsvej 4,
5900 Rudkøbing (formand)
tlf. 6251 2667
e-mail: jpmunch@mail.tele.dk

Jens Højte Jensen, Bjerrebyvej 21,
Helluf (næstformand)
tlf. 6254 1578

Annelise Fredholm Brinck, Sundbrovej 50,
Bregninge
tlf. 6222 6173

Eluf Fischer Nielsen, Vievej 11,
Bregninge
tlf. 6222 6160

Mogens Hansen, Parcelvej 6, Bjerreby
tlf. 6254 1306

Arne Skovbo Asmussen, Vindeby Pilevej 18,
Vindeby
tlf. 6222 5588

Svend Johansen, Thorsvang 12, Eskær
tlf. 6222 7563

Mogens V. F. Hansen, Thorseng 17, Eskær
tlf. 6222 6042

Jacob Davidsen, Vindeby Birkevej 13,
Vindeby
tlf. 6222 6803

Regnskabsfører:

Gitte Rasmussen, Wandallsparken 31,
Svendborg

Museumsforvalter:

Annelise Fredholm Brinck

Arkivet:

Erik Hansen, Bellisvej 9, Sundhøj (arkivleder)
tlf. 6222 5002

Kis og John Frikke, Esthersvej 23,
Svendborg
tlf. 6221 8882

*(Hvor intet andet er anført, er postnr.
5700 Svendborg).*

Smør madpakken og tag med museumslauget på udflugt søndag den 7. september 2003

Målet er endnu ukendt, men reservér dagen allerede nu.
Vi opfordrer alle interesserede til at melde sig til bestyrelsen i god tid.
Vi har haft mange gode og indholdsrige ture, og med jeres hjælp
bliver denne sikkert også en af dem.
Tag gode venner og bekendte med – alle er velkomne!

Praktiske oplysninger:

TAASINGE SKIPPERHJEM OG FOLKEMINDESAMLING

Kirkebakken 1, Bregninge, 5700 Svendborg, Tlf. 6222 7144

e-mail: jpmunch@mail.tele.dk hjemmeside: www.taasinge-museum.dk

Museets åbningstider (ret til ændringer forbeholdes):

Fra 15/5 - 15/6 tirsdag til søndag fra kl. 13 - 16

Fra 16/6 - 15/8 alle dage fra kl. 10 - 17

Fra 16/8 - 31/8 tirsdag til søndag fra kl. 13 - 16

Andre åbningstider kan arrangeres for grupper ved henvendelse til museet på følgende tlf.nr:

Museet i åbningstiden: 6222 7144 Uden for åbningstiden: 6254 2166

TAASINGE LOKALHISTORISKE ARKIV

Biblioteksvej 1, Landet, 5700 Svendborg

Åbent:

Tirsdag kl. 19 - 21, eller efter aftale

(I jule- og sommerferien kun efter aftale)

Leder:

Erik Hansen, Bellisvej 9, 5700 Svendborg, Tlf. 6222 5002

Følgende publikationer haves til salg:

Valdemar Jensen:

Tåsinge rundt - en lokalhistorisk sejltur (1982). 98,- kr.

Søren Lolk - den mærkelige tåsingebonde (1985). 190,- kr.

Min læretid 1922 - 1926 hos »Langes« i Svendborg (1988). 30,- kr.

Poul Erik Møller Pedersen

Elvira Madigan - det berømte kærlighedsdrama (1997). 56,- kr.

Peter Henningsen:

Niels Juul og almuen på Tåsinge 1714-66 (1993). 120,- kr.

Gunnar Kjær Mortensen:

Vemmenæs 23. april 1944 (1994). 20,- kr.

<i>Tåsinge Årbog 1987,</i>	80,-	kr. (60,-)	<i>Tåsinge Årbog 1996,</i>	110,-	kr. (83,-)
<i>Tåsinge Årbog 1988,</i>	85,-	kr. (64,-)	<i>Tåsinge Årbog 1997,</i>	115,-	kr. (90,-)
<i>Tåsinge Årbog 1989,</i>	85,-	kr. (64,-)	<i>Tåsinge Årbog 1998,</i>	135,-	kr. (100,-)
<i>Tåsinge Årbog 1990,</i>	90,-	kr. (68,-)	<i>Tåsinge Årbog 1999,</i>	135,-	kr. (100,-)
<i>Tåsinge Årbog 1991,</i>	140,-	kr. (100,-)	<i>Tåsinge Årbog 2000,</i>	135,-	kr. (100,-)
<i>Tåsinge Årbog 1992,</i>	100,-	kr. (75,-)	<i>Tåsinge Årbog 2001,</i>	140,-	kr. (105,-)
<i>Tåsinge Årbog 1993,</i>	100,-	kr. (75,-)	<i>Sanghæfte</i>	30,-	kr.
<i>Tåsinge Årbog 1994,</i>	110,-	kr. (83,-)	<i>Gl. Tåsinge-kort 1822,</i>	25,-	kr.
<i>Tåsinge Årbog 1995,</i>	110,-	kr. (83,-)			

Priserne i parentes gælder for medlemmer af Tåsinge Museumslaug

